

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Qodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Ḥamesh megilot - ‘im Perush Rashi targum Ashkenazi u-ve’ur : hugah bi-sheḳidah rabah u-ve-‘iyun gadol ve-nosaf mavo’ ha-sheni ‘al megilat Rut, Ekhah, Qohelet, ve-Ester; ve-ha-me‘amer ‘al kol megilah u-megilah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

מירישה ריש תלגמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9272

מגלת שיר השירים

ע ם

פירוש רש"י ז"ל

וְאֵלֶּיךָ יָבֹאוּ מִיָּמֵינוּ הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה זֶה וְגַם הַיְיָוִעִי אֲשֶׁר יִהְיֶה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

תרגום אשכנזי ובאור

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

המער

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

מאת החכם המדקדק מוהר"ר

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

וואלף מאיר

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

מורה לשון עברי בבית חנוך הנאָרמאלי אשר בפראג.

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה וְהָיָה זֶה

שנת ת"קצ"ד לפ"ק.

SCHIR HASCHIRIM.

פראג

דרוק אונד פערלאַג דעם משה הלוי לנדא:

הקדמה לרשי על שיר השירים.

אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין
לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואף על פי שאמרו הנביאים דכריהם
ברוגמא צריך ליישב הרוגמא על אופנה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר
זה וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה יש סודרים כל הספר הזה כמדרש אחד
ויש מפורדים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם ואינם מתיישבים על לשון המקרא
וסדר המקראות ואמרתי בלבי לתפוש משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם
והמדרשות מרבותינו אקבעם מדרש ומדרש איש איש במקומו: ואמר אני שראה שלמה
ברוח הקודש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה חרבן אחר חרבן ולהתאונן בגלות
זה על כבודם הראשון ולזכור חבה ראשונה אשר היו לו סגולה מכל העמים לאמור
אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה ויזכרו את חסדיו ואת מעלם
אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לחם להם באחרית הימים ויסד ספר הזה כרוח
הקודש בלשון אשה צרורה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה
מוכרת אהבת נעוריה אליו ומודה על פשעיה אף דודה צר לו בצרתה ומוכיר חסדי
נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה אשר בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעה כי לא
מלכו ענה ולא שילוחיה שילוחין כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה:

שיר השירים

SCHIR HASCHIRIM.

א

אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין

מבוא הספר.

כבר נודע לכל איש תורני דעת חכמי התלמוד ממגלה הזאת באמרם צנמה מקומות שיר השירים קודש קדשים הוא, ואמרו (מס' ידים פ"ג משנה ה') כל העולם כלו אינו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים וכו'. ולהורות אמרו לנו זאת לצלתי עלות על לב הקורא לאמר, דברים האלה כמשמען, דברי חזק ושיר עגבים כאשר ידבר צחור אל בתולה והאהוב אל אהובתו, אלא לחכמית עמוק וסתום ולכוונה נסתרת אשר יסודתה בקודש נעשה השיר הזה. ובעבור זאת רבו כמו רבו עליה פרושים שונים, וכל אחד מהמפרשים סוקל המסילה לפנות בו דרך לעלמו, כפי השגחתו וכפי מסת שכלו; זה בא דרכי הלמודיים או בדרכי מוסר וחוכמה, דברי רנוי ופיוס בין המקום צ"ה ובין כנסת ישראל לאמור כי הוא זה אשר יורה עליו השיר, וזה בא בסתרי תורה בלרופי שמות ודרכי קבלה הנעלמים מעיני ההמון, וידועים רק לאחד צעיר ושנים צמשפחה; וכמו שכתב הר"י עראמה בהקדמתו למגלה הזאת, ואמר: בה יתהלל החכם בחכמתו, המקובל בקבלתו, האלהי באלהותו, והפלוסוף בפלוסופו כמו שכתפרסם מן פרושיהם עכ"ל; וחדשים מקרוב באו ויאמרו כי כרמז בה חכמות עיוניות ומעשיות כמו מלאכת ההגיון וכדומה. ואולם מן המפורסמו' הוא, שאי אפשר להקורא לחקור על הנמשל והרמז מהדבר, אם לא ידע מקודם טעם התרגום ובאור מלות המשל; כמו מפתח אשר בו יפתח הדלת לבוא אל הבית פנימה, ובלעדו יהיה הבית סגור, כן הדבר הזה, אחר החזונות בתרגום המליצה והמשל, וידיעת גלגול והמשך הדברים יעלה החוקר מעלה מעלה בשכלו עד כי נגלה לפניו תעלומת ומנפוכת הדבר. ולכוונה הזאת כתב מאור הגולה רש"י ז"ל בהקדמתו לשיר השירים וז"ל וסוף דבר אין לך מקרא יולא מידי פשוטו ומשמעו, ואע"פי שזכרו הנביאים דבריהם בדוגמא, לדרך ליישב הדוגמא על אפניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה וכו'. גם השלם הר"א בן עזרא כתב לכוונה הזאת ג' פרושים בפנים שונים, ויפרש בפעם השנית כל המגלה על דרך משל כמו שכתב הוא בעלמו וז"ל לכן אפשר לנו בפעם השנית על

ס ב ו א ה ס פ ר

דרך המשל שהוא דבדרי חזק עכ"ל, ועיין מה שכתב הרמב"מ ז"ל בהקדמת צאור
 לס' קהלת - אמנם לגודל קושי התרגום השיר הזה, ומפאת חסרון ידיעת לשון
 אשכנזי בחוץ עמינו, היחה המגלה הזאת עד עתה כספר חתום באין מצין לתרגם
 פרשה אחת על מכונה ועל התרגומה הנאות לה; ולהסיר המכשול הזה השאיר לנו
 איש האלהים אדונינו משה בן מנחם (לזכר עולם יהיה לדיק) אשריו ברכת
 תרגום אשכנזי על המגלה הזאת בלשון לח וערב, במליצה נאה וסדורה, כדרכי
 שירים וחרוזים, יגיל הקורא בו וישמח השומע, כי דבש וחלב תחת לשונו וארשת
 שפתיו צרור מללו. ועל התרגום הזה נשיר דבר טוב משירת ידידו הרב המליץ
 המפואר החכם מהו' הירץ וויזל נר"ו על תרגום התורה *) ובעל הגמולות ישלם לו
 בעולם שכולו טוב כעל כל טוב אשר גמלנו בתרגומיו הצרורים והישרים. ואנחנו קמנו
 ונחשודד להוליא התרגום הזה לבית הדפוס לזכות בו את הרבים, ויען כי רבו היום
 המפרשים על המגלה הזאת כאשר כתבנו למעלה, ואנחנו לא נדע איזה מהם
 יכשר יותר להחליט עליו ולאמור זה הדרך הטוב והפירוש הנכון אשר תלכו זה,
 הידוע נדע מה שיכשר צעינינו היטב צעיני הקורא? אולי את אשר קרבנו רחוק
 הוא צעיניו, ואת אשר רחקנו קרוב הוא אליו, ומי יודע אולי כולם כאחד טובים.
 לכך משכנו ידינו כלל מן הפרושים האלה, ונלווה התרגום הזה רק בצאור קצר
 ומספיק להודיע טעם תרגום המלה, דקדוקה בלשון העברי, ושאר דברים הנאותים
 וצריכים לפשטות הענין, וכל מי אשר נשאו לבו למלאות תשוקתו בפירוש על
 המגלה הזאת, יעיין בהספרי' מהמפרשי' אשר קדמונו כמו רש"י, ראב"ע ובעל
 עקדה ודומיהם וימלא מרגוע לנפשו.

עוד ראינו להקדים חקירה אחת צמחה ואיכות המגלה הזאת, טרם נבוא
 אל הצאור, והיא: לדעת רוב מפרשי הפשט כל המגלה הזאת שיר אחד הוא,
 המתחיל מן פסוק יסקני ומסיים בפסוק צרם דודי וגו' על הרי צשמים, כאשר
 האריכו בזה בספריהם ובפרושיהם. ובאמת לדעת הזאת עלמו מספר המבוכות
 והספקות הנופלים בשיר הזה, הן צעבור גודל קושי חבור המאמרים והמלינות
 בגלגולס ומדרס, כגון חבור המאמר קול דודי וגו' עם מה שלפניו, ומאמר אחז
 לנו שועלים, ומאמר אחות לנו קטנה, ומאמר כרם היה לשלמה וגו' ודומיהם,
 ובכל הפרושים והרחוקים אשר נמלאו בספריהם, לא נוכל למלא מענה נכונה מתחת
 כל הספקות הללו, ולשוא חפשו בחוכם סדור נאה ומתוקן הכולל כל דברי השיר
 הזה

*) לא בא כבושם והיה רק הפעם

לך לב מבין גם לך אוון שומעת

לך כור השכל לך מפרף הדעת

בו לך אומר לכל חסרתי טעם.

הזה מראשיתו עד הכליחו, כי רוב המפרשים שמו עין עיונס רק על הכלל מהשיר, ולא על פרטיו לצדד וללצן כל חלקיו בדרך הפשט כאשר החלו לעשות; והן צעזוד כפילת המלינות פעמים ושלש כמו מאמר השבעתי אחכס, מאמר שמאלו חחת וגו' מאמר מי זאת עולה ושאר מלינות כפולות, וצוודאי לא לחכס נכתבו רק לכוונה מיוחדת] ונאותה לדרכי השיר. והחכס ר"ל בן עזרא הוא החל לחלק המגלה הזאת לחלקים שוני' ולא כאשר נחלקה ע"י פרשיות אשר לפנינו כמו שכתב הוא ז"ל פעמים ושלש בפרושו כשלמה זאת הפרשה (עיין פרשה צ' פסוק ז' בפעם השנית); אבל בכל זאת לא ינא ידי חובתו מכל וכל, כי עוד נשארנו בה מלינות קשות ואינם כאותים ליופי החבור, אשר לא פורש מה יעשה בהם, עוד נגששה בה כעוורים אנה ואנה מבלי מנח דרך הנכון, המוליך אותנו למקום חפנינו. והנה אחר החפישה בספרים מלאנו מאמר אחד מחכמי החלמוד והוצא במדרש רבה וצילקוט וז"ל שיר השירים ר' אייבו אמר שיר חד שירים חרין הא תלחא וכו' מזה נראה שגם דעת החנא הזה הוא להפריד בין הדבקים במגלה הזאת, ולכן הנראה בענין הזה כמו שנאמר עתה: הנה ידענו ששלמה המלך ע"ה חזר שירים רבים ושונים כמו שנאמר (מלכים א' ד') וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף ואמרו מז"ל במדרש רבה וצילקוט, והוצא צירושלמי ס' זרעים, ויהי שירו חמשה ואלף זה שיר השירים וגו'; אך ברבות העתים והימים נאצדו הרבה מהם, ונשאר רק מעט מזעיר כמו שכתב הרד"ק (שם במלכים); ולאחר ימים רבים עלה על רוח חזקיה מלך יהודה וסיעתו לקבץ על יד משלי שלמה ושיריו הנשארים עוד בקרב ישראל ומפוזרים הנה והנה ביד איש ואיש, להיו' לאחדים ולעשות מהם ספר אחד, כמו שמלאנו (במשלי כ"ה א') גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה וגו', וכאשר עשו עם משליו כן עשו עם שיריו הנשארים וכמו כן אמרו (מס' צ"ב ד') חזקיה וסיעתו כתבו שיר השירים. ואין מזאת סתירה לדברי מז"ל אשר אמרו שיר קודש קדשים הוא, כי אף אם נאמר שנחלק השיר הזה לחלקים רבים ויכלול שירים שונים, היצטר מהם צעזוד זאת לרמז על סודות נפלאות ותמימות, הלא המה יחד שירי שלמה, ואב אחד בראש, לכן כאיש כאחיו כולם קדושים ואין בהם נפתל, כולם רומזים על חכמות נאגרות הנעלמות ממנו ומכוון אחד לכולם.

ועתה לפי המבואר שיכלל הספר שירים רבים ושונים יהורץ בזה מה שהקשינו לשאול עליו על קושי חבור המאמרים והמלינות אשר בחוכו. ולכן נראה גם כן נכון השתנות שיר אחד מאחיו, פעם יהיה המשל או הכוונה הראשונה כאלו השיר כערה רועה לצדה ותהלל אהובה הרועה, ופעם ישיר הרועה ויהלל אהובתה הרועה, ופעם יהי' השיר לענות (וועט וועטעל געזינג); פעם לא יהיה המשל כלל מן אהבת ותשוקת ריפיה וריפיה רק מן צת שרים ומלך, כמו שנאמר מה יפו פעמיך צנעלים צת נדיב וגו', ופעם לא ישיר כלל מן אהבה ותשוקה רק מדברים אחרים כמו

השיר

אורו
לשון
תרגם
לכו
ברכת
דרכי
זרשת
ומליץ
ס לו
קמנו
היום
מהם
בה,
דחוק
בים.
קצר
ותים
על
יצעל
בבוא
וא,
אשר
יכות
לנות
אחור
הם,
זרת
שיר

מבוא הספר

השיר אחזו לנו שועלים קטנים וגו' והדומה. ולהפריד השירים איש מעל אחיו, שמנו בחוך המגלה ליונים כזה — לאמור זה שיר חדש הוא, ולא יכלול עם הראשון אשר לפניו; ואולם אם יהיה השיר בעלמו כחלק לחלקים קטנים, שמנו בין חלק וחלק ליונים כזה * * * ועוד ידובר בהם בפרטית אלל כל שיר ושיר בחוך הבאור.

ואולם אל תבהל על פיך לאמר בסודר מעורב ובלתי נאה מצלי כוונה מיוחדת אלה השירים מסודרים. לא כן! כי אם בהתבונן בהם נראה שהמאסף יסד השירים זה אחר זה על היסוד המסכים מאוד לכוונה הראשונה או למשל מזה הספר. מתחיל בשיר הראשון אשר ישיר מאהבה בעודנה באבה, טרם החלה לשלח פארותיה בלב האהובים, ומסיים בשיר האחרון אשר ישיר ממנה כאשר כבר תליץ לין ותפרת פרת. וכזאת תמלא במגלה הזאת פעמים ושלש, אם השים עיניך עליה; ופעמים כסמך שיר אחד אל אחיו וזא בחוך הדבקים בעבור ההתדמות מה, כאשר יבואר הכל במקומו בחוך הבאור.

עוד זאת להודיע שאף כי מקרוב חדשות שמענו תלונת חיזה אנשים חכמים בעיניהם, אשר לא ידעו ולא יבינו במקרא מפורש, כי אינם יודעים לדבר לחות לא בלשון הקודש ולא בשאר לשונות, והמה מחברים ספרים בלשון עלגים, ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה, להפוך דברי אלהים חיים, ומאמרי חז"ל הטהורים והנקיים, לדברי תהפוכות וסרה ולקללות נמרזות על המעתיקים לכבוד ה' ולכבוד תורתו הקדושה ללמד ולהבין אמרי שפר; ולא זו בלבד אלא שאף מחללים שם שמים בפרהסיא לעיני העמים והשרים האומרים דל ישראל וצווי מאוד שאין לוי לא כחז ולא לשון (כנודע מקרוב פעמים) תחת אשר יאמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (ואין לך ראי' גדולה מזו שהדרך הזאת אשר האנשים האלה הולכים בה לא טובה היא בעיני ה'). אין זאת כי אם הקנאה והשנאה הרבונה בלבושם נגד איש זך וטהור אשר עשה ה' לו שם כשם הגדולים אשר בארץ, ושמעו הולך בכל המרינות, כמאמר ד' עקיבא כשהייתי עם הארץ וכו'. בכל זאת לא כסוג אחר מלכת בעקבותיו אשר הוא הרבה להגדיל תורה ולהאדירה, ואתה ה', שלח אורך לנחותם דרך האמת, יבקשו אמת וישיגו שלום:

ברלין בחדש אדר שני תקמ"ח לפ"ק. אהרן האללי. יואל בר"ל.

שיר השירים א

תרגום אשכנזי ד

א (א) שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לַשְּׁלֹמֹה:

א (א) ליער דער ליערער שלמה'ס.

(ב) יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּכִי
טוֹבִים דְּדִיךְ מֵיָיִן: (ג) לְרִיחַ
שְׁמֵנֶיךָ טוֹבִים שְׁמֵן תּוֹרֵךְ שְׁמֶךָ
עַל-כֵּן עַל־מֹזֶת אֶהְבֹּדְךָ: (ד) מִשְׁכְּנִי

(ב) ער קיססע מיך קיססע זיי נעם מונדעם: דייעע ליעבע אויט קעסטליכער אלס וויין. (ג) וויא ליעבליך דופטען דייעע זאלבען! דיין נאמע, וויא באל-זאם אויסגעשיטטעט, דארום ליבען מעדען דיך. (ד) צייך מיך דיר

אחריק

שין רבה

ר ש י

א (א) שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו כל שלמה האמורים בשיר השירים קדש מלך שהשלוס שלו. שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקדוש ב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מנופה ומעולה כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קודש קדשים שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו: (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת צפיה בגלותה ובאלמוותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף אך אני מתאווה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כחתן אל כלה פה אל פה: כי טובים. לי דודיק מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר אל בית משתה היין דאסתר (אסתר ז') בשיר לא ישתו יין (ישעיה ב"ד) והיה נגור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם (שם ה') זהו צאור משמעו. ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומוצטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתתרו לפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו וזהו ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך טובים וגו'. שם טוב נקרא על שם שמן טוב. לריח שמניך טובים שהריחו בהם אפסי ארץ אשר שמעו שמעך הטוב בעשותך נוראות במלכים: שמן תורק. נקרא שמך להיות נאמר עליך אתה שמן אשר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יולא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בכלותית שתומ' אין ריחו נודף פותחה ומריק שמונה לכלי אשר ריחו נודף: על כן עלמות אהבך. בא יתרו לקול השמועה ונתגייר אף רחב הזונה אמרה כי שמענו את אשר הוביש וגומר וע"י כן כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים וגו' (יהושע ב') עלמות. בתולות לפי שהדבור דימהו לבחור שאהובתו מחבבתו ולפי הדוגמא העלמות הן האומות: (ד) משכני אחריק נרוכה. אני שמעתי משלוחיך

ב א ו ר

א (ב) ישקני, שיר הזה מסיים בפסוק ה', והמשל בו נערה אחת תדבר עם נפשה ותהלל אהובה, ובזה הבתה אותו מתאווה שיטק אותה ולהיות תמיד עמו. ומרוב אש האהבה הנוערת בקרבה, והיא שבורת מתשוקה, תדמה בעיניה פעם היא רחוקה ממנו ופעם קרובה אליו, פעם תדבר לנפשה, ופעם תדבר עמו כאלו עומד לפניו, באשר תראה בשיר הזה שהוא מעורב בלשון נסתר ונוכח: דודיק, אהוביך יותר ישמחו מהיין (ראב"ע), ובתב רש"י ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין: (ג) לריח, שער המקרא שמניך טובים לריח וכמו שכתב רש"י, שם טוב נקרא על שם שמן טוב: תורק, איתן מהפעל ובא בלשון נקבה על שמן אף שמלאוהו בלשון זכר כמו בשמן הטוב וגו' (תהלים קל"ג), ויש לו הרבה רעים במקרא כמו בית רוח שמש ודומיהם, ואפשר שהוא שם התואר ובא בשורק תחת החולם בפלס הושב (מר"ש בן מלך), ושעור הכתוב בשמן אשר הורק מכלי אל כלי שריחו נודף וערב, כן שמך ושמעך טוב

תרגום אשכנזי

שיר השירים א

אחריה גרוצה הביאני המלך
חדריו נגילה ונשמחה כן נזכירה
דדי מיון מישרים אהבה:
(ה) שחורה אני ונאווה בנות
ירושלם כאהלי קדר כיריעות
שלמה: (ו) אל תראני שאני

דיר נאך! אלאם אונז איילען!
דער קעניג פֿיהרט אין זיינע
צימער מיך! זא פֿראַה אונד
פֿריידיג זינד וויר דיין! געדענ-
קען דייןר ליבע, ליבליכער אלס
וויין, וואָהלגעזינגטע ליבען דיך!

(ה) שוואַרץ בין איך, דאָך
נידעליך, איהר טעכטער
ירושלים! וויא דיא היט

טען קדר'ם, וויא שלמה'ם טעפפיע. (ו) שויעט מיך ניכט אן, דאס איך

שחרחרת

זא

ר ש י

משלוּחֵיך רמו שאמרת למשכני ואני אמרתי אחרֵיך גרוצה ללהיות לך לאשה: הביאני המלך
חדריו. וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך: נזכירה דודיק. גם היום
באלמנו' חיות תמיד אזכיר דודיק הראשונים מכל משתה עונג ושמחה: משרים אהבך. אהבה
עזה אהבת מיסור בלי עקיבה ורכסים אשר אהבך אני ואבותי באותן הימים זהו פשוטו לפי
עניינו. ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד ועורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר בארץ
ליה וללמות וגם לידה לא עשו להם (ירמיה ב') והאמינו בו ובשלמו ולא אמרו היאך נלא למדבר
לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הביאם לתוך חדרי היקף ענינו בזו עולם היום
גילים ושמחים בו אף לפי עניינם וזרתם ומשתעשעים בתורה ושם מזכירים דודיו מיון ומיסור
אהבתם אותו: (ה) שחורה אני ונאווה גו'. אתם רעיותי אל תקל בעיניכם אף אם עובדי אישי מפני
שחרות שני כי שחורה אני על ידי שזיפת השמש ונאווה אני בחיתוך איברים נאים אם אני שחורה כאהלי
קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד במדברות קלה אני להתכנס להיות כיריעות שלמה.
דוגמא היא זו אומרת כנסת ישראל לאומות שחורה אני במעשי ונאווה אני במעשה אבותי ואף במעשי
יש מהם נאים אם יש ציעון העגל יש כי כנגדו זכות קבלת התורה. וקורא לאומות בנות ירושלים
על שם שהיא עתידה ליעשות מערסולין לכולן כמו שנבא יחזקאל ונתתי אתהן לך לבנות (יחזקאל
ט"ז) כמו עקרון ובנותיה (יהושע ט"ו): (ו) אל תראוני. אל תסתכלו בי לבזיון שאני שחרחרת
לפי שאין שחרותי וביעורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד
כלל

ב א ר

עוב ונעים: (ד) גרוצה, אני ואתה. והנגינה שחברה מלת אחרֵיך לגרוצה, דעתה או כמו שכתב
הראב"ע שמוסב על כל אחת מהעלמות, שכל אחת מתאוה להיות עמו, או כמו שכתב הרד"ק
בא בלשון רבים ליחיד לתפארת וכן נגילה, נזכירה וכו': הביאני, וגם היום הזה עודנה לי
גילה ושמחה אשר נדבקתי בך (רש"י), והמלך הנזכר פה יש אומרים שהוא אהבה, ויש אומרים
שפרשו אף אם חסן ביהמלך והביאני בחדריו לא אגיל ואשמח רק בך, כל כך תשוקתי אליך.
משרים, שם התואר אנשי ישר אהביך כלומר לא לבד אנחנו אהבים אותך אלא גם כל איש
ישר אהב אותך. גם יתכן פירוש המקרא שמתל נזכירה מושבת אחרת עמה, ושעורו נזכירה
משרים אהבך, כלומר נזכירה דודיק וגם נזכירה כל המשרים אשר אהבך ויהי' לפ"ז נתחיי השיר
הזה מיוסדים על שלש תבות בכל תרוח וחרו: (ה) שחורה, כבר נתח הרמב"מ ז"ל השיר הזה
לנתחיו בנאווה לפי שכל אהבך כי שחורה אני מוסב על כאהלי קדר, ונאווה מוסב על כיריעות
שלמה, ושעורו אף אם אני שחורה כאהלי קדר, הם אנשי ערביים שוכנים תמיד באהלים ונוסעים
ממקום למקום אשר ימלאו שם מרעה ויקראו (כחזק) ואהליהם שחרות משערות עזים, מ"מ
אני נחמדת, כיריעות שלמה המרוקמות בכסף ובוהב וכל מעשה רוקם ותאוה הנה לעינים,
וטעמה אומרת היא בעלמה במקרא השני: (ו) אל תראוני, בעין קלון, כי זה השחרות לא
נולדתי

שיר השירים א

תרגום אשכנזי ה

שְׁחַרְחַרְתָּ שְׁשׂוֹפְתָנִי הַשָּׁמַשׁ בְּנִי
אָמִי נִחְרַרְבֵי שָׁמַיִם נִטְרָה אֶת־
הַכְּרָמִים כְּרָמֵי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי:
(ז) הַגִּידָה לִי שְׁאֵהְבָה נַפְשִׁי אִיכָה
תִּרְעָה אִיכָה תִרְבִּיץ בַּצִּהָרִים
שְׁלָמָה אֶהְיֶה כְּעֹטִיהָ עַל עַדְרֵי
הַבְּרִיָּה: (ח) אִם לֹא תִדְעֵי לָךְ הִיפָּה
בְּנָשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֵּאן
וְרַעֲי אֶת־גְּדֵי־תֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת

זא שווערצליך בין, מיך האט
דיא זאגנע זא פֿערבראנגט;
מיינער מוטטער זעהנע צירג
טען מיט מיר, זעטצטען מיך
צור וויינבערג = היטערין,
אונד מיינען וויינבערג — מיי
נען האב איך ניכט געהיטעט!

(ז) זאגע מיר דען מיינע זעע
לע ליעבט! וואו וויידעסט דוא?
וואו רוהסט דוא אס מיטטאג?
וואס זאלל איך שמאכטען הין
אונד הער בייא דען העערדען
דיינער געזעללען? (ח) וויסט
דוא דאז ניכט, זא דוא דער
פרויען שענסטע! זא פֿאלגע
נור דער שאפע טריטטע, אונד וויידע דיינע ציעגליין נור בייא דער הירטען צעלטען.

הרעים

ר ש י

כלל: בניאמי נחרו בי. הם בני מזרים גדלתי בהם ועלו עמי צערב רב הם נחרו בי בהסתם
ופתויים עד שמוני נוערה את הכרמים וסם שופתני השמש והשחרתי כלומר נתנוני עובדת
אלהי אחרים וכרמי שהיה שלי מאבותי לא נערתני. מלינו סרנסים נקראים במקרא כלשון
כרמים שנאמר ונתתי לה את כרמיה משם (הושע ב') ומתרגמינן ואמני לה ית סרנסהא וכן
לא יפנה דרך כרמים (איוב כ"ד): (ז) הגידה לי שאהבה נפשי. עבשיו רוח הקדש חוזר ומדמה
אותה לשון החביבה על הרועה אומרת ננסת ישראל לפניו כאשר לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי
איכה תרעה לאנך ואיכה תרביץ בצהרים נגלות הזה שהיא עת זרה להם כלהים שהיא עת
זרה לשון: שלמה אהיה בעוטיה. וא"ת מה איכפת לך לון זה כבודך שאהיה באבילה עוטה
על שפה בזויה על לאני: על עדרי חנרין. אלל עדרי שאר הרועים שהם רועים לון כמותך:
(ח) אם לא תדעי לך. זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות לאנך את
היפה בנשי' שחל לו הרועה מלהנהיג אותם: לאי לך בעקבי הלון. הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו
הלון והעקבים ניכרים טראלי"ש בלע"ז וכן הרבה במקרא ועקבותיך לא נודעו (תהלים ע"ז)
נחמסו עקביך (ירמיה י"ג) הוא יגוד עקב (בראשית מ"ט) ישיב על עקביו ואותו הדרך לבי:
ורעי את גדויתך על משכנות הרועים. בין משכנות שאר הרועים שאת אללם וזה הדוגמא
אם

ב א ו ר

נולדתי בו רק הוא מקרה (ראב"ע): ששופתני, לשון ראייה והצטע כמו ולל שופתו עין אייה
(איוב כ"ח ז'): נחרו, מלשון ויחר אפו: כרמי שלי, כמילת הכנויים להורות על הסוך הענין,
כלומר כרמיהם נערתני, אבל כרמי לא נערתני, וכוונתה על מראה פניה, כי נעבור היותה
בשדה לשמור, נשחרה מחוס השמש, ותכנה מראיה בשם כרם. (ו) שאהבה, אתה אשר נפשי
אוכזבת אותו הגד לי אנה תרעה, ומלת איכה כמו אפס, אנה תרביץ לאנך, כי תרביץ פעל
יולא, ולא מלאנוה בכ"מ על בן אדם, והרב המתרגם תרגם פה לפי הכוונה. שלמה, השי"ן
במקום כי, וכן שמושה על הרוב בזה הספר וזא נפתח תחת סגול. בעוטיה, כמו ויעט העם
(שמואל א' י"ד) ופי' ר' ישעי' שם נתפזרו אנה ואנה, וכן מתורגם פה, גם יתכן לפגשו כמו
על שפס יעטה (ויקרא י"ג) מעוטה נעבור הלער לבלי דעתה אייה מקום מנוחהו, וטעם על
עדרי אלל כמו ועליו מטה מנשה. (ח) אם לא, תשובת הרועה אם לא תדעי להיכן תלכי את
פיה בנשים, הסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הלון והעקבים נכרים, (טראליט בלע"ז) והוא
טראליט

הַרְעִים: (ט) לְסַסְתִּי בְּרִכְבֵּי פָרְעָה
 דְּמִיתִיךָ רַעֲיָתִי: (י) נֶאֱוֹן לְחַיִּיךָ
 בַּתּוֹרִים צִוְאַרְךָ בְּחֲרוּזִים:
 (יא) תּוֹרֵי זֶהָב נֶעֱשָׂה לְךָ עִם
 נְקֻדֹת הַכֶּסֶף: (יב) עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ
 בְּמַסְכּוֹ נִרְדֵּי גִתָּן רִיחֹו: (יג) צָרוֹר

חמור

(ט) מיט ראָס אָן פּרעה'ס
 פּראָכטגעשפּאַן פֿערגלייך איך
 דיך מיין ליבֿען! (י) שעהן זינד
 אין קעטטליין דיינע וואָנגען,
 דיין האַלז אין שנירען שעהן!
 (יא) גילדנע שפּאַנגען כאַפּען
 וויר פֿיר דיך, געשפּרענגט
 מיט זילבער = פינקטען.
 * * *

(יב) ביו אָן דעם קעניגס
 האַפּ = געפּרענגע גאָב מיינע
 נאַרדע איהרען דופֿט. (יג) מיין
 פֿריינד

ר ש י י

אס לא תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה כנשים בשאר אומות איכה תרעי ותנללי מיד המלכים
 לך להיות ביניהם ולא יאכדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתו ושמרו משמרתו
 ומלותיו ולכי בדרכיהם ואף בשכר זאת תרעי גדוּתיך אלל שרי האומות וכן אמר ירמיה הליכי
 לך ליונים שיתי לבך למסילה וגו' (ירמיה ל"א): (ט) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי למ"ד זו
 כמו למ"ד לקול תחו המון מים וכמו למ"ד לריח שמויך לקבילת סוסים הרבה שאספתי מחנותי ללאת
 לקראתך ברכבי פרעה להושיעך כמו שנאמר דרכת בים סוסיך (חבקוק ג') סוסים הרבה שם דמיתוך
 רעיתי שתקתי מלעקתיך שנאמר ואתם תחרוּן זאת ראיתי בספרי אגדה . ד"א דמיתוך רעיתי שם
 דמיתוך רעיתי שם הראיתי לכל שרעיתי את : לסוסתי . קבולת סוסים ובלשון לע"ז קבלי"א : דמיתוך
 אריש מא"ו בלע"ז כמו אותי דימו להרוג כי שם קשתיך בקשוטים נאים : (י) נאוּן לחיך בתורים . שורות
 נומי און ומלאת זהב : לוארך בחרוזים . ענקי זהב ומרגליות חרוזות כפתילי זהב של ביזת הים :
 (יא) תורי זהב נעשה לך . נמלכנו אני ובית דיני לפני בא פרעה שאשיאנו ואחזק את לבו לרדף
 אחרך עם כל שח נמוי אולרותיו כדי שנעשה לך תורי קשוטי הזהב : עם נקודת הכסף .
 שהיה בידך כבר שהולאת ממלכים שגדולה היתה ביזת הים מבזת מלכים : נקודת . כלי כסף
 מנוקדים ומזויזרים כחברבורות וגוונים : (יב) עד שהמלך במסכו . משיבה כנסת ישראל ואומרת
 כל זה אמת טובה גמלתני ואני גמלתך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו נרדי
 נתן ריחו חילוף להבאיש בעוד שהשינה כסיני קלקלתי בעגל . ולשון חנה כתב הכתוב נתן ריחו
 ולא כתב הבאיש או הסריח לפי שדבר הכתוב בלשון נקיה : (יג) לרור המאר דודי לי . דודי
 נעשה לי כמי שיש לו לרור המור בחיקו ואמר ליה הרי לך לרור זה שיתן ריח טוב מן הראשון
 שאבדת

ב א ו ר

טראסע, (פּוּטטאפּעטן בל"א) מרש"י: (ט) לססתי, נקבת הסוס תקרא סוסה, והיו"ד נוספת,
 ודמה להבנתו לסוסה ברכבי פרעה, כי כל מלכי מלכים נקראים בשם פרעה ונודע שהסוסים
 במלכים המה טובים נאים ומשובחים מכל שארי סוסים במדינות אחרות, ויאמר כי נאוה היא
 בזמיה ובענקי לווארה כסוסה ברכב אשר עדיה עליה . (י) בהורים, שורות נומי און (רש"י)
 ודומה לו טור כטי"ת . בחרוזים, אבנים יקרות ומרגליות חרוזות כפתילים, ויש מדמים אותה
 לחרותים, כלומר מרגליות נקובות, והבואר יבאר . (יא) תורי, אחרי שנאוה את בתורים
 ובחרוזים, לכן נעשה לך תורי זהב וכו' ועם נקודת הכסף כמו נקוד ועלוא (בראשית ל') .
 (יב) עד שהמלך, הפרוש הנכון במקרא הזה שנאמר מלת מקום ושעורו נרדי נתן ריחו עד
 המקום אשר שם המלך במסכו, מי' עם שריו ועבדיו הסובבים אותו, או טעמו בלשון המורגל
 כפי חז"ל והוא מיסב על השולחן ובמו הסבו לשחות וכו' והוא המקום שיש בו מסכה לשחות,
 והשיר הזה הוא רק חלק משיר שלפניו ומלל תשובת האהובה על דודה המלך, ובאור המשל הוא,
 שתעלוא ותשמח על כי המלך חפץ בה ומהללה, ולכן אמרה שנודה (כנוי ליסיה) נודף כל כך
 עד שהגיע משכל מקומו אל המלך ותמאחן בעיניו . (יג) צָרוֹר המור, מור ונרד המה מיני
 בשמים

שיר השירים א

הַמִּזְרָא דְדוּדֵי לֵי בֵּין שְׁדֵי יִלְיָן :
(י) אֲשַׁלְּל הַכֶּפֶר דְדוּדֵי לֵי בְכַרְמֵי
עֵין גְּדִי : (טו) הַנֶּגֶד יָפָה רַעֲיוֹתַי
הַנֶּגֶד יָפָה עֵינַיךָ יוֹנִים : (טז) הַנֶּגֶד
יָפָה דוּדֵי אָף נָעִים אָף-עַרְשָׁנֹו
רַעֲנָה : (יז) קָרוֹת בְּהֵינֹו
אֲרוֹם רְחִימֵנוּ בְרוֹתִים :

תרגום אשכנזי ו

פְּרִינֵד אִיזט מור איין מיררענע
ב שעל, האַנגענד צווישען מיי-
נען בריסטען; (י) מײן פְּרִינֵד
איזט מיר איין באַלזאַב-קנעספּ-
כען אויס דען גערטען עין גדי.

(טו) שעהן ביזט דוא מיינע שע-
פערין, שעהן ביזט דוא! דינע
אויגען, טייבבען. (טז) „שעהן
ביזט דוא מײן ליבער! וויא
האַלד ביזט דוא! אונזער בעטט
איזט פְּרִישעם גרין, (יז) צע-

רהיטנו קרי אני

דערן אונזערס הויזעס באַלקען, ציפרעסען אונזערע לאַטטען. “

ר ש י

שאבדת כך הקדוש ברוך הוא נתרצה לישראל על מעשה העגל ומלא להם כפרה על עונם ואמר
התנדבו למשכן ויבא זהב המשכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. אף על פי שמעלתי בו
אמר לשכון סס: בין שדי. בין שני כדי הארון: (יד) אשכל הכפר. יש נושא ששמו כופר כמו כפרים
עם נרדי (שיר ד) ועשו כעין אשכולו: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מלוי וראיתי באגדה
שאותן כרמים עושים פירות ארבעה אוחמשה פעמים בשנה. ודוגמא היא לכמה כפרות ומחילות
שמחל להן הקב"ה על כמה נסיונות שנסוהו במדבר: (טו) הנך יפה רעיתי. אני הייתי בוש
בקלקולו והוא חוקני בדברי רבוי לומר סלחתי בדברך (במדב' י"ד) והרי את יפה ויפה כי
עיניך יוניס. כלומר כלה שעיניה בעורים כל גופה לריך בדיקה ושעיניה נאים אין גופה לריך
בדיקה. והדוגמא זו היא מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע יפה
במעשה אבות יפה במעשך: עיניך יוניס. לדיקים יש ציך שדבקו כי כיונה זו שממכרת את
בן זוגה אינה מניחתו שידווג לאחר. כך ויאספו אליו כל בני לוי (שמות ל"ב) ולא טעו בעגל
ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר והנה עשו אותה וגו' ויצרך אותם משה (שמו' ל"ט)
הרי שקלסם על כך: (טז) הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלי אלא שלך אתה הוא היפה:
אף נעים. שעצרת על פשעי והשרית שבינחך בתוכי. וזהו קילום של ירדת האש וירא כל העם
וירונו (ויקרא ט'): אף ערשינו רעננה. ע"י נעימותך הנה רעננה ערשנו בבנינו ובננותינו
שהיו כולם נקבלים אליך פה שנאמר ותקהל העדה וגו' (שם ח') המשכן קרוי מטה שנאמר הנה
מטתו שללמה וכן המקדש קרוי מטה שני' ביואש בחדר המטות אשר בבית ה' (ד"ה ב' ב"ב)
על שהם פריין ורביין של ישראל. (יז) קורות בתינו ארוים. שנת המשכן הוא זה: רהיטנו.

ב א ו ר

בשמים, וטעם לרור כמו אגודות, ואמרה בלרור המור אשר בין שדי תמיד ילין (כי כן היו
דרכן לשאת בין השדים מיני בושם הדומה מעט אל הנהוג בימיו מאגודת הפרחים) כן אתה
דודי לי כי שווייתך לנגדי תמיד, וכבר מנאחר במקום אחר אשר לא נאמר רק על לינת
לילה לבד אצל הושאל גם על התמידות, וסרה בזה טענת המפרשים אשר הקשו איך יתכן לאמר
בין שדי ילין על המור, הלא ידוע שהמור נשמר בלילה בכלים, ובלעדי זאת יאבד ריחו:
(יד) אשכל הכפר, לדעת קלת הוא הנקרא (היננא) והנכון כדעת הראב"ע שכתב פרושו דקל,
וכן הוא בלשון ישמעאל כי הוא כמו אשכלות עב"ל, וכן שמו עד היום בלשון ערבי, וטעם בכרמי
כמו שכתב ר"ש בן מלך שאינו אומר על כרם גפנים, אלא על אילנות רבים נטועים יחד וכן
תרגומו בל"א. עין גדי, כי שם נמלאו נטועים תמרים רבים וטובים, והוא המקום אשר נקרא
לפנים חלצון תמר כמו שנאמר בל"ה כי בחלצון תמר היא עין גדי; וכתב חכם אחד לכך היה נקרא
חלצון תמר על שם שהיו קולבים ובורתים שם התמרים כי חלצן לשון כריתה הוא: (טו) הנך,
השיר הזה הוא שיר ענות בין האהוב והאהובה. ערשנו, מטתנו כמו הנה ערשו ערש ברוך
(דברים י"ג), ורעננה הוא תואר לנקבה ולכך בא מלרע פדיונו: (יז) רהיטנו, אין למלה זאת
דוגמתה

חרגום אשכנזי

ב (א) איך בין דיא ליליע שרוקים, דיא ראזע אים בלומענטהאל. (ב) וויא דיא ראזע אונטער דארנען, זא אונטער מעדען מיינע שעפערין. (ג) וויא אונטער ווילדעם גע= העלצע איין אפפֿעלבוים, זא אונטער יינגלינגען מיין ליע= בער! מיר בעהאגטס אין זיי= נעם שאטטען, דא זיט' איך ניעדער, אונד זיס איזט מיינעם גוימען זיינע פֿרוכט. (ד) אינז וויינהויז בראכט' ער מיך, אונד זיין פֿאניער איזט איבער מיך

שיר השירים ב

ב (א) אַנִי חֲבַצְלֵת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַת הָעֵמְקִים: (ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחֹוֹתִים בֵּן רַעִיתִי בֵּין הַבְּנוֹת: (ג) כְּתַפּוּחַ בְּעֵצֵי הַיַּעַר בֵּן דּוּדֵי בֵּין הַבְּנִים בְּצִלּוֹ חֲמַדְתִּי וַיִּשְׁבַּתִּי וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק לְחֵקֵי: (ד) הֵבִיאֲנִי אֶל-בֵּית הַיַּיִן וְדָגְלוּ עָלַי אַהֲבָה: (ה) סִמְכוֹנִי בְּאִשֵּׁי שׁוֹת רַפְדּוּנִי

בחשוחים

קמץ בוי"ק

דיא ליעבע. (ה) אָ שטערקעט מיך מיט רעבענוואַכט! לאַבעט מיך מיט עפֿעלמאַסט! דען

אך

ר ש י

לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון בריחים אך ידעתי שאף בלשון משנה שנינו רהיטי ביתו של אדם הן מעידין בו:

ב (א) חבצלת. היא שושנה: שושנת העמקים. נאה משושנת ההרים לפי שמרעבת תמיד שאין כח החמה שולטת שם: (ב) כשושנה בין החוחים. שמקבצין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ואדמיותה בן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחריים והיא עומדת באמונתה: (ג) כתפוח אילן של תפוחים כשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם וברוח: בן דודי בין הבנים. בין החמורים. והדוגמא כך הקדוש ברוך הוא מכל האלהים נבחר לפיכך בללן חמדתי וישבתי. ומ"א התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו כל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במ"א תאכל אני בללו חמדתי וישבתי: (ד) אל בית היין. אהל מועד ששם נתנו פרטיות וביאוריה של תורה: ודגלו עלי אהבה. וקבוצתו שדגלני אליו אהבה היא עלי עודנו זוכרת אהבתו ודגלו אש"יט בלעז: (ה) סמכוני. עתה כמדת החולים באישי ענבים או באשיות סלת נקייה: רפדוני. רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לרית טוב בדרך החולים. כי חולה אני לאהבתו כי למאתי לו פה בגלותי. רפידה לשון מלע היא

ב א ו ר

דוגמתה במקרא לפי ענינה, וראש"ע דמה אותה כמו ברהטים בשקתות המים וגו'. ועם ברותים מין אילן ובאור המשל אהבתנו תמיד באנה ורעננה, לא תקטף ולא תנול, נוטעה אף שורשה כארזים וכברותים:

ב (א) השרון, ארץ מיטור ומקום דשן, כמו שנאמר והיה השרון בערבה (ישעי' ל"ג), ולהרב המתרגם יתחיל מבסוק הזה שיר חדש, וגם יתכן לאמור שמוסב עוד למעלה אחר שבדמה קורות הבתים לארזים וכו' אמרה ואני בתוכם פורחת בשושנה ובחבצלת, ואמר לה דודה כמו שושנה בין החוחים והוא מיני קוליס, בן את נחשבת בין הבנות כי נעלית על כולן. (ג) כתפוח, תשובתה אליו כאשר נבחר אילן התפוח באילני סרק שהם עלי היער בן אתה נבחר מכל הבנים, ונאמר שהמשילה אותו לתפוח אמרה ע"ד משל בללו חמדתי וישבתי כלומר אחסה תחת כנפיו. (ד) בית היין, בית העונג והשמחה כמו שכתבנו למעלה. ודגלו, הדגל אשר הקים עלי הוא האהבה. (ה) באשיות, המה הלגינות שישימו בהן היין כמו ואשישה אחת (שמואל ב' ו'). רפדוני, חוקיני במין התפוחים או כמו שכתב רש"י שהוא לשון מלע כמו ירפד

שרון

שיר השירים ב

תרגום אשכנזי ז

בַּתְּפוּחִים כִּי־חֹלֶת אֶהְבֶּה אֲנִי:
 (ו) שְׂמָאלוֹ תַחַת לְרֹאשִׁי וַיְמִינִי
 תַּחֲבִקֵנִי: (ז) הַשְּׂבָעֵתִי אֶתְכֶם
 בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבֹּאוֹת אוֹ
 בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תַּעֲרִוּוּ
 וְאִם־תַּעֲזֹרְרוּ אֶת־הָאֶהְבָּה עַד
 שֶׁתַּחֲפִץ: (ח) קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה
 זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הַהָרִים מִקַּפֵּץ
 עַל־הַגְּבְעוֹת: (ט) דוֹמָה דוֹדִי

איך בין ליעבעסקראנק. (ו) אויג
 טער מיינעם הויפטע זיינע לינג
 קע, זיינע רעכטע אומפֿאַסט
 מיך. (ז) בייא דען רעהען,
 בייא דען הינדען דיעזער פֿלור
 בעשוואַרע איך אייך, טעכֿע
 טער ירושלים! וועקט זיא
 ניכט, רעגט דיא ליעבעניכט,
 ביז עס איהר געפֿעללט! —

(ח) שטיממע מיינעם ליעבען!
 אה זעה! ער קעממט! איבער
 בערגע שפּרינגענד, איבער
 היגעל היפֿענד. (ט) איינעם
 רעהע איזט מיין ליעבער, אויג
 נעם

לצבי

ר ש י

היא כמו ירפד חרוץ עלי טיט (איו' מ"א): (ו) שמאלו תחת לראשי. במדבר: וימינו תחבקיני. דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה ובמקום המנוחה מוריד להם מן ושליו כל זה אני זוכרת עתה בגלותי וחולה לאהבתו: (ז) אם תעירו ואם תעוררו את האהבה. שנינו לדודי לשנותה ולהחליפה ולבקש ממני להתפתות אחריכם: עד שתחפץ. בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי: עד שתחפץ. כמו עד שהמלך במסבו בעוד שהמלך במסבו: אם תעירו. אם תשניאו כמו ויהי ערך (שמאל א' כ"ח) ופזרה לערך (דניאל ד'): ואם תעוררו. כמו העורר על השדה קלני"י בלעז. יש מדרשי אגדה רבים ואינם מתיישבים על סדר הדברים כי רואה אני שנתנבא שלמה ודבר על יליאת מכרים ועל מתן תורה והמשכן וזילת הארץ וזילת הנחירה וגלות. בכל וזילת בית שני וחורבנו: (ח) קול דודי. חוזר המזורר על הראשונות באדם שקבר דבריו וחוזר ואומר לא אמרתי לפניכם ראשית הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המלך חדריו ולא סיפר היך פקדם במלרים בלשון חבה ועבשיו חוזר ואומר משיכה זו שאמרתי להם שמכני דודי ורלתי אחריו כן היתה נואש הייתי אומרת לגאולה עד תום ארבע מאות שנה שנאמרו בין הבתרים. וקול דודי הנה זה בא. לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) דומה דודי ללבי. בקלות מרוכנתו שמהר לבא

ב א ו ר

חרוץ עלי טיט (איוז מ"א) כלומר רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לרית טוב. (ו) שמאלו, באור המשל כאשר כתב הר"י עראמה וז"ל אחרי שתדמה בלבה עונג ושמה מאהובה כמו שאמרה הביאני אל בית היין, דמתה ברעיונה שיאים שמאלו תחת לראשה וגו' והוא המלך הקרוז לשכיבה, ואחר שהיתה בדמיונה על זה האופן מההנאה, היתה משבעת בנות ירושלים וכו' עכ"ל. וגם יתכן שדברי המזורר המה אחר שכלה לשיר שירי האהבה מראשיתה עד סופה השביע בנות ירושלים לבלתי תמהרנה ויאזו לעורר אהבה ותשוקה בקרבה נגד איש כי רבים חללים הפילה האהבה, רק שתקוענה עד שתחפץ האהבה מעצמה לעלות. והקרוזים האלה דהיינו השבעתי אתכם וגו' נמצאים עוד בזה הספר, ובכל פעם אחר שהיתה בדמיונה על האופן הנ"ל. (ז) בצבאות, לפי שהשיר הי' מן רועה ורועה אשר המה תמיד על פני השדה, לכן גם השבעה היתה בללואות ובאילות השדה. פה נשלב סדור אחד מהשירים כאשר כתבנו במ"הס כי התחיל מן יסקני וגו' כאשר האהבה החלה ללץ לין ולפרוח פרח, וסיים פה כאשר גדלה ועשתה פרי: (ח) קול דודי, השיר הזה כולו מחמדים והמשל בו כאלו הוא שיר האביב וכמו שכתב רש"י וז"ל כל הענין הזה לפי ששועו לשון חבה ופתי שצחור מרלה ארוסתו לילך אחריו עכ"ל, והאהובה שומעת מרחוק קול דודה ושמה לקראתו, ועם מקפץ כמו מדלג כי תרגום לנתר בהן לקבלא בהון (ראב"ע): (ט) לצבי

תרגום אשכנזי

נעם יונגען הירשבען גלייך.

* * *

דא שטעהט ער שאן הינטער
אונזערער וואַנד! שויעט דורכס
געלענדער, בלינקט דורכס
ניטטער. (י) ער רופט, מין
ליבער שפּרױט צו מיר: אויף,
מיינע שעפּערין! מיינע שעה-
נע, אויף! אַה קאַממע! (יא) דער
ווינטער איזט איבער, דער רע-
גען וועג אונד דאַהין! (יב) בלו-
מען שויעט מאַן אַם באַדען;
דיא צייט דער לעדער איזט
דאַ! דער טורטעלטיבע שטימ-
מע הערט מאַן אויף דער פּלור;
(יג) דער פּייגענבוים זיירצט
זיינע פּרייטליין, דעם וויינ-
שטאַקס יונגע טרייבען פּער-
בריי=

שיר השירים ב

לצבי או לעפר האילים הנה זה
עומד אחר כתלנו משגיה מן
הכתנות מציץ מן החרכים:
(י) ענה דודי ואמר לי קומי לך
רעיתי יפתי ולכי לך: (יא) כי-
הנה הסתו עבר השם חלף
הלך לו: (יב) הנצינים נראו בארץ
עת הזמיר הגיע וקול התור
נשמע בארצנו: (יג) התאנה
חנטה פניה והנפנים סמדר נתנו

הסתיו קרי

ריח

ר ש י

לכא לכבי וכעופר האילים. עופר איל צחור: הנה זה עומד וגו'. סצורה הייתי לישב עגונה עוד
ימים רבים והנה הוא הודיע שהיה עומד ומליץ מן חלונות השמים את העשוי לי שנאמר
ראה ראיתי את עני עמי וגו' (שמו' ג'): (י) ענה. לשון ענייה ולשון לעקת קול רם וזה בנין
אז כללם וענו הלויים: ואמר לי. על ידי משה: קומי לך. אעלה אצלם מעני מזרים (שם
ג'): (יא) הנה הסתיו עבר. אין עכשיו עורח בדרך. סתיו חורף תרגום סתיו: (יב) הנלנים
נראו בארץ. קרבו ימי החמה שהאילנות מוליאין פרחים והולכי דרכים מתענגין לראותם: עת
הזמיר הגיע. שהעופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: וקול התור. כמשמעו תורים
ובני יונה דרך העופות להיות משוררים ומלפפים בימי ניסן: (יג) התאנה חנטה פניה.
כמשמעו: והנפנים סמדר. כשנפול הפרח והענבים מובדלים זה מזה ונכרים כל ענבה לענמה
קרובה סמדר. כל הענין הזה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרבה את ארוסתו לילך אחריו
כן עשה לי דודי: ענה דודי. ע"י משה: ואמר לי. ע"י אהרן. קומי לך. זרזי עלמך וישאלו איש מאת
רעהו (שמו' י"א): כי הנה הסתיו עבר. אלו ארבע מאות שנה דלגתים למנותם משנולד יצחק:

הגשם

ב א ו ר

(ט) לצבי, לקלות מרוכתו דומה הוא לכבי, או לאיל הקטן, כי טעם עופר קטן, ועד כה
שמעה קולו מרחוק, ועתה ראתה אותו וזו היא שאמרה הנה זה עומד וגו', ולכן נחלק הצרוח
הזה ממה שלפניו נחלק מן הכלל: משגיה, ענינו הבטה בהתבוננת, וכבר מורגל לשון השגחה
בפי כל: מציץ, מגלה עלמו ונראה ונשקף וי"מ מענין ויקחני בליבית ראשי (מרד"ק), וטעם
החרכים, אשנב כי תרגום בעד האשנב נשקפתי (משלי ז') ומן חרכין וכו': (יא) הסתיו, הוא
החורף כי תרגום קיץ וחורף, קיטא וסתיו: חלף, כמו והחלילים כליל יחלוף: (יב) הנצינים,
שרשו נון והדגש בכל"י תמורת הנח לדעת הרד"ק, והוא מנזאר בס' נת"הש (בראשית מ').
הזמיר, שם וענינו שיר ושבת (מרד"ק), וכן אמר רש"י דרך העופות להיות משוררים ומזמרים
בימי ניסן, ויש אומרים שהוא שם לעוף מה אשר יתן קולו בזמר בהגיע ימי האביב, וכמו שנאמר
למטה וקול התור וגו'. (יג) חנטה, המתיקה וי"א כי עשתה כדמות אבק מן ויחנטו הכרופאים
וגו' (מרכב"ע) ומורגל המלה הזאת מאוד בפי חכמי התלמוד. פגיה, הפרי טרם שיתבשל
וכן הוא בלשון נשמע אל, ושרשו פג ולפיכך נדגשה הגימל. סמדר, כשנפול הפרח והענבים
מובדלים

(ט) יצחק

שיר השירים ב

רֵיחַ קוֹמִי לְכִי רַעֲיִתִי וַיִּפְתִּי וְלִכְי־
קָדְ: (יד) יוֹנְתִי בְּחֲגוּי הַסַּלֵּעַ בְּסַתְר־
הַמְּדַרְגָּה הִרְאִינִי אֶת־מְרֹאֲיֶךָ
הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ
עָרַב וּמְרֹאֲיֶךָ גְּאוּהָ: (טו) אַחְזוּ־

לך קרי יתיר לנו

תרגום אשכנזי ח

ברייטען וואָהלגערוך. אויף,
מיינע שעפֿערין! מיינע שעה=
נע, אויף אונד קאַממע!
(יד) מיינ טייבֿען! דאָרט אים
פֿעלזענריטצע, דאָרט אין
דער קלופֿט דער שטייגע לאַס
מיך זעהען דיין אַנגעזיכט,
לאַס מיך הערען דייןע שטימ=
מע! זים איזט דייןע שטימ=
מע, שעהן דיין אַנגעזיכט!

(טו) פֿאַהעט

ר ש י

הגשם. שהוא טרחתו של סתיו חלף והלך לו כלומר פ"ו שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם והלכו להם משולדה מרים הקשו המלרים שיעבוד על ישראל ולכך נקראת מרים על שם שמרום: הנלנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכנים לכם לכל לרכיכם: עת הזמיר הגיע. שאתם עתידים לומר שירה על הים: וקול התור. קול התייר הגדול. ד"א קול התור קול שהגיע זמן יליאתכם ממלרים: התאנה חנטה פגיה. הגיע זמן של בכורים לקרב שתכנסו לארץ: והגפנים סמדר. קרב זמן נסכי היין. ד"א כשרים שזכס חנטו והנלו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לני. בתיב ו"ד יתירה קומי לך לקבל עשרת הדברות. ד"א התאנה חנטה פגיה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפילה: והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הנשאים מהם עשו תשובה ונתקבלו כך נדרש בפסיקתא: (יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על אותה שעה שרדף פרעה אחריהם והשיגם אותם חונים על הים ואין מקום לנוס לפניהם מפני הים ולא להפנות מפני חיות רעות למה היו דומין באותה שעה ליונה שזרחת מפני הנץ ונכנסה לנקיקי הסלעים והיה הנחש נושף בה תכנס לפנים הרי הנחש תלך לחץ הרי הנץ אמר לה הקב"ה הראיני את מראיך את כשרון פעולתך למי את פונה בעת לרה: השמיעני את קולך. וילעקו בני ישראל אל ה' (שמו' י"ד): בחגוי. בנקיק והוא לשון שבר ודומה לו יחוגו וינועו (תהלים ק"ו). והיתה אדמת יהודה למלרים לחגא (ישעי' י"ט) וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קלה קלוי וכן ויכרות את מדויהם (שמואל ב' י'): המדרגה. אישקלו"גיש בלעז בשושין חריץ סביבות המבדלים ושופכין העפר למעלה להגביה החל סביב עושין אותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה. פעמים שיצבהן חורים ונכנסים שם שרלים ועופות: (טו) אחזו לנו שעלים. שמע הקב"ה את קולם לזה את הים ושעפוס וזהו אחזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שאף הקטנים היו מחבלים את הכרמים בעוד ברמנו סמדר שהענבים דקים כשהיתה בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המלרים נכנסים לבתיהם ומחפשים את הזכרים והתינוק טמון והוא בן שנה או בן שנתים והן מציאין תינוקות מבית מזרי ותינוק מלרי מדבר ותינוק ישרא עונהו ממקום שטמון שם והיו תופשין ומשליכים אותו ליאור ולמה קרא אותם שועלים מה השועל הזה מביט לפנות לאחוריו לברוח אף מלרים מביטים לאחוריהם שנאמר אנוסה מפני ישראל

שמות

ב א ו ר

מובדלים זה מזה ונכרים כל ענבה לענמה קרויה סמדר (מרש"י), והשעור והגפנים גפני סמדר או שהענין הפוך וסמדר הגפנים: (יד) בחגוי, בנקיק הסלע והוא לשון שבר ודומה לו והיתה אדמת יהודה למלרים לחגא (ישעי' י"ט) וכשהן רבים קורין חגוי וכן קלה קלוי (מרש"י) ולדעת הרד"ק הוא על ראש הסלע, כי בן ת"י שוכני בחגוי הסלע, בשוני כיפא: המדרגה, (אישקלוריש בלעז"ו עסקאלוי, טטייגע, טרעפפע, מרש"י) ותרגום לא תעלה במעלות לא תוסק בדרגון. ולפי שדמה אותה ליונה אמר ג"כ סתר המדרגה חגוי הסלע, שהם מקום מנוחת היונים ובאור המשל אמר לה הנה הגיע ימי האביב ונוכל לשמח, לכן אל תעללי ואל תסתורי עוד ובואי נא עמי. ופה נאלם השיר הא' מסדור השוני: (טו) אחזו, השיר הזה אינו מחובר עם מה שלפניו והמאסף סדר אותו פה לפי שהמשל בו ג"כ מימי האביב כמו שאמר וכרמינו סמדר, ולכן נסמך עם

תרגום אשכנזי

(טו) פֶּאֱהַעַט אֹנֹנ דִּיא פֶּיכְסַע, פֶּאֱהַעַט דִּיא קִלְיִנְעֵן פֶּיכְסַע, דִּיא וויינבערגס-פֶּערדערבער! אֹנֹנער וויינבערג קנאַספּעט.

(טז) מײן פֶּרײַנד אײזט מײן, אונד אײך בײן זײן, דער אונטער ראָזען וויידעט. (יז) בײן דער טאַג זײך קײהלט, בײן דײא שאַטטען ווייכען, קעהר אום אַ ליעבער! גלייך דעם מײנטערן רעהע, גלייך דעם יונגען הירש-כֶּען אײבער שײדעכערגע!

ג (ח) נאַכטס אױף מײנער לאַ גערשטעטע, זוכטע אײך דען מײנע זעלע ליעבט, אײך זוכטע, פֶּאַנד אײהן נײכט. (ט) וואָהלאַן! זאַ ווילל אײך אױפֿשטעהן, אױמהער געהען אײן דער שטאַרט, אײן דען שטראַסען, אײן דען גאַסען, זוכען דען מײנע זעלע ליעבט; אײך זוכטע, פֶּאַנד אײהן נײכט. * * * עס

שיר השירים ב ג

לָנוּ שְׁעָלִים שְׁעָלִים קָמְנִים
מִחֲבָקִים כְּרָמִים וְכְרָמֵינוּ סְמָדָר:
(טו) דוּדִי לִי וְאֲנִי לוֹ הָרְעָה
בְּשׁוֹשָׁנִים: (יז) עַד שִׁפּוּחַ הַיּוֹם
וְנָסוּ הַצִּלְלִים סָבִב דְּמַה־לֶּךָ דוּדִי
לְצִבֵּי אֲנֹךְ לְעַפְרַיִם הָאֵילִים עַל-
הָרִי בְּתָר:

ג (ח) עַל-מִשְׁכְּבֵי בְּלִילוֹת
בְּקִשְׁתִּי אֶת שְׂאֵהֶבָה נִפְשִׁי
בְּקִשְׁתִּיו וְלֹא מְצֵאתִיו: (ט) אֶקוּמָה
נָא וְאֶסֹבְבָהּ בְּעִיר בְּשׁוּקִים
וּבְרַחֲבוֹת אֲבִקְשָׁה אֶת שְׂאֵהֶבָה
נִפְשִׁי בְּקִשְׁתִּיו וְלֹא מְצֵאתִיו:

מצאוני

ר ש י

(שמו' י"ד): שְׁעָלִי קְטָנִים. כתיב חסר וי"ו על שם זהו' נפרע מהם במים שנמדדו בשעלו של מקום: (טו) דודי לי ואני לו. הוא כל זרכיו תבע ממני ולא כזה אלא לי עשו כסא קדשו בזכות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה אחרת: ואני לו. כל זרכיו תבעתי ממנו ולא מאלהים אחרים: הרועה. את לאנו בשושנים במרעה טוב ונוח ויפה: (יז) עד שיפוח היום. מוסב למקרא שלמעלה הימנו דודי לי ואני לו עד זמן אגרו העון ושפתי השמש כחום היום וגבר השרב: ונסו הצללים. חטאנו בעגל חטאנו במרגלים. ונסו הצללים זכיות המגנות עלינו פרקתי עולו: סב דמה לך דודי. גהמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני: בתר. לשון חלוקה והפלגה: ג (א) על משכבי בלילות. בחר לי שינתי אפילה כל שלשים ושמונה שנה שהיו ישראל נוזפים: בקשתי ולא מצאתי. כי אינני בקרבכם. כי לא אעלה בקרבך: (ב) אקומה נא ואבקשה. ויחל

ב א ו ר

עם הראשון. ולדעת חזקוני חזקוני העעם שהם אובלים העלבים ומגלים הסוכה אשר הוא נסתר שם עם אהבתו, והשועלים האלה ידועים המה נקראים (שחוקאט) או (גאנד וואלפג) והמה הולכים תמיד לבאות לבאות ומחבלים השדות ובפרעות הכרמים: (טו) דודי לי, יראה שהוא שיר הקין ואמרה לכה עתה ממני והמתן עד שיפוח היום, והוא כמו הפיתוי גני, שיבוא הרוח ויקרר האויר, ועד שיונסו הצללים וזה הוא לעת ערב, כי צעת סר השמש גם הצללים און, ואז הוא אלי מהרה ובמרובה באשר ידלג האיל וירץ הצני. וטעם בתר כמו ויבחר אותם, על שני הסלעים והאיל מדלג בקלות משן לשן:

ג (א) על משכבי בלילות, אמר חזקוני חזקוני טעם ההמשך, לפי שאמרה לדודה שיסוב ממנה כחום היום וימתין עד הערב ואז ימהר אלהה להתענג עמה באלהים, וכשהיתה על משכבה בלילות והוא עדיין לא בא בקשתהו בזכות וגו': (ב) אקומה נא, כן אמרה בלבה לקום

לקום

שיר השירים ג

חרגום אשכנזי ט

(ג) מְצֹאוֹנֵי הַשְּׁמָרִים הַסְּבָבִים
 בַּעִיר אֶת שְׁאֵהְבָה נַפְשֵׁי רְאִיתָם:
 (ד) כִּמְעַט שֶׁעֲבַרְתִּי מֵהֶם עַד
 שֶׁמְצֹאתִי אֶת שְׁאֵהְבָה נַפְשֵׁי
 אֲחֻזְתִּיו וְלֹא אֶרְפְּנוּ עַד--
 שֶׁהִבִּיאתִיו אֶל-בֵּית אִמִּי וְאֶל-
 הַדֶּר הַדּוֹרְתִי: (ה) הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם
 בְּנֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבֹּאוֹת אֹן
 בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה אִם-תִּעְיֶירוּ וְ
 וְאִם-תִּעְזְרוּ אֶת-הָאֵהָבָה
 עַד שֶׁתִּהְפֹּץ: (ו) מִי זֹאת עֲלֶיהָ

(ג) עם פִּאֲנָדֵעוֹן מִיָּד דִּיא וועלע-
 טער, דִּיא אִין דער שטאָדט
 אויבגעהען: „האַבט איהר איהן
 געזעהען, דען מיינע זעלע
 ליבט?“ (ד) קוים בין איך וועג
 פֿאַן איהנען, דאָ פֿינרע איך
 איהן, דען מיינע זעלע ליכט.
 איך האַלטע איהן, לאַססע
 איהן ניכט, ביזאיך איהן ברִינג-
 גע אין מיינער מוטטער הויז,
 אין מיינער געבעהרערין צימ-
 מער. (ה) אייך ובעשוועהרע
 איך, ירושלים'ס טעכטער!
 בייא דען רעהען, בייא דען
 הינרען דיעזער פֿלור, וועקט
 זיא ניכט, רעגט דיא ליכעב
 ניכט, ביזעס איהר געפֿעללט!

(ג) ווער איזט דיא אויס
 דער

מן

ר ש י

ויחל משה (שמות ל"ב) אעלה אל ה' (שמות ל"ב) : (ג) מלאוני השומרים. משה ואהרן: את
 שאהבה נפשי ראיתם. מה מלאתם בפיו: (ד) כמעט שעברתי מהם. קרוב לפרישתם ממני לסוף
 ארבעים שנה: עד שמלאתי. שהיה עמי בימי יהושע לכבוש שלשים ואחד מלכים: אחזתיו ולא
 ארפנו. לא נתתי לו רפיון עד שהביאותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי: (ה) השבעתי
 אתכם. האומות בהיותי גולה ביניכם: אם תעירו ואם תעזרו. אהבת דודי ממני על ידי פתי
 והסתה לעוזבו לשון מאחריו: עד שתספן בעוד שאהבתו חסן עלי: (ו) מי זאת עולה מן המדבר.
 נשהייתי מהלכת במדבר והיה עמוד האש והענן הולכים לפני והורגים נחשים ועקרבים וזורפין
 הקוליס והברקנים לעשות הדרך מישור והיה הענן והעשן עולין ורואין אותן האומות ומתמיהות
 על

ב א ו ר

לקום ולסובב בעיר אולי תמלאנו, ולכן בא בלשון עתיד. בשוקים הם החולות והנספרד שוקובא
 בקצון בהראות עי"ן הפעל כמו שאמר מן שור שְׁנָרִים והדומה: (ג) את שאהבה, לשון אהלה
 הוא, שאלה זאת את השומרים, ומרוב חפזה לבקש אותו, לא המתונה על תשובתם והלכה
 לדרכה: (ד) כמעט, דקדוק המליכה הזאת כך היא שימוש הכ"ף מן כמעט הוא ככף השעור,
 ופרשו הזמן או המקום מן עברי מהשומרים עד פגישתי באהובי היה כמו מעט, כלומר מיד
 מלאתיבו, ומה תבין הטעם של מלת עד, ודע זאת: הורחתי, אמי, וכפל הכוונה במליכות
 שונות הוא ליופי השיר: (ה) השבעתי, אחר שגלס הספור שהיא מלאתה והולכה אותו לחדרה,
 סדר המאסף עוד פעם השנועה כפעם הראשון, מהטעם שכתבנו למעלה בשם הר"י עראמה.
 וזה גלס סדור השני מהשירים: (ו) מי זאת, אחר שהביא המאסף שיר מלייר מקרי הלילה
 כמו שקורין בל"א (איון נכטשטיק) בבית אהוב ואהובה השמחים בחלקם והם במדרגה קטנה
 במדרגות הקבון, יבוא גם שיר אחר מלייר מקרי לילה בבית המלך העליון במדרגה, והקורא
 המשביל יעמוד על ההשתנות שבין השיר האחד לזבירו. וטעם השיר הב' אמר חד מן חבריא
 שהוא שיר אחריון (איון ברויטליעד) כאשר נראה להלן מפסוק לאינה וראינה וגו', ומיוסד על
 יום חתונה ושפחת לב שלמה המלך עם בת פרעה מלך מלכים, כאשר מלאנו בתהלים שיר אחד

תרגום אשכנזי

דער וויסטע דאָרט שטייגט
עמפּאָר? וויא זיילענגראָדער
רויך עמפּאָר? וואָהלאַגערוך פּאָן
מיר הען אונד ווייהרויך, דופּ
טענדער אַלס קרעמערווירצע.

* * *

(ז) זעהט שלמה זיין בעטט!
זעכציג שטאַרקע שטעהען אומ-
הער, אויס דען שטאַרקען
ישראל'ס; (ח) אַללע האַנד
אַם שווערדטע, אַללע קריעגס-
געלעהרט! יעדער אַן דער
היפּטע ויין שווערדט, פּאָר מיט-
טערנעכטליך גרויען. (ט) קע-
ניג שלמה ליעם זיך איין

פּראַכטבעטט מאַען אויס לבנון'ס געהעלצע; (ו) דיא זיילען מאַכט ער זילבערן, דען הימ-

שיר השירים ג

מִן־הַמְדַּבֵּר כְּתִימְרוֹת עֵשֶׂן
מִקְטֹרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מְכַל אֲבָקָת
רוֹכֵל: (ז) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁל־שְׁלֹמֹה
שְׂשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרֵי
יִשְׂרָאֵל: (ח) כָּל־אֶחָיו חָרַב
מִלְמַדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חָרְבוּ עַל-
יָרְכּוּ מִפְּחָד בְּלִילוֹת: (ט) אֲפֻרְיוֹן
עָשָׂה לוֹ הַמָּרֵךְ שְׁלֹמֹה מְעַצֵּי
הַלְּבָנוֹן: (י) עֲמוּדָיו עָשָׂה כֶּסֶף

רפידתו

מַעַל

ר ש י

על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר וגו': כתימרות עשן.
גבוה וזקוף כתמר: מקטרת מור. על שם ענן הקטורת שהיה מתמר מעל מזבח הפנימי: רוכל.
בשם המוכר כל מיני בשמים: אבקת. על שם שנותנין אותה ושחקין הדק כאבק: (ז) הנה מטתו
של שלמה. אהל מועד והארון שהיו נושאין במדבר: ששים גבורים סביב לה. ששים רבוא סביב
לה: מגבורי ישראל. מיוצאי הכנף לבד הפחותים מן עשרים והיתרים על בני ששים: (ח) מלומדי
מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים אותה החונים סביבות המשכן מלומדי סדר
עבודתם: איש חרבו. כלי זיינו הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסרה שלא
תשכח: מפחד בלילות. סן ישכחה ויבאז עליהם לרות וכן הוא אומר נשקו בר סן יאנף ותאבדו דרך
(תהלים ב'): (ט) אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת סתר
לכבוד

ב א ו ר

מיוסד ע"ז: מן המדבר, לדעת חד מן חבריא הטעם על בית יער הלבנון שהי' לשלמה, ושם
דרה בת פרעה טרם כלה ביתה שבה לה המלך, כנזכר בס' מלכים: בחמרות, לשון עמוד
כמו וחמרות דמלכים, ונראה שנקראו כן להיותם חלוצים מעלי תמרים הגבוהים, ודמה אותה
לעמוד ענן של קטורת המתאבך למעלה מיושר ובלי עקום, והיא גם היא ריחה נודף מכל
תמרוקי הנשים וגבוה מאוד והולכת זקופה, וטעם המ"ס מכל, מ"ס היתרון, כלומר ריחה נודף
יותר מן כל מיני בושם של רוכל והוא הסוזרעם בשמים, וטעם אבקת כמו שכתב רש"י על שם
שנותנין בשמים ועושין אותן דק כאבק: (ז) הנה מטתו, יבוא המשורר עם הרעים האהובים
פנימה וישיה עתה גם ההוד והדר של מטת אהובה, כי ששים גבורים שומרים ראש המלך עומדים
סביבה, וכולם אחוזים בחרב כדרך אנשי מלחמה לשמור המלך: (ח) אחווי, הפעול צו כדרך
חגור כלי מלחמה לבוש בדים (רד"ק), ולפ"ז יהיה הטעם שהם חגורי חרב, אבל זהו שאמר
אח"כ איש חרבו על ירכו, ולדעת הר"מ הנוונה שהם אחוזים בחרבם התולה על ירכם, כדי
להיות מוכן מיד כגד הסכנה. וחד מן חבריא אמר הטעם שהם נאחזים מהחרב כלומר שכבר
היה החרב אחוז בהם ופולע אותם במלחמה (פערזוואונדערטע קריעגער) וזה טעם מלומדי מלחמה
כלומר מנוסים במלחמה: מפחד, מ"ס הסנה הגורמת: (ט) אפריון, שרשו פרה והא' נוספת
וכן נקרא בלשון חז"ל מטה סוריא על שם אפרין ורביץ עליה וכו' (מרד"ק), ויתכן ג"כ לפ"ז לשרשו
(כרויטבעטט) „והנה אחר שקלט לעלה המטה בהוד ובהדר, החל פה לקלסה ג"כ בפאר
וביוסי

שיר השירים ג ד

רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו
רצוף אהבה מבנות ירושלים:
(יא) צאינה וראינה בנות ציון
במלך שלמה בעטרה שעטרה
לו אמו ביום התנתו וביום שמחת
לבן:

ד (א) הנך יפה רעיתי הנך יפה
עיניך יונים מבעד לצמתך:

שערך

ר ש י

תרגום אשכנזי י

מעל פאן גאלד, דען וויטץ פאן
פורפור, דיא מיטטע געפאל-
סטערט מיט ליעבע צו דען
טעכטערן ירושלים.

(יא) געהעט היין איהר טעכטער
ציונים שויעט שלמה דען קעניג
אין דער קראנע, וואָמיט אָם
טאָגע זיינער האַצייט, אָם
טאָגע זיינער הערצענספֿרידע
איהן זיינע מוטטער קרענטע.

ד (א) שעהן ביזט דוא טיינע
שעפֿערין, שעהן ביזט
דוא! דיינע אויגען טייבלען,
צווישען

לכבוד: (י) רפידתו. משכנו ומשכנו על הכפורת שהוא זהב: מרכבו ארגמן. זה הפרכת שהיה
תלוי ורוכב על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רכוף. סדור ברלפת אהבה ארון וכפרת וכרובים
ולוחות: מבנות ירושלים. אלו ישראל יראים ואלמים להקב"ה: (יא) בנות ציון. בנים שמאויינין
לו במילה ובתפילין ובליכות: בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהיא מעוטר בגוונין תכלת
וארגמן ותולעת שני אמר ר' נחוניא שאל ר' שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר ברבי יוסי א"ל ששמעת
מאריך מהו בעטרה שעטרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אהבה ביותר לא זו
מחבבה עד שקראה בתי שנאמר שמעו בת וראי (תהלים מ"ה) לא זו מחבבה עד שקראה אחותי שנאמר
כתתי לי אחותי רעייתי לא זו מחבבה עד שקראה אמי שנאמר שמעו אלי עמי ולאומי אלי האזינו
ולאמי בתיב (ישעי נ"א) עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשוכו: ביום חתונתו. יום מתן תורה
שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו: וביום שמחת לבן. זה שמיני למילואים שנתחך בו המשכן במדבר:
ד (א) הנך יפה רעיתי. קילסן וריקן וערכו עליו קרבנותיהם: עד שיפוח היום. שחטאו לפניו
בימי חפני ופנחס: עיניך יונים. גוויניך ומראיתך דוגמתך כיונה הזאת הדבקה בנן זוגה
וכשחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת לוארה כך את נחת שכם לסבול עולי ומוראי: מבעד
לצמתך שערך בעדר העזים. הקילוס הזה דוגמת קילוס אשה הנאהבת לחתן מפנים לקישורך
שערך נאה ומבהיק בזהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק
והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכן זו היא מבפנים למחנותיך ומשכנותיך חף הרקים שביך חביבין
עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"ל נאותן שגבאו על מדין בעבר
הירדן שהיא ארץ גלעד ולשון זה במדרש איר השירים: מבעד. הוא לשון מבפנים. שרוב בעד שבמקרא
דבר המסיך ומגין נגד ד"ל כמו ובעד כוכבים יתחום (איוב ט') הארץ בריקיה בעדי (יונה ב') הבעד

ב א ו ר

וביפוי ויאמר שעמודיו עשה כסף וגו': (י) רפידתו, ענינו יליע והוא למעלה, ובל"א (דער היטועל):
רצוף, כמו על רלפת בהט ושא שענינו. הולעת אבנים בקרקע, ופה היתה רחופה בזהבה
(מרד"ק): (יא) בעטרה, אין זאת עטרת של זהב להוד המלוכה, כי אם עטרת של פרחים
(אין בושענקרמין) להוד האהבה: ביום חתנתו, כלומר ביום חופתו שהוא יום שנעשה חתן
(מרד"ק). וזהו נשלים שיר הראשון מהסדור הג', אשר שקלס ומפאר את שלמה בג' דברים בניו
בכת ובעושר, בכח ממה שנאמר למעלה ששים גבורים וגו', בעושר ממה שנאמר שעמודיו עשה
כסף וגו', ובנוי ממה שנאמר ראונה וראונה וגו' כלומר ראונה יופי המלך ביום חתונתו ובקשורו:
ד (א) עיניך יונים, שם דומים ברכותם ונקיותם ליונים (לארט חונד חונטוורד), וחד מן
חביבין מפרשהו מלאן לא תוכו ותרגומו בל"א (פערפיהרעריט), ובל"א שם עין על משקל
זכר כמו עיניו יחיו: מבעד, הוא לשון מבפנים, שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר
אחר

תרגום אשכנזי

שיר השירים ד

שְׁעָרַי בְּעֶדְרֵי הָעֵינַיִם שְׁגַלְשׁוּ מִהָרַ
גִּלְעָד: (ב) שְׁנֵיךְ בְּעֶדְרֵי הַקְּצוּבוֹת
שְׁעָלָיו מִן־הַרְחֵצָה שְׁכָלָם
מִתְאַיְמוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם:

צווישען דיינען לאַקקען, דיין
האַר וויא געמועני־העערדע,
האַנגענד פֿאַן דעם בערגע
גלעד: (ב) דיינע צעהנע לעמ=
מער־העערדע, אין רייהען
וואָהל געאַרדנעט, אויס דער
שוועממע שטייגענד, אַללע
צווילינג־טרעכטיג, קיינעם
דער=

בחוט

ר ש י

ערפל (איוב כ"ב) ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד: למתך.
לשון דבר המכמל' השער שלא יפריח ללאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפרש למתך לשון
זומת שתהא התי"ו מזורשת בתיבה שאם כן היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה
פעולת נקבה או לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נוחנה לנקבה היא מודגשת
כמו חנה חדשה ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של למתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום
ה"א ויהא שם הקישור כמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו כגון שפחה
תהפך לומר שפחתו שפחתה וכן אמה אמתה ערוה ערותה וכן זה למה למתו למתה למתי
למתך: שגלשו־ שנקראו גבתי מתורגם גליש כשהבהמות יורדות מן ההר נמלא ההר נקרא וממורט מהם:
(ב) שניך בעדר הקצובות וגו'. אף קילום זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות וסדורות
על סדורן כמזר וסדר עדר הרחלים הכרוות משאר הלאן בקצב ומנין נמסרות לרועה חכם והגון
ליזהר במרן שעושין אותן לכלי מילת ומשמרין אותם מעת לידתן שלא יתלכלך העמר ורוחבין אותם
מיום אל יום: שכולם מתאימות. לשון מתום אין מתום בבשרי (תהלים ל"ח) כלומר תמימות
אינטריו"א בלע"ז: ושכלה. שום שכול ומוס אין בהם ונאמר הדוגמא הזועל עם גבורי ישראל
הכורתיים ואוכלים אויביהם בשיניהם סביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות
שלא יתלכלכו בעבירה ונאמר קילום זה על שנים עשר אלף איש שבאו על מדין בקצב ומניין שלא
נחמד אחד מהם על העריות שנאמר ולא נפקד ממנו איש (במדבר ל"א) ואף על הרהור הלכ הביאו
בפרתן ואף על הגזל לא נחמדו שהעיד עליהם הכתוב ויקחו את כל השלל וביאו אל משה ואל אלעזר
הכהן

ב א ו ר

אחר, ומבעד הוא דבר שמבפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד למתך, לשון דבר המכמלם
השער שלא יפריחו ללאת וזו היא השבכה והקישורים (מדברי רש"י), ולדעת ר' יונה פירושו מסוה
(שו"ע), אמנם הרד"ק כתב שפירושו לילית השער שמכונה אשה על פניה, וכן הוא מתורגם
בל"א (וַאֲקַקֵּט) ונופל עליהם לשון מבעד לפי שהם מגינים משני לדי הפנים, וכן הוא אומר
בתהלים (ס"ט ה') עלמו מלמיתי אויבי שקר, והכפל רבו משערות ראשי אויבי חכם: שערך
בעדר העוים, יש מין עז השוכנת בהרים ובסלעים, ומכונה בל"א (בערגליה, געזוע), ושערותיה'
שחורות תלתלים, ומדרבס שיתלו בקרניהם החזקים בסבכי האילנות העומדות שם על ההרים
ואוכלים העלים, גם משליכים את עצמם עי"ז משן סלע אחד לשן אחר, וזה שחרגם הרב
שגלשו (הצנגענד). והתיבה הזאת מנוארת על פי מקומה, כי אין לה ריע במקרא, ומי שראה
בספרים ידועים ליורי התלתלים מימים הראשונים ההם, יעמוד על יופי המשל ההוא: (ב) שניך
בעדר הקצובות, ריעו יגיד עליו שהטעם עדר רחלים (לקמן ו' ה') ובא התואר בלי המתואר
כדרך המליצה, וטעם הקצובות שיש לכל אורה ואורה סך קצוב ואין האחת ארוכה או קצרה
מחברתה, וכן שניה שוות כלן בקומתן ומידתן, וזה יופי גדול, גם לבנות הם סמאוד, כרחלים
האלו שעלו מן הרחבה אשר שם התעורו מחלאתם, והלבניו שערותם. ומלת רחבה שם ויקרא
בל"א (דיו שוועזשע): מתאימות, מכנין הפעיל והוא יולא שילדו תאומים ואין אחת בהן ששכלה,
כלומר כל כך המה שוות. ויתכן עוד טעמו כמו ויהיו תאומים מלמטה חבל הקרשים, ומוסב
התואר על השנים גרידא שאין הפסק בין אחת לחברתה, וגם זה יופי גדול מאוד, וטעם שכלה
על

ג) ג) ל) ע) ש

הכ ול: וש: דו: ה: ה: מ: מ: י: ש: אל: ש: יול: ע"י: הכ

על: ב: מ"ו: ומ: ש: אז: מי: ה: כ: ח: ב: מ: ו: א: ד: ע

שיר השירים ד

תרגום אשכנזי יא

(ג) כְּחוֹט הַשָּׁנִי שְׁפֹתֶיךָ וּמִדְּבָרְךָ
נִאוּהָ כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רִקְתָּךְ מִבַּעַד
לְצִמְתְּךָ: (ד) כְּמַגְדֵּל דָּוִד צִוְאַרְךָ
בְּנֹוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלְפֵי הַמָּגֵן תְּלֹוֹי
עָלָיו כָּל שְׁלֵטֵי הַגְּבוּרִים: (ה) שְׁנֵי
שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם הָאוֹמִי צְבִיָּה

דערזעלבען פֿעהלט; (ג) וויא
ראזענפֿאדען דיינע ליפפען, דיא
שפראכגליעדמאסען לייעבליך,
וויא אַם גראנאט דער ריטץ,
זאָ דיינע וואַנגען אַם לאַקקעני-
האַאר; (ד) דייך האַלז וויא דור'ס
טהורם געבויט צור וואַפֿענע-
בורג; טויזענד שילדע הענע-
גען דאַראַן, אַללער העלדען
שילדע; (ה) דיינער בריסטע
פאַאר איין יונגעס רעהעפאַאר,
צווילינגע איינער מוטטער,
וויי

הרעים

ר ש י

הכהן וגו' ולא הכרית אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כחוט השני שפתותיך. נאות להבטיח
ולשמור הבעתת' כמו שעשו המרגלים לרחש הזונה שאמרו לה את תקות חוט השני וגו' (יהושע ב')
ושמרו הבעתתם: ומדברך. דבורך והרי הוא מגזרת הנדברים כך אלל הקירות (יחזקאל ל"ג) או
נדברו יראי ה' (מלאכי ג') פרלרי"ן בלעז: רקתך. היא גובה הפנים שקורין סומל"ים בלעז אלל
העינים ובשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ורומין לפלח חכי רמון מבחון שהוא אדום וסגולל
הרי קילום בנוי אשה והדוגמא פירשו רבותינו ריקנים שביך מלאים מכות כרמון: מבעד לזמתך.
מבפנים לקישורית: (ד) כמגדל דוד כוארך. קומה זקופה נוי באשה והדוגמא כמגדל דוד הוא
מזודת ליון שהוא מקום חזק ועופל ומבצר כך הוא כוארך זו לשכת הגזית שהיתה חזקן ומבצר של
ישראל ואותו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד זורותיו ונוי מלאכת
חבניתו והוא מגזרת מלכנו מבהמות ארץ (איוב ל"ה) והתי"ו בתלפיות כמו תי"ו שבתרמי' ובתבני':
אלף המגן תלוי עליו. כך מנהג השרים לתלות מגיניהם ושלטיהם בכותלי המגדלים: שלטי. אשפות
שנותנין בהן חלים וכן הברו החלים (ירמיה נ"א) מלאו השלטים ודומה לו לשכת הגזית שמשם הוראה
יולאה שהתורה מגן לישראל ויש לומר אלף המגן כמו מגן האלף על שם דבר כזה לאלף דור (ד"ה א'
ט"ז): כל שלטי הגבורים. מצינו שהתלמידים נקראים על שם חלים ושלטון כענין שנאמר בחלים
ביד גבור כן בני הנעורים אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם (תהלים קכ"ז): (ה) שני שדיך.
המניקים אותך זה משה ואהרן: כשני עפרים תאומי צביה. דרך צביה להיות יולדת תאומים

ב א ו ר

על שן רועה שחלקי' נופלים אחת אחת: (ג) השני, מין לבנע אדום, ועיין באור הרב המתרגם
בספר נתיבות השלום בפ' תרומה, וכאן תרגם לפי יופי המליצה בל"א: מדברך, שם בתוספת
מ"ם והוא לדעת המפרשים כמו דבורך שדברך נעים, ולדעת הר"ם הוא שם לכלי המבטא,
ומ"ם האמו"תיו קלת לעד ושעורו מקום הדבור, והטעם שיכולה לחתך המלות היטב ולדבר
בשפה ברורה: כפלה, לשון בקיעה כמו פולח ובוקע (תהלים קמ"א), ורמון פרי ידוע ומראהו
אדמדמת: רקתך, לדעת רד"ק וראב"ע פרושו מה שקורין בל"א (טו"ן) ונקראת רקה על
מעוט הבשר שבה, כמו רקות בשר (בראשית מ"א), וכמו כן פירש"י בשופטים ד', וכאן בתבני' רש"י
הוא גובה הפנים שקורין בומיליש (פאממע), והוא חלק העליון מהלחי, ואדמימות בלחי הוא
נוי ויופי באדם: (ד) להלפיות, מחובר מן תל בל"רי ומן פיות שהוא לשון חרבות, כלומר שהוא
בנוי להיות בחוכו החרבות מן אנשי מלחמה והוא מה שקורין, (חרזענחז, וואַפֿענבורג), ומד מן
חבריא אמר תל מן תלה כלומר בנוי לתלות שם הפיות, והענין אחד, ודמה כוארה למגדל
כלומר שהוא עגול וחזק ובקומה זקופה כמגדול הזה, וגם כוארה מקושט בחרוזים, כמגדול
המקושט במגינים ובשלטים: שלטי, מיני הנשק וכן והשלטים ענינו כמו מגינים (ראב"ע) וכן
מתורגם בל"א, אלל רש"י פי' שלטי אשפות שנותנין בהם חלים, ומה שאמר בתחלה אלף המגן
ואח"כ כל שלטי, יתכן שאמר אלף תחת סכום מיוחד, כמו שנאמר לפעמים שבעה או שלשה, או
כאמר כי מלת כל מוסב למעלה, כלומר כל האלף היו שלטי הגבורים, ויתורגם (ויזענר טיזע
דער הענדען), והראשון יותר נכון: (ה) האומי צביה, כן שניהם שקולים ושוים זה כזה (רש"י),
ונעתיק

יר
ות
ס
ס
ס
ותך
לשון
בה
דגשת
מקום
ופחה
למתי
הס:
זרות
והגון
זותם
ימור
שראל
נריות
שלא
לביאו
לעזר
הן
מלס
מסוה
נורגס
אומר
טערך
ותיה'
הרים
הרב
שראה
שניך
תואר
קצרה
חלים
יקרא
בלה,
מוסב
עבודה
על

תרגום אשכנזי

ווידענר אונטער ראזען.

(ו) „ביזדער טאג זיך קיהלט, ביזדיא שאטטען ווייען, ווילל איך צום מיר הען-בערנע, צום ווייהרויך - היגעל געהען.“

(ז) גאנץ ביזט רוא שעהן, א מיינע שעפערין! קיין פעעה- לער איזט אן דיר! (ח) מיט מיר פאם לבנון קאם, מיינע ברויט! מיט מיר, פאם לבנון;

שיר השירים ד

הַרְעִים בְּשׁוֹשָׁנִים: (ו) עַד שִׁפּוֹחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֲלֵךְ לִי אֶל-הַר הַמּוֹר וְאֶל-גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: (ז) כָּלֶךְ יִפְהַרְעִיתִי וּמוֹם אֵין בְּךָ: (ח) אֲתִי מִלְּבָנוֹן בָּלָה אֲתִי מִלְּבָנוֹן תְּבוֹאֵי תְשׁוּרֵי וּמְרָאשׁ אֲמָנָה מְרָאשׁ שְׁנִיר וְהֶרְמוֹן מִמְּעִנּוֹת

אריוח

שויא פאן דער העהע אמנה, פאן שניר אונד הרמון ווייט אומהער, פאן דער לעווענוואהנונג,

פאם

ר שו"י

כך שניהם שוים שקולים זה כזה. ד"ל שני שדיך על שם הלוחות תאומי לביה שהם מכוונות במדה אחת ה' דברות על זו וה' דברות על זו מכוונין דבור כנגד דבור אנכי כנגד לא תרלח שהרובח ממעט את הדמות של הקב"ה לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר ע"ז דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים. לא תשא כנגד לא תגנוב שהגונב סופו ליטבע לשקר. זכור כנגד לא תענה מי שהוא בדת יהודי ומחלל את השבת מעיד שקר בצוראיו לומר שלא שבת בשבת בראשית. כבוד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו: הרועים. את לאנס באשנים ומדריכס אותם בדרך נוסה וישרה: (ו) עד שיפוח היום. עד שתפסע החמה: ונסו הלללים. הוא עת שרב וחום היום אני אליך ואת עריבה עלי: היום. הוא השמש וכן לרוח היום (בראשית ג') וכן כי הנה היום בא בוער כתגור (מלאכי ג') ומשיפוח היום אלך לי להר המוריה בבית עולמים כלומר משחטאו אז לפני לחלל את קדשי ולנאץ מנחתי בימי חפני ופנחס אסתלק מעליהם ואשוע משכן הזה ואבחר לי בהר המוריה בבית עולמים ואם בולך יפה ומום אין בך וארלה שם כל קרבנותיך: (ח) אתי מלבנון בלה. בשתגלו מלבנון זה אתי תגלו כי אני אגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי. וכשתשובו מן הגולה אני אשוב עמכם ואף כל ימי הגולה בלכתך לי ר ועל כן כתב אתי מלבנון תבואי בשתגלו מלבנון זה אתי תבואי ולא כתב אתי ללבנון תבואי לומר משעת יליאתכם מבאן עד שעת בליאתכם באן אני עמכם בכל אשר תלאו ותבאו: תשורי מראש אמנה. בקבלי את נדחך תסתכלי ותתבונני מה שבר פעולתך מראשית האמונה שהאמת בי לכתך אחרי במדבר ומסעותיך וחיותיך על פי וביאתך לראש שניר וחרמון שהיו מעונות אריות סיחון ועוג. דבר אחר מראש אמנה הר הוא בגבול לפונה של ארץ ישראל ושמו אמנה ובלשון מנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר (במדבר ל"ד) וכשהגליות נקבצות ומגיעות שם הם נופים מאם ורוחץ גבול

ב א ו ר

ונעתיק פה דברי הר"י עראמה וז"ל ולפי שהיתה עדיין ארוסה אליו לא קלסה בה כי אם בשמנה תארים בולם נראים מבחון בכל הבתולות, העיני' השער השנים תאר אותם בנקיות ולבן ואווי ובלי חסרון, השפתיים שהם אדומים, כלי הדבור, הרקה, הנוואר, והשדים לפי שהבלי שווי בהן חסרון, ועל הנגיעות אמר הרועים באשנים כי העפרים הרועים באשנים אם ירלה האדם לקחתם יבואו החומים בכסו ויעזבם, וכמו כן היא מקפדת עליהן. והנה היא מרוב נגיעותה לא רתתה שיקלם אותה עוד פן תכלס ולכן השיאה אותו לדבר אחר ואמרה עד שיפוח היום כדלעיל, ואפשר שנונה בזה לעת מועד לכשתהי' מותרת לו, כדי לבלוא מעט תאותו ולא תגבר יותר מדאי, אבל הוא לא ימנע עי"ז כי אם יוסיף לפארה כלך יפה וגו': (ח) אתי, כלומר אל תלכי אל הר המור רק אתי תלכי מלבנון: תשורי, תסתכלי כמו אשורנו ולא קרוב: מראש, מהר אמנה, ואיכות ההר הזה כבר פירש ובאר אדונינו הרמב"מ ז"ל בפרשת מסעי, וגם שניר ידוע מתורת משה כמו שנאמר והאמורי יקראו לו שניר (דברים ג' ע'), וההר הזה הוא חלק מהרי

שיר השירים ד

אֲרִיזוֹת מִהַרְרֵי נְמָרִים :
(ט) לִבְבַתְּנִי אֶחָתִי כִּלְהָ לִבְבַתְּנִי
בַּאֲחֶר מְעִינִיךְ בַּאֲחֶר עֵנֶק
מִצִּוְרֵינִיךְ : (י) מֵהַיָּסוֹדֵיךְ אֶחָתִי
כִּלְהָ מֵהַטְּבוֹ דְדִיךְ מִיּוֹן וְרִיחַ
שְׁמָנִיךְ מִכָּל־בְּשָׂמִים : (יא) נִפְתַּח
תַּטְפְּנָה שְׁפָתוֹתֶיךְ כִּלְהָ דְבַשׁ
וְהִלַּבְתָּ תַחַת לְשׁוֹנֶיךְ וְרִיחַ שְׁלִמְתֶיךְ
כְּרִיחַ לְבָגְדֶיךָ : (יב) גֶּן נְעוֹל אֶחָתִי

באהת קרי כלה

תרגום אשכנזי יב

פָּאָם לעֲפָאָרדענגעכירגע .

(ט) דוא רויבסט מיין הערץ
אָ שוועסטער, ליעבע ברויט!
דוא רויבסט מיין הערץ מיט
דיינער בליקקע אוינעם, מיט
דיינער שניהרע אָם האַלזע
איינער; (י) וויא האַלד אויט
דיינע ליעבע, שוועסטער,
ליעבע ברויט! וויא זיסער דיינע
ליעבע אַלס וויין! דיינער זאַל-
בען דופֿט, אַלס אַללע ווירצע!
(יא) האַניג טרייעֿט פֿאַן דיי-
נען ליפּפען ברויט! אונטער דיי-
נער צונגע, מילך אונד האַניג;
אונד דיינע קליידער דופֿטען,
שוועסטער ברויט!

וויא לבנון דופֿטעט. (יב) טיין וואָהל פֿערוואַהרטער גארטען, ביזט דוא, שוועסטער ברויט!

פֿער-

ר ש י

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאִירָהּ אֶל אִיִּם וְשִׂמְחִים וְאֹמְרֵי הוֹדִייה לִכְךָ נֹאמַר תַּשׁוּרִי מֵרֶאֶשׁ אֲמֹנָה : (ט) לִבְבַתְּנִי . מֵשַׁבַּת
אֶת לְבִי אֶלֶיךָ : בִּאֲחַת מְעִינִיךְ . הִרְבָּה דוֹגְמוֹת טוֹבוֹת שֶׁבֶיךָ לֹלֵא הִיְתָה בֶּיךָ אֶלֶא אֶחָת מֵהֵן הֵייתִי מִבְּחִבָּה
בְּיוֹתֵר וְכֹל שָׁן כְּכֹלֶן וְכֵן בִּאֲחַת עֵנֶק מִלְּוֹרֵיךְ בִּאֲחַת מְרִבִּדֵי עֵנֶקִי קִישׁוּטִיךְ הֵם תְּכַשִּׁי מִלוֹת אִשְׂרָאֵל
מִזְוִינִין בְּהֵם . דָּבַר אֶחָד בִּאֲחַד עֵנֶק בִּאֲחַד מֵאֲבֹתֶיךָ הוּא אֶחָד הוּא מֵיּוֹד וְזֶה אֲבֵרְהֶם הַנִּקְרָא עֵנֶק
הָאֵדָם הַגָּדוֹל בְּעֵנֶקִי : (י) מֵהַיָּסוֹדֵיךְ . כֹּל מִקּוֹם שֶׁהִרְאִית לִי שֶׁסָּ חֲנֵה יִפֶּה הוּא בְּעֵינֵי גִלְגַּל אֵילָה נוֹב
גִּבְעוֹן וְכִית עוֹלְמִי הוּא שִׂסֵּד הַבְּבִלִי (בְּיוֹזֵר יוֹם אֶדְפַּסְתָּ) מִנוֹחָה וְשֹׁאֵר וְיַעֲרִי מִנוֹחָה זו יְרוּשָׁלַיִם וְשֹׁאֵר
וְיַעֲרִי מִקּוֹם שֶׁנִּחְוַעְדָּה שֶׁסָּ שְׂכִינָה לְיִשְׂרָאֵל : וְרִיחַ שְׁמָנִיךְ . שֶׁסָּ עוֹב : (יא) נִפְתַּח . מִתּוֹק . תַּטְפְּנָה
שְׁפָתוֹתֶיךָ . טַעְמֵי תוֹרָה : וְרִיחַ שְׁלִמְתֶיךָ . מִלוֹת הַגּוֹנוֹת הַנוֹחָגוֹת בְּשִׁלְמוֹתֶיךָ לְזִלְתֵּי חִבְלַת בְּגָדֵי כְּהוֹנֵה
אִיסוֹר שְׁעֵטוֹ : (יב) גֶּן נְעוֹל . עַל שֶׁסָּ לְנִיעוֹת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁאִין פְּרוּלוֹת בְּעֵרִוּוֹת : גֶּן נְעוֹל . יֵשׁ
לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן מְעִיִן כְּמוֹ גּוֹלוֹת עֲלִיוֹת (יְהוֹשֻׁעַ ט"ו) וְיֵשׁ לְפָרְשׁוֹ לְשׁוֹן שְׁעַר וְהוּא לְשׁוֹן אֶרְמֵי בְּגַמְרָא טְרוֹקוּ
גְּלִי

ב א ו ר

מֵהָרִי לְבָנוֹן , וְזֶה יַעֲרִי קָלַת עַל מַה שֶׁהִעֲרַנוּ לְעִיל מִבֵּית יַעֲרִי הַלְּבָנוֹן , וְנוֹדַע לָנוּ מִכּוֹתְבֵי הַמַּסְעוֹת
שֶׁתִּאֲוָה הוּא לְעֵינֵים מֵאֹד לְרִאוֹת מֵרֶאֶשִׁי הַהָרִים הַזֶּה לְמִרְחֹק , כִּי הַעֲמָקִים סְבִיבִים מֵלֵאִים דְּשִׂאִים
וּפְרָחִים , וְעַל שֶׁפָּתַח נַחְלֵי וּמְעִינֵי מֵים נוֹזְלִים מִן הַהָרִים הַגְּבוּהִים , עַד כִּילָא תִּשְׁבַּע עֵינַי מֵרִאוֹת .
אֶךְ מֵהַ שֹׁאֵר מֵרֶאֶשׁ שְׁנֵי וּמִרְמוֹן מִשְׁמַע שְׁשֵׁנֵי הָרִים הַיּוֹ , וּבִאֲשֶׁר מֵלֵאֵנוּ בְּסִי דְּבָרִים נִרְאָה כִּי הֵר
אֶחָד הוּא , וְאִפְשָׁר שֶׁגַּם כֹּאן טַעְמוֹ מֵרֶאֶשׁ הַר הַנִּקְרָא שְׁנֵי וּמִרְמוֹן : (ט) לִבְבַתְּנִי , לְקַחַת לְבִי ,
כִּי זֹאת מִסְּגוּלַת הַפִּיעֵל לְשִׁמַּשׁ לְפַעְמִים בְּנִין וְסִתִּירָה , כְּמוֹ לְדַשְׁנוּ , פְּרוּשׁוֹ לְהַסִּיר הַדָּשָׁן אֶף כֹּאן
לִבְבַתְּנִי הַסִּירוֹת אֶת לְבָבִי : מְעִינִיךְ , שֶׁסָּ עֵינַי אִינוֹ נוֹפֵל לְבַד עַל עַלְס הַבְּלִי (דְּחָז אֲוִיגֵעַ) כִּי אִם
גַּם עַל חֲלָקֵי הַרְאִיָּה (דִּיחַ בּוֹיִקֵקֵעַ) וְאִמֵּר כֹּאן בִּאֲחַד מְעִינִיךְ כְּלוֹמֵר בְּעַת שְׂרָאִית אֹתִי אֶף בְּסִקִּירַת
עֵינַי אֶחָת מֵשַׁבַּת אֶת לְבִי מִמֵּנִי לְהִיּוֹת לְךָ כְּמוֹ שֹׁאֵמֵר בְּל"א (דוּחַ הַאֲסֵט חִיד הַיִּנְגְּעִירִיסְטָט) .
וְיִתְקַן ג' כ' לְאִמֵּר שֶׁהִשִּׁיר הַזֶּה מוֹסֵב עוֹד לְמַעֲלָה , וְטַעַם לִבְבַתְּנִי כְּמַשְׁמַעוֹ נָתַת לִי לֵב (דוּחַ וְחֵכְסֵט
חִיר הַעֲרָץ) לְפִי שֹׁאֵמֵר לְעִיל תַּשׁוּרִי מִמְעוֹנוֹת אֶרְצוֹת וְגו' אִמֵּר עַתָּה כִּי לֹא אִירָא מֵהֵם אִם אֶת
תְּהִיָּה עַמְדִי , לְפִי שֶׁבִּאֲחַד מְעִינִיךְ לִבְבַתְּנִי שֶׁלֹּא אֶחָת וְלֹא אִירָא : (יא) נִפְתַּח , עֵינֵינוּ הַהוֹלָה וְהַנְּטִיפָה
כְּלוֹמֵר הַמִּתּוֹק אֲשֶׁר יוֹל מִדְּבַר מַה , וְשֶׁרָשׁוּ נוֹף בְּפִלְס בּוֹשֶׁת שֶׁרָשׁוּ נוֹשׁ : (יב) גֶּן נְעוֹל , אֶת

דומה

תרגום אשכנזי

שיר השירים ד

פערשלאַססענער קוועלל. ביזט
דוא, ברונגען זיגעל-בעוואַהרט;
(יג) דיינע געוועעסע, איין פא-
ראדיעס פֿאַן גראַנאַטען מיט
קעסטליכער פֿרוכט, מיט צי-
פערן אונד נאַרדען; (יד) נאַר-
דום אונד קראַקוס, קאַננאַ אונד
ציננאַמאָן, ווייהרויך - שטויידען
אַללערלייא; אַלאַע אונד מיר-
רען, אונד אַללע עדלע וויר-
צע; (טו) וויא גאַרטענברונגען,
קוועלל לעבענדיגעס וואַססערס
דיא ריזעלן פֿאַן לבנון. -
(טז) אויף, נאַרדווינד; זידווינד
קאַבי

כלה גל ונעור מעין החום:
(יג) שלחיד פֿרדס רמונים עם פֿרי
מגדים כפֿרים עם נרדים: חצי
(יד) נרד ווכרלם קנה וקנמון עם
כל-עצי לבונה מר ואהלות עם
כל-ראשי בשמים: (טו) מעין
גנים באר מים היים וגזלים מן
לבנון: (טז) עורי צפון ובואי תימן

הפיה

ר ש י

גלי: (יג) שלחיד. ארץ יבשה קרויה בית השלחין ולריך להשקותה תמיד ושדה בית הנצל יפה
הימנו ובאן קילס היבש שלחיד הרי הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטנים שבישראל
מרטיבים מעשים טובים כפרדס רמונים: כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין
גנים. כל זה מוסב על שלחיד ומקלסן כמעין המסקה אותן והדוגמא על שם עבילות טוהר שגנות
ישראל טובלות: וגזלים מן לבנון. ממקום נקיות באין עבירת טיט: (טו) עורי כפון ובואי תימן.
אחר שערב עלי ריחך ונוי משכנותיך אני מכוה את הרוחות כפון ותימן להפיח צנגד לזאת ריחך
הטוב למרחוק. והדוגמא על שם שהגליות מתקבצות ומכל הגוים מביאים אותם מנחה לירושלים ובימי
הבנוין יהיו ישראל נקבצים שם למועדים ולרגלים. וישראל משיבין יבא דודי לבנון. אם אתה שם הכל שם:
באתי

ב א ו ר

דומה לכן סגור שיש לו ריח טוב מבחוץ ולא יכול אדם להנכס שם (ראב"ע) כלומר לנועה את:
גל, לשון מעין כמו גולת עליות (רש"י), ונקרא המעין גל בעבור סבובו מלשון וגללו את האבן
(רד"ק). ואחר שהחל לדמות אותה לבן, השלים המשל כולה בפסוקים הבאים ויאמר: (יג) שלחיד,
הסעיפים הפארות וכל הפארות נקראים שלחים, והוא נגזר מן שלח כלומר האילן שלח אותם
החולה, וכן מתורגם בל"א (געוועעסע): פֿרדס, כן שרשו והוא גן נאה ומהודר וכן שמו בשאר
לשונות (פֿאַרזאָרד) כנודע: כפרים, הקבון מן כופר הנאמר למעלה וכן נרדים הקבון מן נרד,
וטעם מגדים כמו ממגד ארץ ומלואה (דברים ל"ג) לשון מעדנים, המשובחים בפירות: (יד) וכרכום,
הוא מה שקורין בערבי זעפראן (מרד"ק) והוא (זאפֿראן) ובלשון רומי (קראַקוס) וכן מתורגם בל"א:
קנה, הוא קיה בושם וכן כתב המתרגם הארמי, וקנה בושםא וכו' (געווינדלזאָהר) ובלשון רומי
ג"כ (קאַננאַ) וי"א שהוא (קאַננאָס) בל"א: קנמון, כן שמו ג"כ בלשון רומי אלא שחלף הקו"ף
לג"י כדרכו כמו קיסר (לעזאָר), אף כאן קנמון (ליינזאָן) והוא בל"א (ליינזאָן קאַנען)
והוא קליפה הפנימית מעץ ידוע וימלא בחלק אזיע ואמעריקא, וריחו נודף וטוב מאוד כנודע.
ובאור עני לבונה עיין בש' כי תשא בבאור הרמב"ם מן ז"ל: ואהלות, מין בושם כמו כאהלים
נטע ה' (מראב"ע) והוא הנקרא (זאָנע), והרד"ק כתב שהוא הבושם הנקרא סנדל, ויהי'
לפ"ו מין ממיני התמרים כי כן נקרא בלשון רומי (זאָנעזיידעט דאָטטעלבוין). וטעם ראשי
בשמים המובחרים בבשמים, כמו ואתה קח לך בשמים ראש (שמות ל'): (טז) עורי, אחר שדמה
אותה לבן אמר רוח כפון בואי והפיחי בגני שילי בשמיו, ושיתענג בהם. ולפי שגם היא אמרה
שימתין למלאות תאותי עד שיפוח היום, לכן נקש מהרוח שיבוא מהרה. ולדעת חד מן חבתי
מאמר

שיר השירים ד ה

הפיהי גני יזלו בשמיו יבא דודי
לגנו ויאכל פרי מגדיו:

ה (א) באתי לגני אחתי כלה
ארתית מזרי עם בשמי

אכלתי יערי עם דבשי שתיתי

ויני עם הלבי אכלו רעים שתו

ושכרו דודים: (ב) אני ישנה ולבי

ער קול דודי דופק פתחי לי

אחתי

תרגום אשכנזי יג

קאממע! דורכ'ווערע מיינען
גארטען, דאס זיינע ווירצע פלי-
סען! וא געהע דען מיין פריינד
אין זיינען גארטען, אונד
עססע זיינע קאסטליכע פרוכט.

* * *

ה (א) איך קאם אין מיינען
גארטען, שוועסטער,

ליעבע ברויט! אונד בראך פאן
טיינען מיר הען פאן מיינען וויר-

צען אב; איך אס פאן מיינעם
זיימע, זאממט מיינעם האניג,

אונד טראנק פאן מיינעם וויינע
זאממט מיינער מילך. — עם-

סעט מיינע געליעבטען, טרינקעט איהר מיינע פריינדע, אונד ווערדעט בערווישט! —

(ג) איך שלאפע, אלליין עם וואכט מיין הערץ; שטיממע מיינעם ליעבען! ער קלאפעט

אן

ר ש י

ה (א) באתי לגני. בימי חנוכת הבית: אריתי. לקטתי והוא לשון משנה כמלא אורה וסלו ואף לשון מקרא ואורה כל עובדי דרך (תהלים) ונאמר ע"ש הקטרת שהקטירו קטרת יחיד הנשיא'על מזבח המזון ונתקבלה והוא דבר שאינו נוהג לדורות וע"כ נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים בעיני שני' ביערת הדבש (ש"א י"ד) ויערת הוא לשון קנה כמו ותשם בסוף (שמות ב') ושיתיה ביערא ומוללין הדבש ומשליכין העץ ואני מרוב חבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את שאינו ראוי עם הראוי קטרת גדלה וכן שעירי חטאת שהקריבו הנשיאים ואין חטאת קריבה גדלה ואני קבלתי'בו ביום: שתיתי ייני. הם הנסכים: עם חלבי. מתקו ולחו מחלב: אכלו רעים. באל מועד אהרן ובניו ובבית עולמים הכהנים כולם: שחו ושכרו דודים. אלו ישראל אובלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח: (ב) אני ישנה. כשהייתי שלום ושקטה בבית ראשון נושאתי מעבוד הקב"ה כישנה ונרדמה: ולבי ער. זה הקב"ה כך נדרש בפסיקתא. ולבי ער. הקב"ה שהוא לור לבני וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק. משרה שכינתו על הנוביא' ומזהיר על ידיהם השכם ושלום: פתחי לי. אל תגרמי לי שאסתלק מעליך: שראשי נמלא טל. לשון אדם שחל בלילה דופק על פתח אהובתו אומר בן בשביל חבתך באתי בלילה בעת הטל או הגשם והדוגמא שראשי נמלא טל שאני מלא רגון ונתת רוח אברהם אביך שערבו עלי מעשו בטל והגני בא אליך טעון

ב א ו ר

מאמר עורי לפון וגו', הם הם דברי האהובה: יבוא דודי לגנו, תשובת האהובה אחר שיפוח היום בעין משל דודה, והר"י עראמה ז"ל בעל עקידה כתב שטעם יבוא לגנו כטעם גן נעול דלעיל, והרמב"ם לדבר שם בענינים כאלה כאשר יראה הקורא בספרו:

ה (א) אריתי, לקטתי וכמוהו ואורה כל עובדי דרך, ואכלתי יערי, זה חלות הדבש וכל"א (התניגויץ, וווצבע) כלומר שבע אני מכל טוב ולא חסר לי מאומה מהתענוג, ומרוב שמחתו הזמין לסעודתו ריעיו ואוהביו, לאכול ולשמות, כאשר אמר אכלו רעים! שחו ושכרו דודים! וזוהי נשלים הסדור הג', אשר החל מעת שנתארכה כמו שכתבנו למעלה מי זאת עולה וגומר וסיים אחר נשיאתה לבעלה: (ב) אני ישנה, השיר הזה כולו מחמדים, ואין בכל השירים הנכתבים פה שיר שלם כמיהו. ואמרה ולבי ער, באורו ששכחתי והייתי באהובי, כי גם כשעייפם ובחזיונות לילה, גם בחלום אדבר בו, וטעם דופק לשון הכות על הדלת כמו מתדפקים על הדלת (שופט'י

י"ט)

תרגום אשכנזי

שיר השירים ה

אָן, טהוע מיר אויף שווע-
סטער! מיינע שעפערין! מיין
טייבען, מיינע פראַממע! מיר
איזט דאָז הויפט פֿאַלל טהוועס,
נאַכטסטראָפּען פֿאַלל דיא
לאַקקען. (ג) מיין קלייד איזט
אויסגעצאָגען, וויא זאָלל איכ'ס
וויעדער אנציעהען? מיינע פֿי-
סע ריין געוואַשען, זאָלל איך
זיין וויעדער בעוודעלן? (ד) מיין
ליעבער שטרעקטע דורכ'ס
גיטטער זיינע האַנד, מיין הערץ
שלאג מיטליידספֿאַלל; (ה) דאָ
שטאַנד איך אויף, דעם ליעבען

אֲחֹתִי רֵעִיתִי יוֹגַתִי חֲמֹתִי
שְׂרָאֵשִׁי נִמְלֵא־טָר קוֹצוֹתִי
רְסִיסֵי לַיְלָה: (ג) פִּשְׁטֹתַי אֶת-
כַּתְנֹתַי אֵיכָכָה אֶלְבָּשָׁנָה רְחֻצְתִּי
אֶת-רַגְלֵי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם:
(ד) דוּדֵי שְׁלַחֲיָדוֹ מִן-הַחֹזֶר וּמְעֵי
הַמּוֹן עָלָיו: (ה) קָמְתִי אֲנִי לַפְתָּח
לְדוּדֵי יוּדֵי נִטְפו־מֹזֶר וְאַצְבְּעוֹתַי

ר' דגושה מור

אויפצוטהון; מיינע הענדע טראָפּען מיר הע, נאַכטע מיר העע מיינע פֿינגער, איבער דיא

ר ש י

טען זכרות ושלום שר מעשים טובים אס תשובי אלי: קוולותי רסיסי לילה. אף בידי הרבה
קבילות מיני פורענו' ליפרע מעוזבי וממנאלי. על הוא לשון נחם: רסיסי לילה. גשמי לילה שהן
טורח ועייפות. רסיסי תרגום של רביבים וזרביבים עלי עשב (דברים ל"ב) וזרסיסי מלקושא. קוולות
הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד שקורין פלוני"לש ולפי שאחז המקרא בלשון על ומטר אחז
בלשון ראש וקוולות שדרך על ומטר ליאחז בשער ובקוולת ויש לפרש על ורסיסי לילה שניהם לעונה
שכר מלות קלות הנחות ליעשות בטל ושכר מלות ממורות הקשות כטורח רסיסי לילה: (ג) פשטתי
את כתנתי. כלומר כבר למדתי לעכמי דרכים אחרים לא אוכל לשוב אליך עוד בענין שנאמר ומאז
חדלנו לקטר למלאכת השמים וגומר (ירמיה מ"ד) שהיו הדרכים האלה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי
את כתנתי רחמתי את רגלי לשון תשובת האשה המנאפת שאינה רוצה לפתוח לבעלה הדלת לפי שפתח
הכתוב בלשון אני ישנה קול דודי דופק סיים בלשון תשובה הנופלת על לשון דופק על הדלת בעת
משכב האינה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החור. שאלל הדלת וראיתי ידו ונהפכו עלי המון מעי
לשוב לאהבתו ולפתוח לו: (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור. כלומר בלב שלם ונפש
חסלה

ב א ו ר

י"ט, ואמר אהובה לה פתחי לי הדלת: חמתי, הנפרד חמה והוא לשון תמים תהי' שהיא
אהבת אותו לנד מכל שאר הנוערים ובלב שלם. ובאר טעמו כי לא אוכל עוד לעמוד בחן מחמת
הקרח והקריה, כי ראשי מלא מטל המקרר אותי ובא רי"ש שראשי בדגש לחסרון רי"ש אשר,
והוא דרך זר ונמסר עליו במסורה. וטעם קולותי, הם דבוקי שערות הראש המדובקים יחד
בסופן, ודרך הטל והאדים לאחוז בהן ולנוח עליהן. וטעם רסיסי ענינו זילופי לילה כי תרגום
וזרביבים וזרסיסי, והם האדים העולים בלילה. וכתב הר"י עראמה שהזכיר לפיכך אותה לפתוח
הדלת ד' מיני אהבה והם, אחותי האמה, שהיא אהבה טבעית, רעיתי, אהבת המועיל שהיא
הריעות, יונתי אהבת זוגות, תמתי אהבת טוב ושלמות, ועל כולם סנה הכרחית שראשי וגו'
עכ"ל: (ג) אטנפם, לשון געול הוא בדברי חז"ל והמקרא הזה תשובת האהובה הוא: (ד) מן
החור, הנקב שיש בדלת סמוך אלל המנועול, לפתוח בעלמו הדלת או לנקה בדרך המתחננים
שפושטים ידיהם, וראיתי ידו, ונהפכו עלי המון מעי לרחס עליו: (ה) נטפו מור, רש"י כתב
כלומר בלב שלם ונפש חסלה כמשקטת עכמה להתאהב על אישה בריח טוב. וי"מ לכן נטפו מור
לפי שהיה מנהגם בימים ההם כמו שהיה גם אלל אנשי יון למשוך דלת הבית אשר שם האהובה
בשמן הטוב, ולכן אמרה כאשר רציתי לפתוח הדלת ידו נטפו ממור אשר היה על כפות המנועול:
עובר

שיר השירים ה

מזר עבר על כפות המנעול:
(ו) פתחתי אני לדודי ודודי המק
עבר נפשי יצאה בדברו
בקשתיהו ולא מצאתיהו
קראתיו ולא ענני: (ז) מצאתי
השמרים הסבבים בעיר הכוני
פצעוני נשאו את רדידי מעלי

שמדי

ר ש י

תרגום אשכנזי יד

ריגעל אם ש'אססע: (ו) איד
טהאט איהם אויף דעם לעבען,
מיין לעבער וואר ענטוויצען,
וואר היין: ענטגאנגען וואר מיר
מינע זעעלע, אלס ער זאָ צו
מיר שפראך, גון וזכטע איד
איהן, אונד פאָנד איהן ניכט:
איד ריעף איהם צו, קיינע אנט-
ווארט קאם צוריק: (ז) מיך
פאָנדען דיא היטער, דיא אין
דער שטאָרט אומגעגען, דיא
שלינגען טיך, פֿערוואונדעטען
טיך: מיינען שלייער געהטען

דיא

חפלה במקשת על אחזה להתאבב על איסה כריח טוב: מור עובר. ריח עובר ומתפשט לכל כד: ומדי
חמק עבר. נסתר ונכסה ממני כמו חמוקי יריבך (שיר ז') סתרי ירכיך על שם שהיך נסתר וכן עד
מתי תתמקין (ירמיה ל"ח) הסתרי ותתכסי מחמת בושא שמעלת בי: נפשי ילאה בדברו. ואמר לא
אבא אל ביתך כי מתחילה לא אבית לפתוח: בקשתיהו וגומר. מלאוני השומרים הסובבים בעיר.
ותוססין גנבים המהלכים בלילות: הכוני פצעוני. חבלו בי חבורה כל פלע לשון מכת כלי זיין הוא
נורדור"יא בלע"ז: רדידי. עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון אשת נעורים המתאוננת
על בעל נעוריה ומבקשתו וזו היא הדוגמא דודי שלח ידו מן החור כשאמרתי רחלתי את רגלי ולא
אפתח לך ולא אשוב מן עבודה זרה שבחתי בה: שלח ידו. והראה נקמתו בימי אמו והניח עליו
חיל מלך ארס ויכו בי וישבו ממנו שביה גדולה וגומר (ד"ה ב' כ"ח) ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה
מאה וישרים אלף ביום אחד: ומעי המו עליו. בא חזקיהו בנו ושם בכל לבו לדרוש להקדוש ברוך
הוא וכל דורו שלמים לא קם דור בישראל כמותם כמו שפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא
מלאו עם הארץ מגבת ועד אנטוכיא ולא מלאו איש ואשה שאין בקיאין בהלכות עומאה וטהרה וזהו
יודי נטשו מור וגומר אף יאשיהו ואמר בו וכמיהו לא היה לפניו מלך (מלכים ב' כ"ג) כי ראה
פורענות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו: (ו) פתחתי אני לדודי
ודודי חמק עבר. לא ביטל גזירתו שנאמר בחזקיהו הנה ימים באים וגשאל כל אשר בביתך וגומר
(ישעיה ל"ט) ומבניך אשר תוליד אלו דיאל חנויה מישאל ועזריה ואף ביאשיהו על ידי חולדה
הנביאה הנני מביא רעה אל המקום הזה ואל יושביה וגומר (ירמיה י"ט). ואומר וכמיהו לא היה
לפניו מלך אך לא שז'ה' מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הביעו מנשה
ויאמר ה' גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת
(מלכים ב' כ"ג): נפשי ילאה בדברו. ילאה ממני בדברו דבר זה: בקשתיהו ולא מלאתיהו. ואם
תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים וכדקיהו שזכו אלי ואשובה אליכם לא לבעל את
הגזירה אלא להקל הפורענות ולהכין מלכותם בשום מן הגולה לנוטעם מאין נתישה ולבנותם מאין
הורם: (ו) מלאוני השומרים. נכוכדנלר וחילותיו: הסובבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום:
נשאו

ב א ו ר

עובר, המור יחלק לשני מינים, יבש ולח, ואמרה היא מור עובר שהיא עובר על ידי דהיינו
מור לח: (ו) חמק עבר, נחסר וי' החבור וכן שמש ירח, וטעם חמק סבב ממני כמו חמוקי
יריבך סבובי יריבך: נפשי יצאה, רש"י פירש שאמר לא אבוא אל ביתך כי מתחלה לא אבית
לפתוח, ויותר נראה נכון כמו שכתב הר"י עראמה, שפרשו חיות נפשה והרגשה ילאה ממנה כשדבר
אליה דברי רז"ים ותחנונים: (ז) פצעוני וגו', חשבה שומרי החומות לזונה ושכורה, כי אין
מדרך הכנועות ללאת באישון לילה, וכל זה חשבתי לכלום מרוב אהבתי אותו: רדידי, כלשון
ישמעאל

תרגום אשכנזי

שיר השירים ה

דיא היטער אויף דען מויערן :
(ח) איך בעשוועהרע אייך טעכטער
טער ירושלם! ווען איהר מיין
גען ליעבען פֿינדעט, אה! וואס
ווערדעט איהר איהם זאגען?
דאס איך קראנק פֿאר ליבע בין!

* * *

(ט) „וואס איזט דיין פֿריינד
פֿאר אנדערן פֿריינדען, אָ
דוא דער פֿרויען שענסטע!
וואס איזט דיין פֿריינד פֿאר אָנ-
דערן פֿריינדען, דאס דוא אונז
זאָ בעשוועהרעסט?“ (י) מיין

שְׁמֵרֵי הַחֲמוֹת׃ (ח) הַשְּׁבַעֲתִי
אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם תִּמְצְאוּ
אֶת־דּוּדֵי מַה־תִּגִּידוּ לוֹ שְׂהוֹלֵת
אֶהְבֶּה אָנִי׃ (ט) מַה־דּוּדְךָ מִדּוּד
הַיִּפָּה בְּנָשִׁים מַה־דּוּדְךָ מִדּוּד
שְׂכָכָה הַשְּׁבַעֲתָנוּ׃ (י) דּוּדֵי צֶחַ
וְאָדוּם דְּגוּל מִרְבֵּבָה׃ (יא) רֹאשׁוֹ
כֶּתֶם פֶּן קוֹצוֹתָיו תִּלְתְּלִים שְׂהָרוֹת

כעורב

פֿריינד איזט ווייס אונד ראָטה, פֿאָן פֿיעלען טויענדען ערקאָהרען; (יא) זיין
הויפט דאָ פֿיינסטע גאָלד, זיינע לאַקקען קרוין אונד וואַללענד, וויא ראַבענשוואַרץ;
זיינע

ר ש י

נשאו את רידיי. בית המקדש: שומרי החומות. אף מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה כענין
שנאמר על חומותיך ירושלים וגומר (ישעיה ס"ג) הם הליתו בו את האור כענין שנאמר ממרום שלח
אש וגומר (איכה א'): (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנצר שראיתם בזנביה מישראל
ועזריה מוסרים עלמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי
בימי המן: אס תמלאו את דודי. לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי כענין שנאמר
יתנו עידיהן וילדקו (ישעיה מ"ו): מה תגידו לו. שתעידו עלי שנשביל אהבתו חליתי ביסורין קשים
ביניכם יבא נבוכדנצר ויעיד יבא אליפו וזכר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה:
(ט) מה דודך מדוד. כך היו שאלין האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם
נשרפים ונלכדים עליו: שכנה השבעתנו. להעיד לו על אהבתך: (י) דודי צח. לכן כמו לחו מחלב
(איכה ד'): ואדום. דגול מרבבה. אפרש תחילה כל הענין לפי פשוטו בקילוס נוי בזור כשהוא
לכן ופניו אדמוניות: דגול מרבבה. נדגל בחילות הרבה רבים חילותיו רבנות הרבה קרויין
רבנה שנאמר רבנה כלמת השדה נתתיך (יחזקאל ע"ו): (יא) ראשו. מנהיק כתם פז: כתם הוא
לשון סגולה מלכים שאולרין בבית גנוזהם וכן ישנה הכתם הטוב (איכה ד') וכן ולכתם אמרתי
מנחתי (איוב ל"ח) וכן וחלי כתם (משלי כ"ה): קווצותיו תלתלים. לשון תלום פנדלוי"ש בלע"ז:
שזרות

ב א ו ר

ישמעאל לשיף (ראב"ע): (ח) השבעתי, לרוב דאגתה על פרידתה אמרה בנות ירושלים, אני
משביע אתכן באס תמלאו דודי, שתגידו לו שחולה אני מחמת אהבתי אליו, כי היא יראה פן
יחשוב בעצור מניעת פתיחת הדלת שזנתה מאחריו: (ט) מה, שאלת בנות ירושלים אליה כי
היה לזר בעיניהן בקשתה המופלגת, ושאלו מה דודך יותר טוב משאר דודים, מה טבעו ומה
מהותו שכנה השבעתינו: השבעתנו, בקמן התי"ו שלא כמנהג כי הראוי להיות בחיריק לנקבה:
(י) צח, לכן כמו לחו מחלב, וקילוס נוי בזור כשהוא לכן ופניו אדמוניות (רש"י): דגול, כמו
הדגל הוא בין חבריו (ראב"ע), כלומר כמו שהדגל הולך למעלה מראש רבנות עם הנבא והוא
נראה ונכר לבד מתוך כולם, כן דודי הוא למעלה מרוב אחיו ונבדל מהם במעלותיו: (יא) כתם
פז, הוא הזהב הטוב וסמך אותו לפז לחשיבתו כמו זהב מופז (רד"ק) ולדעת רש"י וראב"ע כתם
לשון סגולה כמו מכתם, ודמתה ראשו לכתם לדעת רש"י שהוא מנהיק, ולדעת קבת כוונתה
על התכריך אשר בראשו (טורבאן) מרוקס בזהב מופז, ולפי שאמרה לעיל דגול מרבבה, הוסיפה
לבאר שהוא מעוטר בתכריך נאה ומהודר אשר יורה על חשיבותו: תלתלים, הוא מענין תל,
והוא

שיר השירים ה

חרגום אשכנזי מו

כְּעֹרֵב: (יב) עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל-
אֲפִיקֵי מַיִם רְחֹצוֹת בְּחֶלֶב
יֹשְׁבוֹת עַל-מְלֵאֵת: (יג) לַחֲיוֹ
כְּעֵרוֹגַת הַבָּשָׂם מְגִדְלוֹת

(יב) זיינע אויגען וויא דיא
טייבען אן וואססערקוועללען,
אין מילך געבארעט, שטעט
הען אין דער פֿיללע; (יג) זיינע
וואנגען ווירצבעעטליין, שפע-
צערייען קעסטען; זיינע לויפ-
פען

מרקחים
ר ש י

שחורות בעורב. כל אלה נוי לבחור: עיניו כיונים על אפיקי מים. נאות כעיני יונים אפיקי מים
ערבים למראה והבחורים יולאים שם לאוט וכן מקלם המשורר עיני דודי כשהוא מביט על אפיקי מים
דומות לנוי עיני יונים: רוחות. עיני דודי בחלב: יושבות על מלאת. כל זה לשון נוי לא בולטות
יותר מדאי ולא שוקעות אלא יושבות על מלאת גומא שלהם והענין לפי הדוגמא והוא לשון כל
דבר שעשוי למלאות גומא העשויה לו למושב כמו אבני מילואים (שמות כ"ה) ומלאת בו מלואת
אבן (שם כ"ח): לחייו בערוגת הבשם. אשר שם באותם ערוגות גידולי מרקחים: מגדלות מרקחים.
מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמים אותם מעשה רוקח: גלילי זהב: כאופני זהב:
ממולאים בתרשיש. כל לשון מושב אבן יקרה וזהב קרוי מלאת: עשת. לשון שמונו עשתו (ירמי' ה') קבוץ
עב קרוי עשת מש"יאה בל"ג": שן. מעטמות פיל: מעולפת ספירים. מקושטת ומתוקנת בספירים
לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת: שוקיו עמודי שם המיוסדים על אדני פו. עמודי שם עמודי שם
וחבירו במגילת אסתר (א') על גלילי כסף ועמודי שם ומראהו גבוה בארזי הלבנון: בחור בארזים.
בבחר בין הבנים בארז בין שאר עלים: חבו ממתקים. דבריו ערבים: זה דודי. זה דמות דודי
וזה דמות רעי ועל כל אלה חליתי לאהבתו והדוגמא כלפי הקב"ה כך הוא דודי לח ולבן להלבין
עונותי לח ולבן כשנראה בסניי נראה בזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט לנושיה כחלג חזיר ושער
רישיה כעמר נקי (דניאל ז'): ואדום. ליסרע מהחוטאים בענין שנאמר מדוע אדום ללבושך (ישעיה
ס"ג): דגול מרבבה. הרבה חיילות מקיפין אותו: ראשו כתם פו. תחילת דבריו הנהיך וכתם פו וכן
הוא אומר פתח דברך יאיר (תהלי' קי"ט) פתח אבני ה' אלהיך הראש תחלה שמפט מלוכה יש לו עליהם
ואחר כך גור עליהם גזרותיו: קוולותיו תלתלים. על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות: שחורות
בעורב. על שם שהיתה כתובה לפניו אש שחורה על גבי אש לבנה. דבר אחר קוולותיו תלתלים
כשנראה על היס נראה בבחור נלחם בגבורה: (יב) עיניו כיונים על אפיקי מים. כיונים שעיניהם
זופות אל ארובותיהם כך עיניו על בתי כנסיות ובתי מדרשות שם מולאי' התורה המזולה למים:
רוחחות בחלב. כשהן זופות במשפט מבררות דין לאמתו להלדיק לדיק לתת לו כדקתו ולהרשיע רשע
לתת דרכו בראשו: יושבות על מלאת. על מלאת של עולם משוטטות בכל הארץ זופות עובים
ורעים. דבר אחר תלמידי חכמים שהקדוש ברוך הוא נותנם עינים להאיר לעולם כשם שהעינים
מאירים לאדם כיונים הנוודים משוכך לשוכך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו אל פלוני חכם
לבית המדרש של פלוני חכם לבקש טעמי תורה: על אפיקי מים. על בתי מדרשות שהם מולאי'
מים של תורה: רוחחות בחלב. לפי שקראם עינים והעין לשון נקבה היא רוחחות לשון נקבה הם
מאחזקין עממן בחלב של תורה ומלכנים סתריה וסתומותיה: יושבות על מלאת. מישיבים דברים
על אופניהם. דבר אחר עיניו עיניו פרשיות של תורה והלכות ומשניות כיונים שהם נאים
בהליכתן: על אפיקי מים. בבתי מדרשות: רוחחות בחלב. מלוחחות בחלב כמו שפרשתי: (יג) לחייו.

דברות

ב א ו ר

והוא בהתאסף הקלחות בסופן (רד"ק) ורש"י אמר לשון תלויים סנדלויז בלע"ז (זריך להיות
פאנדלויז פאנדלויזקע, וואס הערוכטער הענגט): (יב) עיניו כיונים, על אפיקי מים אשר נרחבו
שם, והם זכים ונקיים מאוד ונשמדים למראה, כן בבתי עיניו בתוך הלובן, אלא שאלו רוחחות
בחלב, וזה קלוס אל הלובן שבעין, שהוא לח וברור חלבן: יושבות על מלאת, לא בולטות
ולא שוקעות, רק כאבן הטוב היושב על גבן במשכנו, כשם אבני מילואים (מרג"י):
(יג) בערוגת, חתיכת מקום בגן (ראב"ע) והוא רגיל בסי חכמינו ז"ל, ובל"א (זיין גארטענבעט):
מגדלות, כמו מגדלות שמרקחים נשמרים בתוכם וריחם נודף למרחוק, ולפי שהבלים אשר בו
המרקח

תרגום אשכנזי

פען זינו וויא ראזען, טריעפען
פליעסענדע מירחע; (יד) זיינע
הענדעגאלדענע וואלצען, בע-
זעצט מיט טירקיסען; זיין לייב
וויא ריינער עלפענביין, גע-
שטיקט מיט סאפירען. (טו) זיי-
נע שענקעל מארמארזיילען,
אויף גאלדענען פייסען פֿעסט;
זיין אנועהען וויא דער לבנון,
וויא צעדערן אויס ערלעזען;
(טז) זיין גוימען זייסיקייטען,
גאנץ

שיר השירים ה

מִרְקָחַיִם שְׁפֹתוֹתָיו שׁוֹשָׁנִים
נְטֹפֹת מִזֶּרְעֶבֶר: (יד) יָדָיו גְּלִילֵי
זָהָב מִמְּלָאִים בְּתַרְשִׁישׁ מְעִיו
עָשָׂתָן שֵׁן מְעֹלְפֹת סְפִירִים:
(טו) שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִיּוֹסָדִים
עַל-אֲדָנֵי-פֶז מִרְאֵהוּ כְּלִבְנוֹן
בְּחֹר כְּאֲרָזִים: (טז) חֲבוֹ מִמְּתָקִים
וְכֹלֹ

ר ש י

דברות הר סיני שהראה להם פנים מסבירות ואזקות: שפתותיו שושנים. דבורים שנדבר באלה מועד שהם לריבוי ולכפרה ולרחיט עוב תורת חטאת ואשם ומנחה ועולה ושלמים: (יד) ידיו. הלוחות שנתן מימיו ומעשה ידיו המה: גלילי זהב. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב אמר רבי יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של סנסיריון היו והיו נגללין. דבר אחר על שם שמגלגלות טובה לעולם: ממולאים בתרשים. שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מלות: מעיו עשת שן. זה תורת כהנים הניתן באמצע חמשה חומשים כמעיים הללו שהם נחונים באמצע הגוף: עשת שן מעולפת ספירים. נראית חלקה כעשת שן והיא סדורה דקדוקים רבים גזרות שוות ובנין אב וקלים וחמורים: (טו) מיוסדים על אדני פז. אמר רבי אלעזר הקפר העמוד הזה יש לו כותרת לזעלן ובסיס למטן אמר רבי שמואל בר גרא פרשיות שנתורה יש להם כותרת למעלן ובסיס למטן ושמות לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעות ויובל וכו' תמכרו ממכר (ויקרא כ"ה) להודיעך כמה קשה חזקה של שביעות כדחיתא במסכת ערכין וסוכה ובגין יפקוד ה' איש על העדה (מדבר כ"ז). לו את קרבני לחמי עד שאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וגומר: מראהו כלבנון. המסתכל ומתבונן בדבריו מולא בהם פרחים ולולבים כי ער זה שמלכלב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בהם טעמים: בחור. נבחר כארזים הנבחרים לבנין ולחזק ולגובה: (טז) חבו ממתקים. דבריו ערבים ושרע לנפש לא תתנו בצערם (ויקרא י"ט) אני ה' הנאמן לשלם שכר יש חייך מתוק מזה אל תחבלו במעשיכם ותקבלו שכר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט ולדקה עליהם הוא יתיה (יחזקאל ל"ג) עונות נחשבו לו לזכות יש חייך מתוק מזה: אנה

ב א ו ר

המרקח עשויים כמו מגדול נקראים מגדלות (הר"י עראמה) וכן מתורגם בלשון אשכנז: (יד) גלילי, כמו גלגלי והוא ענין סבוב, ושעורו ידיו נאים ועגולים המה ומהודרים בטבעות וכלמידים, כגלילי זהב הממלאים בתרשים והוא אבן יקרה כמו תרשים שוהם וישפה ולא נחמר כ"ף הדמיון כי אם להפליג, וכאלו אמר זה אינו דומה לזה, כי אם זה הוא זה באמת: מעיו, אומר על הבטן ולפי שהמעיים לפנים מבטן קראו לו מעיים, וכן תרגום בטבונה במעהא (ר"ש בן מלך): עשה, חתיכה עבה וחזקה מהדברים שעושים למלאכה מה. בל"א (זיין בארן) וכן ברזל עשות (יחזקאל כ"ז), וכן שמונו עשתו (ירמ' ה') כלומר שנתעבה כריסם, וי"א שהוא לשון לחות חזות וכן הוא מתורגם בל"א, ואפשר שחתיכה מתכת בואת שזכרנו נקראת כן, בעבור שהיא כלה טהורה ואין בה סג' ממתכת אחר; מעלפת, מקושטת ומתקנת בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת, (מרש"י): (טו) עמודי שש, כמו שיש, וחזירו במגלת אסתר: מראהו, אחר שקלסה חלקי גופו החלה לקלסו על דרך כללי, ותאמר מראהו כהר לבנון גדול למראה, והוא נבחר בין הבנים כארז בעלי היער: (טז) חבו, דבריו ערבים לשומעים: וכלו, על דרך הכלל כלומר הכל כאשר הוא, ממתקים. ואחר שהשלימה לקלסו, אמרה אל הבנות אשר שאלו אותה מה

שיר השירים ה ג

וּכְלוּ מַחְמְדִים זֶה דְּוִדִי וְזֶה רַעֲיָה
בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם:

ו (א) אַנְהָ הֵלֶךְ דְּוִדִי הַיָּפָה
בְּנָשִׁים אַנְהָ פָנָה דְּוִדִי
וּנְבַקְשׁנוּ עִמָּךְ: (ב) דְּוִדִי יֵרֵד לַגִּנוֹ
לְעֲרוּגוֹת הַבָּשָׂם לְרַעוֹת בְּגָנִים
וּלְלִקְטֵי שׁוֹשְׁנִים: (ג) אֲנִי לְדְוִדִי
וְדְוִדִי לִי הָרוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים:
(ד) יָפָה אֶת רַעֲיָתִי כְּתֹרְצָה נְאֻמָּה

כירושלים

תרגום אנשכנוי טז

גאנץ ער, ליעבליכ קייטען. זא
איזט מיין ליעבער, זא איזט מיין
פריינד, מעכטער ירושלים'ס!

ו (א) „וואָ גינג ער הין, דיין
ליעבער? אָ דוא דער
פרויען שענסטע! וואָ וואַנדטע
זיך דיין ליעבער הין? וויר זוכען
איהן מיט דיר;“ (ב) מיין ליע-
בער גינג הינאָב אין זיינען נאַר-
טען, צו זיינען ווירצבעטליין,
וויידעט אין דען גערטען זיך,
אונד זאממעלט ראָזען איין.
(ג) מיין פֿריינד, איך בין זיין,
מיין פֿריינד, ער איזט מיין,
דער זיך אונטער ראָזען וויידעט! (ד) וויא תרצה שעהן, ליבליך וויא
ירושלים

ר ש י

ו (א) אנה הלך דודך. מאניס ומקנטרים האמוות את ישראל אנה הלך דודך למה הניח אותך
עזובה אלמנה: אנה פנה דודך. כשזור והשנה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית
והתחילו לבנות באו ואמרו להם אנה פנה דודך אס חוזר הוא אליך נבקשו עמך כענין שנאמר
וישמעו כרי יהודה ובנימין כי בני הגולה בונים היכל וגומר ויגשו אל זרובבל וגומר נבנה עמכם כי
כנס נדרוש לאלהיכם וגומר (עזרא ד') וכוונתם לרעה כדי להשזיתם מן המלאכה והם משיבים:
(ב) דודי ירד לגנו. כזה לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו: לערוגת הבושם. מקום מקער
הקטרת: לרעות בגנים. ועוד ירד לרעות לאנו בגנים אשר נסונו שם אותם שלא עלו מן הגולה
מזרה שניתועליהם בבתי נכסיות ובבתי מדרשות: וללקוט שושנים. שומע ומקשיב נדברים בתורתו
ללקוט זכויותיהן ולכתבם בספר זכרון לשנוי כענין שנאמר אז נדברו יראי ה' וגומר (מלאכי ג') ומה
שאתם אומרים לבקשו עמנו ולבנות עמנו אני לדודי ולא אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שנאמר
לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו (עזרא ד') ואומר ולכם אין חלק ולדקה וזכרון כירושלים (נחמי ב'):
(ג) הרועה בשושנים. הרועה את לאנו במרעה נוח ועוז: (ד) יפה את רעיתי כתרצה. והקב"ה
מקלסן

ב א ו ר

דודך וגו', זה דודי וזה רעי כלומר כמו שספרתי לכם ממנו, ומעתה אל תאשימוני עבור
לאתי ממחילות הגניענות לחזור אשר אהבתי ולבקשו נבקשה המופלגת (מדברי הר"י עראמה):
ו (א) אנה הלך, שאלת הבנות אשר ששמעו ממנה יקרו ותפארתו הדוד לה, ואמרו הגידי
לנו לאיזה כד פנה, ואנה הלך, כדי שנוכל לבקשו עמך, והשיבה דודי ירד לגנו וגו'
לומר כי לא נפרד ממנה לגמרי רק שהלך לטייל ללקוט שושנים ולהביאם אליה, כי לא רצתה
להגידי האמת מה שקרה לה עמו כדי שלא תבוש בעיני רעותיה (מהר"י עראמה): (ג) אני,
יתכן כאשר הלכה עם רעותי לבקשו ראתה אותו מרחוק, ותאמר אני לדודי הנה הרועה בשושנים,
וגם הוא לי באהבתו אז כן עתה: (ד) יפה, זה השיר חלק מהשיר הנכתב לעיל ונראה שאת
שבאחה אליו והכיר תום לבו, התחיל לקלס אותה תמורת קלוסו ממנה: כתרצה, יש אומרים
שהוא שם חן ויופי, ומן רכה (גרמזיע) בלע"ז, ויותר נכון שהוא שם עיר, כאשר יעיד על זה הכפל,
וכן מצינו שהיתה תרצה עיר מלוכה של איזה מלכי ישראל, כמו שעיר ירושלים היתה הבירה
של

תרגום אשכנזי

ירושלים, פֹּרְטֵמְבֵּאָר וְיֵי אֵיין קריענסהעער. (ה) ווענדעדוי= גע אויגען וועג פֿאָן מיר; זיא איבערוועלטגען מיר, דיין האַר וויא געמוענהעערדע, העראַב פֿאָן גלעד האַנגענד; (ו) דייע צעהנע וויא לעממער= העערדע, אויפֿשטייגענד אויס דער שוועממע, אַללע צוויללינג= גע טרעכטיג, קיינעס דערזעל= בען פֿעהלט; (ז) וויא אַם גראַ= נאַט איין ריץ, זאָ דייע וואַנגע אַם לאַקקענהאַר. (ח) זעב= ציג זינד דער קעניגניגען, דער נעבענפֿרויען אַכטציג, יונג= פֿרוי=

שיר השירים ז

כִּירוֹשָׁלַם אֵימָה כְּנֹדְגִלוֹת: (ה) הַסִּבִּי עֵינֶיךָ מִנְּגִדֵי שָׁהִם הִרְהִיבֵנִי שְׁעָרֶךָ כְּעָדֵר הָעֲזִים שְׁגֵלָשׁוּ מִן־הַגְּלֵעַד: (ו) שְׁנִיךָ כְּעָדֵר הַרְהִלִים שְׁעָלוּ מִן־הַרְהִצָּה שְׁכָלָם מִתְּאִימוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם: (ז) כְּפֶלַח הַרְמֹון רִקְתָּךְ מִבְּעַד לְצִמְתָּךְ: (ח) שְׁשִׁים הָמָה מְרָכוֹת וְשִׁמְנִים פִּילָגְשִׁים

וּעִלְמוֹת ב' טעמים

ר ש י

מקלסן על זאת יפה את רעיתי כאשר רצויה לי כך הוא נדרש בפסוקי: נאווה. את עתה באשר בראשונה בירושלים: איומה כנדגלות. חילי מלאכים אימתך טייל עליהם שלא להלחם ולהשביחם מן המלאכה כמו שנאמר בעזרא: (ה) הסיבי עיניך מנגדי. כחזר שארוסתו חניבה ועריבה עליו ועיניה נאות ואומר לה הסיבי עיניך מנגדי כי בראותי אותך לבי משתחן ומתגאה עלי ורוחי גסה בי איני יכול להתאפק: הרהיבני: הגיסו לבי כמו ורהנס עמל ואון (תהלים ל') רהבס שבת (ישעי ל') אישמיי"ר בלע"ז והדוגמא כך הוא אומר הקדוש ברוך הוא במקרא זה אי אפזר להשיב לכם ארון וכפרת וכרובים שהם הרהבוני בבית ראשון להראותכם חנה יתירה עד שמעלתם בי: שערך בעדר העזים. בקטנים ורכים ורקים שנסס יש שבת הרבה: (ו) שניך. קלינים וגבורים שניך כולם לטובה: בעדר הרחלים. הרחל הזאת כולה קדושה למרה לתכלת בשרה לקרבן קרניה לאופרות שוקיה לחלילים מעיה לכנורות עורה לתוף חבל הראעים נמאלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום: (ח) ששים המה מלכות. אברהם ויולאי יריבו. בני קטורה שז עשרה. ישמעאל ובניו של עשרה. יצחק ובניו שלשה. בני יעקב שנים עשר בני עשו שז עשרה (בדברי הימים) הרי ששים ואס תאמר לא מהם תמוע שהיא אשה. אברהם מן המנין: ושמונים פלגשים. נח ובניו עד אברהם כל תולדות יולאי התיבה שמונים תמלאם וכסם שהמלכות שהם נשי המלך יתירות בגדולה על הפלגשים כך היו אברהם ויולאי יריבו חסובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תראה הגר בת מלכים היתה תמוע בת שלטונים היתה ונעשית פלגש לאליפו ואומר אל עמק שזה וגו' (בראשית י"ד) הואו כולם בעלה אחת והמליכו את

ב א ו ר

של מלכי יהודה: איומה, לשון אימה, שיש לכל רואיה אימה כאשר יש מפני מחנת אנשי חיל, וכמו שזכר הטעם שהיא חכבוש הכל בעיניה, ויקראו מחנות כדגלות על סם הדגלי: (ה) הרהיבוני, חזקו ממני (ראב"ע), כלומר אין בי נח לסבול ראותך אותי בעיניך פן תאכלני האז הגדולה אשר בקרבן, וחלי אהבתך יפלימוני: (ח) ששים המה מלכות, אמרו ששעט חבור זה השיר לא היו כי אס ששים נשים ושמונים פלגשים בבית המלך שלמה, ולא היה לו שבע מאות נשים ושלו מאות פלגשים כי אס לעת זקנותו, וקבת אמרו שטעם ששים ושמונים כטעם שבעתים יוקם קין ושעור הכתוב אף שיש מלכות ופלגשות רבות, ועלמות לאין מספר, את יונתי תמתי עלית על כולנה, כי את מיוחדת בכל הבנות בהלול ואושר, ואין כמותך. וטעם ברה, תואר לנקבה

שיר השירים ו

ועלמות אין מספר: (ט) אחת היא
יוגתי תמתי אחת היא לאמה
ברה היא ליולדתה ראיה בנות
ויאשרוה מלכות ופילגשים
ויהללוה: (י) מידאת הנשקפה
כמו שחר יפה כלבנה ברה
בחמה אימה בנדנלות: (יא) אל
גנת אגוז ירדתי לראות באבי
הנהל לראות הפרחה הגפן הגזו

הרמנים

תרגום אשכנזי יז

פרויען אהנע צאהל. (ט) איי
נע, דיא איזט מיינע טויבע, מיי
נע פראַכמע; איינע, איהרער
מוטטער ליבסטע, איהרער גע-
בעהרערין טהייערסטע; דיא
מעדלען זאהען זיא, פרויזטען
זיא זעליג; זיא, לאַבטען קע-
ניגינגען אונד נעבענפֿרויען.

(י) ווער אזט דיא, דיא
הערפֿאַרבליקט וויא מאַרגענ-
ראַטה? לעבליך וויא דער
מאָנד, לויטער וויא דיא זאָג-
נע, פֿורכטבאַר וויא קריענס-
שאַאר? (יא) „צום גוסלאַר-
טען שטיעג איך הונאַב, דאַן
געשטרייך אים טהאַלע צו שויען, אָב דער וויינשטאַק טרייבט, אָב גראַנאַטען בליהען;
אונד

ר ש י

את הצברה עליהם: ועלמות אין מספר. למשפחות הרבה נחלקו כל אלה: (ט) אחת היא יוגתי.
ומכולם אחת היא הנבחרת לי ליונה תמה שהיא תמימות לב עם בן זוגה: אחת היא לאמה.
לכנסיותיה הרבה מחלוקת בבתי מדרשות בולם לבס להבין תורה על מכונה ועל אמתתה: ברה היא
ליולדתה. יעקב ראה אותה מטה שלימה בלא פסול והודה וקילס למקום שנאמר וישתחו ישראל
על ראש המטה (שם מ"ו): ראוה בנות. את ישראל בגדולתה ויאשרוה ומה הוא קילוסן. (י) מי
זאת הנשקפה. עלינו ממקום הגבוה לנמוך קרויה הנשקפה כך בית המקדש גבוה מכל ארלות: כמו
שחר. הולך ומאיר מעט מעט כך היו ישראל בבית שני בתחלה זרובבל פתח יהודה ולא מלך והיו
משועבדים לפרס וליוון ואחר כך נלחמו בית חשמונאי ונעשו מלכים: איזמה כנדגלות. איזמה
בגבורה כנדגלות של מלכים כל זה הקדוש ברוך הוא מקלם את כונסת ישראל יפה את רעותי בתרבה
וכל הענין עד כאן: (יא) אל גנת אגוז ירדתי. עוד זה מדברי שבניה הנה באתי אל מקדש שני זה
אליך: לראות באבי הנחל. מה לחלוחית מעשים טובים אראה כך: הפרחה הגפן. אם חפצתי
לשני תלמידי חכמים וסופרים ושונים: הנלוו הרמונים. מקיימי המלות מלאי זכויות למה נמשלו
ישראל לאגוז מה אגוז זה אחת רואה אותו כולו עץ ואין ניכר מה בתוכו פולטו ומלאו מלאו מגורו מגורו
של אובלים כך ישראל כנועין וענוותנין במעשיהם ואין תלמידי שבהם נכרים ואין מתפארים להכריז
על

ב א ו ר

לנקה, נעצם ושאר הצורכים, (דברי הימים א' ו'), כלומר שנבחרה מכל הבנות: (י) מי
זאת, להר"מ השיר הזה הוא שיר חדש ואינו מוסב למעלה וכן שמו לפניו הניון המבדיל.
אך יתכן לפרש שהוא שייך למעלה, כי בפסוק שלפניו אמר האהוב, ראוה בנות ויאשרוה וגו'
ובאר עתה ההלול ממלכות ופלגשות אשר תאמרנה עליה והוא, מי זאת הנשקפה, על דרך
קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה, ואחריו רבות בנות עשו וגו' (משלי ל"א), וכמו בן פי' רש"י
הפסוק הזה לפי כוונה השניה: (יא) באבי, הדגש לחסרון הבית הכפולה ושרשו אבז ומירושו בעל הנחל
(וכן מתורגם כל"א) וקויב אני לומר שענין זה מענין אב המלטרף אל הבן, ואם אינם שווים
בשרשם ענינם אחד כי העץ כמו האב המוליד הצנכים, ולפיכך יקרא ג"כ הענף בן, כמו בן
סורת יוסף (מדברי ר"ש בן מלך), וי"א שפרשו פרי והדגש לחסרון וי"ן, ושרשו אבז, כמו ואנביה

MEGILOTH.

תרגום אשכנזי

(יב) אונד וואוסטע ניכט, דאס מיינע זעעלע מיך געזעצט צום קריעגסוואגען, מיינעם ערלען פאלקעס. —

ז (א) קעהראום, קעהראום און שולמית! קעהראום, קעהראום! דאס וויר דיך שוין ען. וואס וואללט איהר שויען אן שולמית? וויא רייגענטאנץ דער קריעגסשאארען. (ג) וויא שעהן זינד אין דען שוהען, פירט סטען טאכטער! ריינע טריטטע! ריינער היפטען שווינגונגען, וויא קעטטענווערק פאן מיי

שיר השירים ו ז

הַרְמְנִים: (יב) לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי

שְׁמַתְנִי מִרְכָּבוֹת עַמֵּי נְדִיבִ:

ז (א) שׁוּבִי שׁוּבִי הַשְׁוֹלְמִית שׁוּבִי

שׁוּבִי וְנַחֲזֶה־בְךָ מֵהַתְּהוֹזֹ

בַּשְׁוֹלְמִית כְּמַחְלַת הַמַּחְנִים:

(ג) מֵהַיָּפוֹ פְּעַמֶּיךָ בְּנַעֲלִים בְּת־

נְדִיב חַמוּקֵי יִרְכִיךָ כְּמוֹ חֲלָאִים

מעשה

מטען טאכטער! ריינע טריטטע! ריינער היפטען שווינגונגען, וויא קעטטענווערק פאן מיי

ר ש י

על שכן בדקתו אתה מולא איתו מלא חכמה. ועוד כמה מדרשות לדבר מה אגון זה נופל בטיט ואין מה שכתבו נמאס אף ישראל גולין לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעשהם נמאסין: (יב) לא ידעתי. כנסת ישראל מתאוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי ונכבשתי בשנאת חנם ומחלוקת שגבר במלכי בית שמונאי הורקנוס וארסותובלוס עד שהיה מביא אחד מהם את מלכו' רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ואז נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי נדיבות שאר אומות: עמי נדיב. כמו עם נדיב יו"ד יתירה כו"ד של שני סנה (דברים ל"ג) גובתי יום (בראשית ל"א) רבתי עם (איכה א'): נפשי שמתני. אני בעלמי מניתיים עלי כענין שני ואת למדת אותם עליך אלופים לראש (ירמיה י"ג):

ז (א) שובי שובי השולמית. אומרים אלי שובי שובי מאחרי המקום: השולמית. השלימה באמונתך עמו שובי שובי אלינו: ונחזה בך. נליב ממך נליבים ושלטונים כמו ואתה תחזה מכל העם כך דרש רבי תנחומא. דבר אחר ונחזה בך נתנון אלקיך מה גדולה נתן לך והיא אומרת מה תחזו בשולמית מה גדולה אתם יכולים לפסוק לי שתהא אזה לגדולתי אפי' לגדולות דגלי מחולות מחנות המדבר: (ב) מה יפו פעמך בנעלים. הם אומרים לה חפלים אנו שתדבקי בנו בשביל נוי וחשיבות שראינו בך צעודך בפיטך: מה יפו פעמך. בעליות הרגלים בת נדיבים: חמוקי ירכיך כמו חלאים. קבולת

ב א ו ר

שניא (דניאל ד'): הגצו, היצלו לכם זענינו לשון פרח: (יב) מרכבות, הנה לדעת הרמב"ם מן יהיה השיר הזה שיר לעיות הוא אומר מי זאת וגו' והיא השיבה אל גנת וגו' עד עמי נדיב, ולפי שהמשיל אותה לעיל לנדגלות אמרה היא מרכבות, והטעם כמו רכב ישראל ופרשיו (מלכים ב' ז'), כי הרכב יורה על גדולה ויקר ומתנשא על כל, ולכן המשיל אלישע את אליהו בזה, וגם פה אמרה לא ידעתי מקדם שאהיה מרכבות וכו' כלומר שאגיע לגדולה ולהללזה כזאת ואתה ואתה נבחרת אל המלך. וטעם נפשי שמתני, לודי שמי, וקראה אותו בזה השם מענין ונפשו קשורה בנפשו: עמי נדיב, לדעת קלתם היו"ד נוספת, ולדעת קלתם הענין עמי עם נדיב, וכן הוא לדעת הר"ם, וטעם נדיב לשון חשיבות, והיא החשובה שבחשובים:

ז (א) שובי, השיר הזה הוא על פי המשל כשיר המחולות, ולהקת המרכבים אומרים לשולמית, והוא שם אשה או נערה, שובי שובי, והחלי לזול, למען שנחזה בך. והשיבה מה תחזו ב? ואומרים להקת הנ"ל, במחולת המחנים, ויוסיפו לפרט בהקלום מה יפו וגו': (ב) חמוקי, סבוכי ירכיך, כמו שבושין במחולות, ושעורו ירכיך סובבים והולכים על הכף במהירות וכו', כמו החלאים אשר נעשו מידי אומן וחושב, והם שרשרות זהב עגולות העשויים לנו וסובבים העצמות זו בזו בלי חדוד וכלי אום עכוב וכן תנועותיה במחולות זכת' הרב: חלאים, הרבוי מן וחליכתם (משלי כ"ה) כמו מן

שיר השירים ז

תרגום אשכנזי יח

מַעֲשֵׂה יְדֵי אֱמֹן: (ג) שְׂרַרְךָ אֲנִי
הַסֵּהר אֶל־יַחַסְרֵהֶמוֹג בְּטַנְךָ
עֲרַמַת חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים:
(ד) שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֲפָרִים הַתְּאֵמִי
צְבִיָּה: (ה) צִוְאַרְךָ כְּמַגְדַּל הַשֵּׁן
עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֶשְׁבוֹן עַל־שַׁעַר
בִּתְרָבִים אֶפֶךְ כְּמַגְדַּל הַלְּבָנוֹן

מייסטערהאַנד; (ג) דיין נאַבעל
וויא איין רונדער בעכער, דעם
ניממער מאַם געברייכט, דיין
בוך איין ווייצענהויגעל, אומי
שמעקט מיט ראָזען; (ד) דווי
נער בריסטע פאַר, איין יונג
געס רעהעפאַר, צוויללינגע
איינער מוטטער; (ה) דיין
האַלואיין טהורם פֿאַן עלפֿענ
ביין; דיינע אויגען טיילע צו
חשבון, אַם טהאַר דער גראַ
סען טעכטער; דיינע נאַזע וויא
אויף לכנון דער טהורם, דער

צופה

ר ש י

נען

קבוצת עדיי זהב קרוייה חלי כתם ח"ל ח"לי בלשון ערבי ורבותיו דרשוהו על נקבי השיתין של נכסים שנעשו משפת ימי בראשית עגולים כמו ירך. כמו חלאים לשון חפירה כמו חוליות הבור: מעשה ידי אמן. ידי הקדוש ברוך הוא במסכת סוכה אמן כמו אומן קילוסו של הקדוש ברוך הוא ישראל מקלסין אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם פז ויורדין ובאין עד זוקיו עמודי שש לפי שהן באין לרכותו להוריד שכינתו מן העליונים לתחתונים והוא מונה קילוסם מלמעלה למעלה מה יפו פעמך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא בא למוטצה אליו: (ג) שרך אגן הסהר. טבורך כאגן של מים ללולים שרוחלין בהם והוא עשוי מאבני שיש ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה אינו מענין נוי אשה בקילוס העליון לפי שהעליון דודה מקלסה בזה ריעותה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגוה חת להתחבר עמו והדוגמא על שם לשבת הגוית היושבת בטבור הארץ: אל יחסר המוג. לא יכלה משם משקה רולה לומר לא יכלה ולא יפסיק משם שום דברי הוראה: בטנך ערימת חטים. שהכל לריבין לה: סוגה בשושנים. גדורה ומסוייגת בגדר שושנים די לה בגדר קל ואין אחד מהם פורץ בו ליכנס הרי חתן נכנס לחופה לבו מגעגעת לחופה ולחנת חתונו בא ליזקק לה אמרה לו טיפת דם כחדל ראיתי הרי הופך פניו ללד אחר ולא נשבו נחש ולא עקרב עוקלו. הרי שהוא עובר בדרך ראה בטורות בראשי התאנים פשט ידו ליטול אומרים לו של ישראל הם הוא מושך ידו מן הגזל הרי סוגה בשושנים: (ד) שני שדיך. שתי הלוחות. דבר אחר מלך וכהן גדול: (ה) לווארך. ההיכל והמוצת שהם זקופים וגבוהים ולשבת הגוית גם היא שם עשויה לחזק ולמגן כמגדל השן: עיניך. כבריכות אשר בחשבון המושכות מים בן עיניך על שער בת רבים חכמיך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם ועוסקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם ובינתם לעיני העמים מושכות כבריכות מים ועוד יש לפרש כריכות בחשבון כמו יונים ולשון משנה הוא הלוקח יוני שובך מפריח כריכה ראשונה קוב"רש בלע"ז: אפך כמגדל הלבנון. איני יכול לפרשו לשון חוטם לא לענין הפשט ולא לענין דוגמה כי מה קילוס נוי

ב א ו ר

מן לבי נאמר לביאים בן מן חלי נאמר חלאים: אמן, המופלג במלאכה מה נקרא אמן (מייסטער), (ג) שררך, הוא הטבור, ואגן שם כלי מה, לפי שתבניתו עגול כתבנית הסהר, שהוא ירחך כי תרגום ירח סיהרא (מר"ש בן מלך): המוג, לשון מורגל כפי חכמי התלמוד והוא מסוך וראש"ע כתב שפרשו כפי מקומו ואין לו ריע: סוגה, נגדרת ונגבלת בשושנים, והוא מלשון חז"ל עשו סייג לתורה, רכונם גדור וגבול: (ה) ברכוח, חריצין בנויין באבנים ובסיד ומכנסין שם מים, וחשבון שם עיר: בת רבים, כך היה שם השער, ויש אומרים ששם אלל הברכות בנות הגדולים בעם עלאת לטייל, וטעם רבים, כמו רבי המלך: אפך, רש"י פירש אפך על המלח שהוא עיקר הכרת פנים, ולדעת ראש"ע כמשמעו על החוטם שאין בו עוות ועקום, רק

תרגום אשכנזי

גען דמשק שויעט : (ו) דיין הויפט שטעהט אויף דיר וויא דער כרמל ; דייעם הויפטעם לאקקען, וו אדער פורפור אים קעניגס בונדע, שעהן געשלוג גען. (ז) וויא שעהן ביזט דוא וויא זא לייעליך ביזט דוא, א לייעבע ! אונטער דען ליסטען ! * * *

שיר השירים ז

צופה פני דמשק : (ו) ראשך עליך
ככרמל ודלת ראשך כארגמן
מך אסור ברהטים : (ז) מה
יפית ומה נעמת אהבה
בתענוגים : (ח) זאת קומתך
דמתה לתמר ושדיך לאשכולות :
(ט) אמרתי אעלה בתמר אתורה

בסנסניו

ר ש י

מזי יש בחוטם גדול וזקוף כמגדל ואומר אני אפך לשון פנים וזה שהוא אומר לשון יחיד ואינו אומר אפיך שעל המלח הוא מדבר שהוא עקר הכרת פנים כענין שנאמר הכרת פניהם ענתה צם (ישעי' ג') ותדע שהרי מקלס' והולך מלמטה למעל' עיניך בריבו' בחשבון ואחריהם המלח וכן האומות מקלסות מלמך חזק לעומת מלח (יחזקאל ג') כל הבאים להרעותך ולפתותך : כמגדל הלכנון כופה בני דמשק. ראיתי במדרש זה בית יער הלכנון שעשה שלמה שהעומד עליו כופה ומונה כמה בתים יש בדמשק. דבר אחר פניך כופות פני דמשק מלכות לבא שערי ירושלים עד דמשק שעתיד' להרחיב עד דמשק : (ו) ראשך עליך ככרמל. אלו תפילין שנראש שנאמר בהן וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מך (דברים כ"ח) הרי חזקן ומוראן כסלע הרים וכרמל הוא ראש ההרים : ודלת ראשך. קליעת שערות מזיריך נאה במלות בקליעת ארגמן : ודלת ראשך. על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש : מלך אסור ברהטים. שמו של מקום קשור בתלתלים שנאמר נור אלהיו על ראשו (במדבר ו') : רהטים. קור"ן בלע"ז בן קורין לתלתי האורות שקושרין בהן החגורות. דבר אחר מלך אסור ברהטים הקדוש ברוך הוא נקשר באהבה במכות ובריכות שאתם רבים לפניו : (ז) מה יפית ומה נעמת. אחר שפרט קילום כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לידבק כך אהבה ההוגנת להתענג בה : (ח) זאת קומתך דמתה לתמר. ראינו נוי קומתך בימי נבוכדנצר שכל האומות היו כורעות ונופלות לפני הכלם ואתה עמדת בקומה זקופה כחמר הזה : ושדיך לאשכולות. דניאל חנניה מישאל ועזריה שהיו לך כשדים לינק מהם דמו לאשכולות שמשפיעות משקה כך הם השפיעו להניק וללמד את הכל שאין יראה כיראתכם עד כאן קלסוהו האומות מכאן ואילך דברי שכינה לגלות ישראל שבין האומות : (ט) אמרתי אעלה בתמר. מתפאר אני בין חילות של מעלה בכם שאתעלה ואתקדש

ב א ו ר

זה כמגדל הלכנון : (ו) ככרמל, שם הר, ושעורו ראשך נאה ומהודר על גופך מבלי שחז ובסוף, ככרמל הזה בין ההרים הגבוהים : ודלת, קליעת שערך על שם שהקליעה מודלת על גובה הראש, (מרש"י), וראש"ע כתב בלשון ישמעאל דלת קפה השער : ברהטים, קור"ן בלע"ז (רש"י) הוא קארנע"ט (איינע בינדע וועלכע אבריקייטניכע פערזאנען פאר דייעזען חן פראנקרייך טרוגען), ושעור הכתוב דלת ראשה נאה ומקולע מאוד, כקליעות הארגמן של מלך, אשר אסור בהתברך של הראש : (ז) מה יפית, אין בעולם תענוג ונועם לנפש ולא דבר יפה ונעים כמו המשק (הראש"ע). ומלת אהבה איינה תואר לאהובתו, רק שם המקרה היא ובאלו מדבר עם תענוג האהבה בעלמו וכן מתורגם בל"א : (ח) זאת קומתך, יראה שדמה קומתה לתמר מטעם שאמרו חז"ל התמר הזה אין בו פסולת, תמרים לאכילה וכו', כן היא לא נמלח בה אום דופי, כי לשון קומה אינו מוסב לכד על הגובה, רק על הגדול (דער ווארט) : לאשכולות, הם אשכולות הגפן שעלתה עם אילן התמר (ראש"ע) כי כן מדרך הגפן שנועמים אותו אכל אילן אחר כדי שישתרגו שריגיו סביב האילן

שיר השירים ז

בסנסניו ויהיו נא שדיך
באשכולות הגפן וריח אפך
בתפוחים: (י) והכך ביין הטוב
הולך לדודי למישרים דוב
שפתי ישנים: (יא) אני דודי ועלי
תשוקתו: (יב) לכה דודי נצא
השדה נלינה בכפרים:
(יג) נשכימה לכרמים נראה

תרגום אשכנזי וט

אויף דען פאלמענבוים, ער-
גרייפען ויינע צווייגע; לאס די-
נע ברויסטע זיין, וויא אס וויי-
שטאקט רויבען; דיינער נאזע
הויך, וויא עפפעלדופט; (י) דיין
גוימען, וויא דער עדלע וויין -
דער מיינעם פריינדע זאנפט
איינשלייכט, אונד שוואצהאפט
מאכט, דעם שלוממערנדען
ליפפען; (יא) איך בין מיינעם
ליעבען, אונד ער זעהנט זיך
נאך מיר. (יב) קאם מיין ליע-
בער! לאס אונז אויפ'ס לאנד

אם

היננים! לאס אונז אויף דערפערן בלייבען! (יג) פריה אין דיא וויינבערגע געהען, שויען,

אב

ר ש י

ואתקדש על ידיכם בתחתונים שתתקדשו את שמי בין האומות: אחזה בסנסניו. ואני אחזו ואלדבק
בכם. סנסנים ענפים: ויהיו נא שדיך. ועתה האמתי את דברי שלא תתפתי אחרי האומות ויהיו
הטובים והחכמים שדיך עומדים באמונתם להשיב דברים למפתים אותך שילמדו מהם הקטנים
שבהם: (י) וחקך ביין הטוב. הזהרי בתשובותיך שיהיו ביין הטוב: הולך לדודי למשרים. זהירה
אני להשיב לכם שאעמוד באמונתי שיהא חבי הולך לפני דודי לאהבת מיסור שהוא מן הלב ולא ברמיה
ועקיבה: ביין הטוב. שהוא דובב שפתי ישנים אף אבותי בקבר ישמחו בי ויודו על חלקם: דובב.
מרחיש פרומי"ר בלע"ז ויסודו לשון דבור וכך הוא התשובה אני לדודי וגם. הוא משתוקק לי: (יב) לכה
דודי נלא השד'. דרשו רבותינו בעירובין אמרה נוסת ישראל רבש"ע אל תדיני כיוצאי ברכין שיש בהן גזל
ועריות אלא כיוצאי פרוזת שהם בעלי אומנות ועוסקין בתורה מתוך הדחק: נלינה בכפרים. נלינה
בכופרים בא וראך בני עשו שהשפעת להם טובה ונופרים כך: (יג) נשכימה לכרמים. אלו בתי
כנסיות ובתי מדרשות: נראה אם פרח הגפן. אלו בעלי מקרא: פתח הסמדר. כשהפרח נופל
והענבים נכרים ופתוח הסמדר ולהם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראת התורה:
הנלו

ב א ו ר

האילן, לפי שאין עזו חוק כל כך שיוכל לעמוד בפני עלמו: (ט) בסנסניו, אין לו דומה וענינו
ענפים, ושעורו כמו שכתב הראב"ע ויאחו בשדיה ויריח ריח אסיה שהיא כתפוחים עב"ל: (י) ביין
הטוב, היין נסמך אל התואר עלמו כמו מי המרים, ובמכלול כתב רד"ק בא במוכרת על דרך
הסמיכות (מדברי ר"ש בן מלך), ופירשו המפרשים שהיין הטוב הנזכר פה הוא דבש התמרים
המלוי במאוד בארלות המזרח, ויקר ערך הוא, ועוד היום הזה שותים אותו המשקה שם ביום
אפריון ובמשתה גדול. ובאשר ראתה האהובה והבינה מדבריו החשק אשר בוער בקרבו אליה,
הנה מרוב לביעותה לא המתינה עד כי בלה לדבר, רק בתוך אמריו פיה פתחה בחכמה ותאמר
אמריה כדלקמן: למישרים, שם, כי היין הטוב יישר ויערב לאדם מאוד (מרד"ק), ועצם דובב
לשון דבור כלומר היין ירחיש את הישן. ואשרה עת ישנת שמעתי מתוך רחשך כי אני לך ותשוקתך
אלי, ובזאת ידעתי כי אהבתך אלי באמת ובתמים, כי גם בסעיפים ובחזיונות לילה תמונתי לנגד
עיניך, ובחלום תדבר בי. והוסיפה לדבר, אם אמנם שאני לך ותשוקתך לי, לכה נא אחי אל
מקום שדות וכרמים מקום המסוגל להתעלס שם באהבים, שמה נוכל להתעדן במראה הפרחים
ונטעי שעשועים, שמה נוכל להתעדן בריח השדה והלמחים, ושם אתן דודי לך לשגות באהבתי:
(יב) בכפרים, תרגום העיר ובנותיה ובכרניהא, והם בתים חזן לעיר לעובדי אדמה לכרומים
וליוגבים

תרגום אשכנזי

שיר השירים ז ח

אם פרחתה ריגפן פתח הסמדר
הנצו הרמונים שם אתן את דודי
לך: (יד) הדודאים נתנו ריח ועל
פתחינו כל מגדים חדשים גם
ישנים דודי צפנתי לך:

אב דער וויינשטאק אויס-
שלענט? אב ער טרייבליין אג-
זעטט? אב דיא גראנאטען
כליהען? דא שענק איך דיר
אלל מיינע ליעבע! (יד) דודאים
דופטען שאן, אונד איבער אונ-
זערער טהיער, עדלע פריכטע
אללערלייא, הייריגע אונד
פערניגע, פיר דיר, מיין ליע-
בער! אויפכעהאלטען."

ח (א) מי יתנה כאה לי יונק שדי
אמי אמצאה בחוץ אשקה
גם לא יבוז לי: (ג) אנהגה אביאה

ח (א) ווער גיבט דיר מיר, צום
ברודער מיר? דער מיי-
נער מוטטער ברוסט געזאגען.
איך פאנדע דרויסען דיר, אונד
קיסטע דיר, אונד נימאנד דירפ'ט עם העהגען.

אל
דיר

ר ש י

הנלו הרמונים. כשהם גמורים והן ססביותיהם נופל: הנלו. נופל נלו ולהם דימה בעלי התלמוד
שהן כחכמה גמורה וראויין להורות: שם אתן את דודי. שם אראך את כבודי וגודל שנה בני וכוונתי:
(יד) הדודאים נתנו ריח. דודאי התאים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כ"ד) הראני
ה' והנה אני דודאי תאים וגומר הדוד האחד טובות וגומר והדוד השני תאים רעות מאד אשר לא
תאכלנה אלו פושעי ישראל עבשו שניהם נתנו ריח כולם מנקשים פניך: ועל פתחיו כל מגדים.
יש צדיקו שבר מלות הרבה: חדשים גם ישנים. שחדשו סופריהם עם הישנים שכתבת עלי: לפנתי
לך. לשמך ולעבודתך לפנתי כל בני. דבר אחר לפנתי להראות לך שקיימתים:

ח (א) מי יתן כח לי. שתבא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונאמר בו
וינחם אותם (בראשית נ'): אמלאך בחוץ אשקה. אמלא נביאים מדברים בשמך ואחזקם
ואחזקם גם ידעתי כי לא יבוז לי כי בדי היא אהבתך שתהא אהובתך טובות לחזור אצריה:
אל (ב)

ב א ו ר

וליוגנים: (יג) פתח הסמדר, כשהפרח נופל והענבים נכרים, הוא פתח הסמדר (מרש"י),
ודקדוק המלה קשה, כי על הרוז שורש פתח בבנין הכבד הוא יולא, וכאן ע"כ פרושו כאלו הוא
עומד ואיזה מהמדקקים אמרו שגא חירק תחת שורק והראוי פתח וכן מצינו לדעתם דוגמתו
וישם בארון תחת וישם: דודי, כפתח הדל"ת והעעס ידירותי ואהבתי: (יד) הדודאים, כבר
מבואר בספר נת"ה להרמב"מ ז"ל (בראשית ל') טעם ובאור השם הזה, כי רבו כמו רבו עליו
פרושים שונים, ומהם אמרו שהוא שורש עשב אשר יועיל להריון או לעורר התאוה והחשק, גם
אמרו שזמן פריחתם בעת הזמיר והוא זמן האהבה, וזה טעם שם דודאים בתוספת אל"ף מלשון
דודי שזכר עתה, ולכן העתיק גם חכם אחד השם הזה כל"א (דיא בלווען דער ליעבע): ועל
פתחינו, פתח אהלינו בכפרים: צפנתי, אספתי כל מגדים, הן משנה זו והן משנה שעברה
ואלפנס, למען תת לך עתה:

ח (א) מי יתן, מרוב חשקה ותשוקתה אליו, לא מלאה מנוח בישיבת כפרים לבד, כי גם שם
כריכה להסתיר אהבתה לפני הרואים, ולכן הוסיפה לדבר מי יתן שתהיה לי לחא, ואז
אוכל להתנהג בגלוי ולא בסתר, ואראה לעין כל אהבתי אליך, כי אז לא יבוז לי, כי מי יבוז
לאהבת אחיה? וכל הפעלים מן אמלאך עד אשקה המה מבנין התנאי (קתניונקטין), וכן מתורגם
כל"א

שיר השירים ח

תרגום אשכנזי כ

אל בית אמי תלמדני אשקף
מיין הרקח מעסים רמני:
(ג) שמאלו תחת ראשי וימינו
תחבקני: (ד) השבעתי אתכם
בנות ירושלם מה תעירו ומה
תעירו את האהבה עדי
שתחפץ: (ה) מי זאת עלה מן
המדבר מתרפקת על הדודה
תחת התפוח עוררתיך שמה

דיך, אין מיינער בוטטער היין:
דא זאללטעכט דוא מיך לעה:
רען; איך, טראנקטע דיך מיט
וואהלגעווירצטעם וויינע, מיט
זיסעם מאַסט פֿאַן מיינען גראַם
נאַטען: — (ג) אונטער מיי-
נעם הויפטע זיינע לינקע, זיינע
רעכטע, אומפֿאַסט מיך.
(ד) אייך בעשוועהרע איך,
טעכטער ירושלים! וואָס
וועקט איהר זיא, וואָס רענט
איהר אויף, דיא לעבע, בע-
פֿאַר עס איהר געפֿעללט?

חבלתך

(ה) ווער איזט זיא, דיא דאָרט
אויפֿשטייגט אויס דער וויסטע
הער, געלעהנט אויף איהרן פֿריינד? * * *
אונטערם אַפֿעלבויםע, וועקט' איך דיך, וואָ דייע
מוט:

ר ש י

(ב) אל בית אמי. בית המקדש: תלמדני. כאשר הורגלת לעשות באהל מועד: אשקף מיין הרקח.
נסכים: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי. (ד) השבעתי אתכם. עבשיו כנסת ישראל
מסבבת דבורה כלפי האומות אף על פי שאני קובלת ומתאוננת דודי מחזיק בידי והוא לי
למשען בגלותי לסיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי
זאת. הקדוש ברוך הוא ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חשובה זאת
שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות שם נתעלתה במתן תורה ובדכּוּק שבינה ונראית חבתה
לכל ועודנה בגלותה: מתרפקת על דודה. מתחברת על דודה מודה שהיא חבתו ודבוקה בו:
רפק. בלשון ערכי רפקתא חבורה: תחת התפוח עוררתיך. כך היא אומרת בנקשה חבת דודה
תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחית הר סיני העשוי על ראשו כמין תפוח שם עוררתיך והוא
לשון חבת אשת נעורים המעוררת את דודה כלילות בתנומות עלי משכב מחבקתו ומנשקתו: שמה
חבלתך

ב א ו ר

בל"א (אויך פֿאַנרע) וגו': (ב) תלמדני, לדעת הראש"ע התי"ו מוסב על האם הנזכרת היא תלמד
אותי איך אשקף מיין וכו' ילדעת קלת מוסב על האהוב והתי"ו סימן לנוכח, ופרשו שם תלמד
אותי דרכי האהבה: מיין הרקח, תואר ליין שעורו מיין הרקוח (מדברי רד"ק) או שטעמו מיין
יין הרקח: עסים, המשקה המתוק היולא מן הפרי ע"י סמיטה ובתושה (מרד"ק), והיו"ר מן
רמוני כנוי המדברת, וכן מתורגם אשכנזית: (ג) שמאלו, טעם ההמשך כי אחר תענוג השתי'
יתרבה תענוג האהבה ואז תתן דודיה לו, וכאשר ראתה אותה במלכ ההיא אמרה השבעתי מטעם
שכתבנו למעלה. אמנם בעבור שנוי הלשון מתיבת אל לתיבת מה אמר חד מן חבירא שהיא
כמוהרת רעותיה, למה תעוררו את האהבה בדברים אחרים טרם שתתפן, וכמו הדרך שזכרה
היא עתה. פה נשלב סדור הד' מהשירים, ומכאן ולהלן שירים קטנים אספס המאסף יחד
וסדרם פה בסוף הספר: (ה) מי זאת, התחלת השיר הם דברי המאורר הרואה אותה מרחוק
מתחברת ומשנות על דודה, מטלת זרועה על לווארו בדרך האהובים, וזה טעם מתרפקת,
ומכאן ואילך יספר דברי האהובה אשר תדבר אליו מרוב אהבתה ומשקה לו, ובעבור זאת נבדל
המאמר תחת התפוח וגו' ממה שלפניו בלין המבדיל החלק מן הכלל: תחת התפוח וגו', מאמר
אהובה אל דודה, וטעם השיר הזה נראה שהיא מזכרת לפניו ימים מקדם עת שנתקדשה האהבה
ביניהם

מוטטער דיך געבאָהר, דיך
 געבאָהר, דינע ערצייגערין.
 (ו) אַה! זעטצע מיך, וויא איין
 זעגעל אויף דיין הערץ! וויא
 איין זעגעל אויף דינען אַרם!
 שטאַרק איזט דיא ליעבע, וויא
 דער טאַד; איהר אייפער, וויא
 דיא העללע פֿעסט; איהרע
 גלוטה, דער בלוטצע גלוטה,
 פֿלאַמע דעם העררן.
 (ז) שטאַרקע פֿלוטהען, לעשען
 ניכט דיא ליעבע, שטרעמע
 פֿיהרען ויא ניכט פֿאַרט; אונד
 גאַ

חבלתך אמך שמה חבלה
 ילדתך: (ו) שימני כחותם על-
 לבך כחותם על זרועך כיענה
 כמות אהבה קשה כשאל קנאה
 רשפיה רשפי אש שלהבתיה:
 (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות
 את האהבה ונהרות לא ישטפוה

אם

מלה חדא

ר ש י

חבלתך אמך. הרי אמרנו שהקדוש ברוך הוא קראה אמו שם נהיתה לך לאם: חבלתך. לשון
 חבלי יולדה חבלתך באו לה חבלים ממך כמו בני ילאוני (ירמיה יו"ד) ילאו ממני: (ו) שימני כחותם.
 בשביל אותה אהבה תחתמי על לבך שלא תשכחני ותראה: כי ענה כמות אהבה האהבה אהבתך
 עלי כנגד מיתתי שאני נהרגת עליך: קשה כשאל קנאה. והתגר שנתקנאו ושתגרו בני האומות
 בשבילך. קנאה בכל מקום אינפר"מנט בלעז לשון אחיות הלב לנוקם נקם: אש שלהבת יה.
 רשפים של אש חזקה הבאה מכת שלהבת של גהינם טעם הוקף גדול הנקוד על רשפי מלמדנו
 על תיבת אש שהיא דבוקה ללהבת יה לומר אש של שלהבת יה: (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות
 את האהבה. על שכינס בלשון רשפים נופל עליהם לשון לא יכבו: מים רבים. האומות:
 ונהרות. שריהם ומלכיהם: לא ישטפוה. על ידי חוק גאימה ואף על ידי פתוי והסתה: אם
 יתן

ב א ו ר

ביניהם ואנה נתחדשה כדרך האהבים אשר ימלאו נועם לנפשם בדברים מן אהבתם ומזכיריהם כל
 דבר קטן אשר אירע להם בה, ואח"כ הוסיפה לדבר, אך זאת אבקש ממך אל נא תשכחני ותעזבני
 רק שמני תמיד נגדך, כי אהבתי אליך גדולה מאוד, ואל יפתה בסתר לבך לאחרת כי אז הקנאה
 קשה כשאל, שלא תשקט ולא תנוח עד חללים הפילה, זה טעם הכלל וטעם הפרט כמו שנבאר:
 עוררתך, עוררתי השגתך ואהבתך אלי. אולי ראה אותה בראשונה כשהוא שוכב תחת עץ
 תפוח אשר עמד סמוך לבית אמו, ואם החלה האהבה: שמה, עוררתך במקום אשר חבלתך
 אמך: חבלתך, הטעם על תחלת ההריון באשה כדכתיב הנה יחבל והרה וילד, או שהבונה
 על הלידה מטעם חבלי יולדה (מדברי ראב"ע): (ו) שמני, שמני על לבך שימה חזקה
 אעמומה כחותם על אגרת, שלא יזכר ולא ינוד משם, וכן שמני על זרועך שלא תעזבני בפועל
 אעבור אחרת, וזה אשר תוכל להבטיחני אם אהבתך אלי היא תמימה וישרה, כי האהבה האמתית
 היא: עוה כמות, כמות הזה אשר לא ינוח מכל, כי מי האיש אשר חי לעולם, כן האהבה
 האמתית לא תנוח משום דבר, רק היא מנחת כל המנועות, (וזה טעם שורש עזו כפי שבאר
 הרב השלם מו"ה הירץ וויזל נר"ו בספרו גן נעול), וטעם אחר שלא תעזבני, כי: קשה כשאל
 קנאה, נראה הדמיון הנה על פי מה שנאמר (משלי ל') שלש הנה לא תשבענה שאל וגו', ושעורו
 כשאלו אשר לא תשבע כן הקנאה מהאשה על כרתה לא תשבע מהנזק, או שהמשל מטעם כל
 באיה לא יאזבון, וכמוהו רוח הקנאה כשכבר עבר על אחד מהאהבים לא ינטל עוד עד כי מרה
 תהי' באחרונה: רשפיה, גחליה, איני יודע אם רשפי האהבה או רשפי הקנאה, כיון שהוא
 אומר מים רבים וגו', הא למדנו שהטעם על האהבה: שלהבת יה, כבר העירו להמפרשים
 שכל דבר שרובה להפליג סמוך אותו אלל יה או אלהים, ולדעת הר"ם הטעם על אש הנרקם
 היורדים מן השמים, והענין כמו שכתב הרד"ק באורש שלהבת שהוא להב כי תרגום ופני להבים
 אפי שלהבין ואם היא מלה אחת ענינה בשתי מלות, וכן מאפליה: (ז) מים רבים וגו', הוסף
 לשיר

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח

(י)

יתן
דינו
מת
שאל
שאי
עז
ציוס
(תה)
שלא
טיר
דלת
באין
גור
אלו

לשי
לעו
אם
בית
(ח)
אל
ויען
כע
ולת
בתו
ישי
כמו
הש
הגו

שיר השירים ח

תרגום אשכנזי כא

גאבע איינר אללעט גוט אין זיי
נעם הויזע, אום דיא ליעבע, זיא
פערשמעהען, פערצאכטן איהן.

(ח) אונזערע שוועסטער איזט
נאך קליין, איהר בוזען נאך
ניכט רייף, וואס טהון וויר
אונזערער שוועסטער, ווען יע
מאנד אום זיא ווירבט? (ט) איזט
זיא איינע מויער, זא בויען וויר
אויף איהר זילבערנען פאל
לאסט; איזט זיא איינע פפאר
טע זא מאכען וויר זיא פעסט,
מיט באללען צעדערנהאלץ.

אם יתן איש את כל-הון
ביתו באהבה בוז יבוזו לו:
(ח) אהות לנו קטנה ושדים אין
לה מהנעשה לאחותנו ביום
שידבר-בה: (ט) אם-חומה היא
נבנה עליה טירת כסף ואם-דלת
היא נצור עליה לוח ארז: (י) אני
חומה ושדי כמגדלות או הייתי

בעיניו

(י) איינע מויער בין איך נון, אונר מיינע בריסטע טהירטע; יעטצט בין אין
זיי

ר ש י

יתן איש את כל הון ביתו. כדי להמיר אהבתך: בוז יבוזו לו. כל אלה הקדוש צורך הוא ובית
דינו מעידים שכך ננסת ישראל מתרסקת על דודה עתה: (ח) אחות לנו. בתחתונים שהיא
מתאזה ומתחברת ומתאהה להיות עמנו והיא קטנה ומקטנת את עצמה מכל האומות כענין
שנאמר לא מרובכם וגומר (דברים ז') שהם מקטינים עצמם: אחות. לשון אחיו אלו קרעים
שאין מתאחים: ושדים אין לה. כענין שנאמר בגלות מלכים שדים נכחו (יחזקאל ט"ז) שהגיע
עת הגאולה אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיעה עתה לעת דודים: מה נעשה לאחותינו
ביום שידובר בה. כשהאומות מתאחים עליה להכחידה כענין שנאמר לנו ונכחידם מגוי
(תהלים פ"ג): (ט) אם חומה היא. אם תחזיק באמונתה וביראתה להיות כנגדם כחומת נחושת
שלא ינסו לתוכה רובה לומר שלא תתחזק עם והם לא יבואו בה ולא תפתח להם: נבנה עליה
טירת כסף. נהיה לה לעיר מצור ולבית ולנוי ונבנה לה את עיר הקודש ובית הבחירה: ואם
דלת היא. הסובבת על צורה ובהקיש עליה היא נפתחת אף היא אם תפתח להם להיות הם
באים בה והיא בהם: נצור עליה לוח ארז. נשים בדלתה נסרים של עץ הנרקבים והתולעת
גוררתן ואוכלתן. וכנסת ישראל אומרת: (י) אני חומה. חזקה באהבת דודי: ושדי כמגדלות.
אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות המניקים את ישראל בדברי תורה: או. באמרי זאת: הייתי

ב א ו ר

לשיר מתוקף האהבה וגבורתה, שאי אפשר לאנוס אותה ולכפותה בשום אופן, הן לבטלה הן
לעזרה, כי אם פעם אחת התחילה לנעור בלב איש מים רבים לא יוכלו לכבושה, אבל להיסק
אם שלא בזה מאליה אי אפשר להכניסה בלב מי בעל כרחו, ואם גם יתן איש את כל הון
ביתו בעבור האהבה לא תבוא בגורלו כי אם בוז יבוזו לו בכל זה הם שרבה לעורר אהבתך:
(ח) אחות וגו', שיר מספר דבור בין איש ואישה על אהותם ותשובתה אליהם, האת האחד אומר
אל השני הנה נא לנו עתה אחות קטנה אבל אם תגדל מה נעשה ביום שידובר בא להנשא,
וישן האת השני: (ט) אם חומה היא, אם נראה שהיא שמה את עצמה, וראוי לסמוך עליה
כעל חומה בצורה, אז נבנה עליה, כלומר נשים על החומה ארמון של כסף להיות לה לבדוד
ולתפארת, דהיינו שישתדלו להשיאה אל בעל יקר ונכבד, אבל אם היא פרוצה ולא שמה
בתוליה והיא כדלת שכבר נפתחה, נביאנה במצור ונסגר עליה, או פרושו נשיאנה לבעל אשר
ישים עינו עליה וירדנה בפרך, ועל זה משיבה: (י) אני חומה, ושמרתי בתולותי, אע"פ ששדי
כמגדלות כלומר שכבר גדלו ונכחו, אולי תשובתה זאת אחר שגדלה כבר. ויש תמוהין על גודל
השדים כמגדלות, ואמר הראב"ע שהגן נכון מפאת המשל כי המגדלות נגד החומה כהשדים נגד
הגוף, וחד מן קצריא אמר שהוא כעטם כמגדלות מרקחים דלעיל: או, זהו שמדברת הנערה

בינה

תרגום אשכנזי

זיינען אויגען איך, אלס העט טע איך פריערע געפונדען.

(יא) איין וויינבערג וואר דעם שלמה, צו בעל המון, ער גאב דען וויינבערג היטערן אויס, דאס יעדער טויזענד זילבערלינגע איהם פיר דיא פרייטע ברינגע. — (יב) מיין רעבענהיגעל ליעגע פאר מיר, דיין זינד, א שלמה דיא טויזענדע, צווייא הונדערט בלייבען נאך פיר דיא היטער זיינער פרוכט.

שיר השירים ח

בְּעֵינַי כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם: (יא) כָּרַם הָיָה לְשִׁלְמָה, בְּבַעַל הַמֶּזֶן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם לַנְּטָרִים אִישׁ יָבֵא בְּפָרְיוֹ אֶלֶף כֶּסֶף: (יב) כְּרָמִי שְׁלִי לְפָנַי הָאֶלֶף לָךְ שְׁלֵמָה וּמֵאֲתָיִם לַנְּטָרִים אֶת־פְּרִיֹו: (יג) הַיּוֹשֶׁבֶת

בגנים

דיא

ר ש י

בְּעֵינַי כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם. ככלה הנמלאת שלום. ככלה הנמלאת שלום נבית בעלה: (יא) כרם היה לשלמה. זו כנסת ישראל שנאמר כי כרם ה' לבנות בית ישראל (ישעיה ה'): צבעל המון. בירושלים שהיא רבת עם והמון רב. בעל לשון מישור כמו מצעל גד בצקעת הלבנון (יהושע י"ב): נתן את הכרם לנוטרים. מסרה ליד אדונים קשים בכל מדי יון צמדש שיר השירים מלאתי מקלת סמך על נוטרים הללו שהם המלכיות שלהם: איש יבוא צפריו. כל מה שיוכלו לגבות מהן גולגליות וארנוניות ואנפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני. ליום הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי אע"פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפניו בא כל מה שחטפתם לכם את פריו ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם והם אומרים האלף לך שלמה. אלף הכסף שגביתו מהם הכל נחזור לך: ומאתים לנוטרים את פריו. ועוד נוסף הרבה משלנו ונתן להם לראשיהם וחכמיהם בענין שנ' חקת הנחשת אביא זהב (ישע' ס'): לנוטרי את פריו. אלו תלמידי חכמים ואותם תשלומים לתלמידי חכמים כמו שנאמר כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה ואתננה של כור (שם כ"ג) ויש לפרש ומאתי לנוטרים את פריו כדן הנהנה מן ההקדש שמשלם קרן וחומש אף אנו נשלם על קדש ישראל לה' ראשית תבואתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים הם חומשו של אלף: (יג) היושבת בגנים. הקדוש

ב א ו ר

בִּינָה לְבִין עֲלָמָה אִו כְּמִסְפַּרְת לְרַעוּתֶיהָ, או בדברי זה הדבר הייתי בעיני כל אחד מאחי: כמוצאח שלום, ולא נחרו בי עוד כבתחלה (מראש"ע). והיותר נכון כמו שאמר רש"י ז"ל ככלה הנמלאת שלמה ומולאת שלים נבית בעלה ע"כ, כלומר שהאמינו לדברי והייתי בעיניהם כאלו כבר נשאתי לאיש ונמלאתי שלמה וכו', וכן ת' הרב. וחד מן חכמיא אמר לפי שהאחים שנים וטעם עיניו לשון יחיד יהי' מוסב על הבעל, ופעל הייתי מן בנין התנאי, כלומר אלו הייתי נשאת לאיש או כבר הייתי בעיניו כמוצאת שלום, והוא א"כ חלק מתשובתה אל האחים: (יא) כרם היה לשלמה, יש מפרשים השיר הזה כחלק מהשיר הקודם, ודבריו המה דברי הנערה על פימשל, להראות כי טוב יותר לנקבה אם היא בעלמה תשמור כבודה, מכל הזמרים זולתה. כי אף אם תסתר במסתרים גם אם את תרצה לא תשקוט ולא תנוח עד כי השלימה את אשר יזמה לעשות, כמאמר חז"ל אין אפטרופוס לעריות, והביאה ראיה לדבריה בדרך משל, ראו כרם הנה לשלמה ונתנו לאיזה זמרים וכוה שיביאו לו כל אחד אלף כסף בעבור פרי הגן שימכור, הנה כרמי שלי לא אתן ביד אחרים, כי אם יהי' מונח לפני ואנכי אטור אותי לבדי, כי אם גם האלף לך שלמה, בכל זה רמוך הנוטרים, כי המה לקחו עוד כל אחד מאתים בפני עצמו, ולכן אין טוב כי אם שאשמור את עצמי, ולא יוכל איש לרמני, אבל לדעת אחרים השיר הזה הוא שיר חדש בפני עצמו, ואמרו שטעמו סתום, או שאולי הוא חלק משיר אחד שנחסר השאר ממנו, והנחמר יבחר: בבעל המון, שם מקום שם כרמים רבים (ראש"ע). וכפי מפות הארץ אשר בידנו נמלא עוד מקום אחד חרות עליהן בשם (החשוא) קרוב להרי הלבנון בממלאת (חזעפסע): (יג) היושבת בגנים, גם על השיר הקטן הזה אמרו שהוא חלק משיר גדול הנאבד עתה

בג הע לה?

הקדו כנסיו מקשי כוכבי הזא

עתה והס הפת להק ואע

שיר השירים ח

בַּגְּנִים חֲבֵרִים מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלְךָ
הַשְּׁמִיעֵנִי: (יד) בְּרַח וְדוּדֵי וּדְמָה
לִךְ לְצִבִי אִזְ לְעֶסֶר הָאֵילִים עַל
הָרֵי בְשָׁמַיִם:

הרגום אשכנוי כב

(יג) דיאדוא וואהנכט אין
דען גערטען, לאס מיך הער
רען דיינע שטיממע! דיאגע
שפיעלען הארבען דארויף.
(יד) „פלייך מיין געליעבטער!
גלייך איינעם רעהע, איינעם
יונגען הירשבען אויף ווירצ
געבירגען. —“

ר ש י

הקדוש ברוך הוא אומר לנכסח ישראל את הנפולה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות: סברים מקשיבים לקולך. מלאכי השרת מבירך בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. ואחר כך יקדישו הם שנאמר ברוך יחד בוכבי נוקר (איוב ל"ח) אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים: (יד) ברח דודי. מן הגולה הזאת ופדני מביניהם: ודמה לך לכבי. למהר הגאולה והשירה שכינתך: על הרי בשמים. הוא הכי המורה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן:

ב א ו ר

עתה, והנראה מהכתובים הנשארים הוא, שקלם את אהבתו נגד חבריו על קולה כי ערב, והם באים אהו עד אהלה לשמוע קולה, והוא מבקש מאתה וקופא לה דרך החלון או דרך הפתח שתשמיע את קולה ושחבריו מקשיבים לזה, אבל היא מלניעותה לא רצתה לשיר נגד להקת נערים, ואמרה אליו עתה ברח לך דודי ממני, ואם החברים יסורו ממך, אזי אוב אלי ואעשה לך כרכונך. ואפשר שנחמר כאן מאמר עד שיפוח היום כדלעיל (פרשה ב'), ועצם סימן סתימת הכוונה להר"מ, לפי שעדיין לא נגמר השיר, וכמו שזכרנו:

המעמר לשיר השירים.

אמר המעמר: אם רבים עתה המתפרטים בעם ויחשבו כי בשיח הקודש הזה הדברים ככתבם תוכו רלוף אך אהבת עגבים בין רועה ורעיה, דע כי אין זה דבר חדש ורעת ממארת היא כבר פתחה בימים הראשונים, שכן כתב הזוהר בפרשת תרומה ו"ל: כל מאן דאמר פסוקא דשיר השירים ואמר לי בני משתאי אורייתא איהי חגריית שק וסלקא לגבי הקב"ה ואמרה קמיה עבדו לי בניך מחוך בני משתאי וכו' ע"ש. וכן הוא בתלמוד (סנהדרין ק"א א') בשגוי לשון ע"ש, ולולא חשבו האנשים האלה כי הם באמת דברי חשק בודאי לא שמו אותם למנוגינותם במשחה היין. וכתב הרא"ש בע בהקדמתו לספר הזה וחלילה לחילה להיות שיר השירים בדברי חשק כ"א על דרך משל ולולא גודל מעלתו לא נכתוב בסוד כתבי קודש ואין עליו מחלוקת שהוא מטמא את הידים ע"כ. חולם דע, כי לדעת ר' יוסף (ידיים ס"ד) קהלת אינו מטמא ושיר השירים מחלוקת.

א (א) שיר השירים, לדעת כל המפרשים הוא היתרון (סופרולוטין) כמו קדש הקדשים, חולם גם יתכן לפרש בחסרון מ"ס השמוע בדרך באות השמוע אשר יבוא במלת שנקשר עם ה' הדעת כאשר בארנו זה פעמים, ובפרט במ"ס שאי אפשר שתשמע הה"א ותבוא תנועתו על-אות המשמש כוודע, ויהי' שיעורו שיר מהשירים אשר לשלמה כי חובר משירים רבים (ועיין מה שכתבו החכמים ר' אהרן האללי זר' יואל ברי"ל. בהקדמה לספר הזה), ואולי גם זה כוונת המאמר שהביא רש"י כאן בשם ראב"ע משל למה דומה למלך וכו' והוא לי מתוכה גלוסקא אחת מנופה ומעולה וגומר שמשמע מדבריו שמכתבי הקודש עלמם הוליא השיר הזה והבין: אשר לשלמה, אמרו חז"ל בפסיקתא רבתי (הובא בילקוט מלכים רמזקע"ט) ר' יונתן אומר שיר השירים אמרו תחלה ואח"כ משלי ואח"כ קהלת ומייתי לה רבי יונתן מדרך ארץ בשאדם נער מזמר מיני זמר הגדיל אומר מיני משל הזקין אומר דברי הבלים, ודבר גדול דברו בזה כאשר יבין כל משכיל ואולי לזה נאמר אך לשלמה ולא בן דוד מלך ישראל או מלך בירושלים כמו בספר משלי (משלי א' א') ובמגלת קהלת (קהלת א' א') לפי שאמר איזהו חלקים מהשיר הזה טרם הגיע למלכות. ומה שבא משלי שלמה (משלי י' א') וכן גם אלה משלי שלמה (שם כ"ה א') שם סמך על ראשית הספר, גם יולדק זה שאמר אך לשלמה לפי מה שאמרו ז"ל כל שלמה האמורה בשיר השירים קדש וכמו שכתב רש"י שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו ויהי' הלמד יחס שאליו כמו לשלמה (תהלים ע"ב א') ולדבריהם אין להוכיח מן הכתוב כי שלמה חיבר שיר השירים אך נאמין זאת מפי הקבלה:

(ב) ישקני מנשיקות וגו', באור הפרשה הזאת על דרך הפשוט כאשר כבר דרך במסלה הזאת החכם הראב"ע בפעם השנית ויתר המבארים ראיתי להקדים על מה לפי דעתי אדני השיר הזה הוטבעו ואת האודות אשר קרו להרועה והרעיה אשר על ידן התעוררו להשתפך רגשות נפסם בשיר הנכבד הזה, ואז תראה כי אם גם לדקו דעת הרמב"מ לחלק אותו לחלקים שונים כי באמת הושר במקומות מתחלפים ולעיתות שונות, ככל זאת השירה הזאת אחת בענינה וכל חלקיה נדבקים מתאימים יחדיו. ולזה אני אומר כי הסיבה הגורמת לשיר הזה היתה שעלמה אחת יפסיה אשר נפסה חשקה במאד, ברועה אחד נלקחה לבית המלך לא לאשה אף לא לפלגש כ"א לעמוד ולשרת בהיכלו, כאשר מנינו באינשג השונמית כי היתה סוכנת והמלך דוד לא ידעה, ואחר הנחה הזאת אבאר הפרשה ביד ה' הטובה עלי ואומר, הנה כאשר באו האנשים להביאה אל המלך אמרה ברכות לבב אליהם ישקני מנשיקות פיהו לא אוכל להפרד ערם ישקני דודי ורעי מנשיקות כה, ואז הסבה הדבור אליו ואמרה כי טובים וגו' עד (ועד בכלל) עלמות אהבוך:

משכני

(ד)
האל
לנוס
וכל
וא"כ
ה
עומד
בקהל
ומלב
אם
עניה
(ז)
(פ)
(ח)
(ט)
(י)
(יא)
יב
אנכי
(טו)
(טו)
מזכות
ברשת
כאן
מתנה
עתה

המעמר לשיר השירים

(ד) משכני אחריו ברצוה, כאשר ראתה כי לא ענה הרועה דבר, יען לבו מר לו על הפרדה, בקשה בעזוז אהבה להמלט מיד האנשים העומדים עליה, וקראה משכני אחריו ברצוה מלעני מיד הערילי האלה ובכל אשר תלך אלך עמך. אולם כאשר הבינה כי אין לאל ידה לעשות זאת ואין מקום לנוס דברה על לבו לאמר אל תירא כי שבו אשכח אותך, שאם גם יביאני המלך חדויו אנכי וכל העומדים עם אך כך נשמחה וגו', יען כל מישרים אהבוך, וכמו שאמרה לעיל שכן תורק שמך וא"כ גם בבית המלך אתה נודע לשם ולתפארת. וזוה תראה קורא הנעים כי החלוף נסתר בנוכח ויחיד ברבים בסוקים האלה הוא מכוון מאד:

(ה ו) הנה עתה הובאה אל בית המלך ושם הסירו מעליה את בגדי הרועות והלבישו אותה רקמה כיאות לנערה הנאה לפני מלך, ובנות ירושלים אשר היו כבר עומדות בחצר המלך קראו בלעגי מעוג עין עליה בדרך בנות העיר אם תבוא נערה כפרית בקהלן. והיא הבינה זאת ואמרה אמת כי שחורה אני ונאווה עורי שחר באהלי קדר ומלבושי נאוו כיריעות שלמה אך אל תראוני וגו' השחרות הזאת איננה בטבעי אך מקרה קרה, ולזה אם גם עתה חשך משחור תארי עוד בשלג אלבין. וברמי שלי לא נטרתי, כלומר אנכי עניה ולזה הייתי כריך לעבוד לבני אמי והמה נחרו בי ועבדו כי בפרך ואכלני חורב ביום. —

(ז) הגידה לי, בעת פגשה אהבה אם בעיר מלאכה או כי בא לבקר בהיכלה, ואמרה הגידה לי וגו' ואנכי אבוא אליך. בעטיה, יראה לי כי הוא מגזרת עיט והטעם מרחפת ומעופפות (פלאטטען, טוועבען) וכן ויעט העם (ש"א י"ד ל"ג) ויעט בהם (שם כ"ה י"ד) אך יבא פה ע"ד נמי ל"ה כלומר משועטת אנה ואנה כלפור נודד מקונו:

(ח) אם לא תדעי, כלומר אם עוד תשובי תרעה לאך כנראשונה ותהי' רויפה הלא אז תדעי מקום תחנותי, אולם עתה מה לך בבגדי פאר באלה באהלי רועים ולזה אמר בדרך התול: (ט י) לססתי וגו', הנה עתה רעייתך אך אדמך לסוסה ברבני פרעה מקושעת במכסי משי וארגמן בן תעדה לזייך בתורים לואךך בחרוזים. והוסיף עוד להתל בה ואמר:

(יא) עתה עוד נעשה לך תורי זהב וגו', ואז תהיה בבנות מלכים ביקרתך, ולזה לא הלל את הוד תארה ואת עובת מראה אך יפאר את עדיה כי באמת דבר אתה קצות על כי ישנה בבית המלך. (יב יג יד) השיבה הרעיה ואמרה אם גם אמת כי עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו בכל זאת אך דודי לי כרור המור, כלומר אם גם אנשי בית המלך יתפלו בי ויתעדנו. בופעתי אנכי לא אשמת בס אך כך, בין שדי ילין הוא ולא אחר, והוסיפה עוד לאמור עוד תהי' לי דודי אשכול הכופר בכרמי עין גדי, וזוה הבינתהו כי תלא עמו השדה לשכון עמו.

(טו) הנה עתה מלאה דברה הפשטה מעילה ובגדי החמודות הסירה הנעימים והרעלות מעליה ולבשה בגדים פחותים בדרך בנות הרועים והלכה עמו, וכאשר ראה זאת הרועה התעורר בעזוז אהבה וקרא:

(טז) הנך ישה וגו', עתה הנך יפה באמת לא מקודם כאשר התעטפת בגדים מבגדים שונים ותבס את עיניך ברדיד משי. והזכיר עיניך יונים לאמור עיניך אשר יאירו מזכות לבבך יעידו כי אמת דברת וגם בבית המלך לא עזבת חלוף נעורייך ולא נלכדת ברשת התאוה, כי עיני יונים הוא משל לטהרת הנפש ונקיון המידות כנודע, וכן כתב הראב"ע באן כי מנהג בני יוגה שלא להתחבר כ"א עם הזוג שלה יע"כ, וגם חכמינו ז"ל אמרו אלמלא נתנה תורה למדנו עריות מיונה. השיבה הרעיה: (טז יז) מה יפיית ומה נעמת עתה בסור ממך רוח הקנאה: אך ערשנו רעננה, אם תחת ללאים נשתתך בסוכת ארוזים וברותים.

המעמר לשיר השירים

וברותים הלא ערשנו רעננה ונבחר מאשריון המלך על עמודי זהב וכסף. ומלת רעננה נמשך גם על הפסוק שאחריו כלומר קורות ורהיטי בתינו המה דליות אחרים וברותים רעננים, ואם גם היכל המלך ספון בארו ועלי ברושים אך עלים יבשים המה:

ב (א) אני חבצלת השרון, לדעתי יחסר ה"א השאלה כמו אתה זה בני עשו (בראשית כ"ז כ"ד) שלום לנוער לאבשלום (שמאל ב' י"ח כ"ט) וכמו שכתב הרד"ק במכלול ופעמים שיחסר ה"א השאלה והתימה וכו' ושיעורו האני לבדי בכל העמקים ובכל השרון האשונה והחבצלת כלומר הנערה היותר יפה מבין הלא עלמות אין מספר יפות ועובות ממני ומדוע אך בי חשקה נפשך. (ב) ענה הרועה אמת היא כי כל הבנות אך כחזים הנה נגדך ואת עלית על כלנה. (ד) השיבה היא גם דודי בין הבנים כתפוח בעלי היער ודימה אותו לתפוח כי הפרי הזה יעמוד עמו בו ימים רבים וריחו לא נמר כל השנה וכן אהבתו נאמנה. — (ו) מרשפי האהבה המתלקחת בקרבה נחלשת כמו שאמרה כי חולת אהבה אני וגם אדי היין אשר שתתה עלו לראשה ונסלה למטה והרועה סעדה על ערשה, וזה אמרה שמאלי תחת לראשי וגו' כדרך התומך את החולה להקימו שיתן את ידו השמאלית תחת ראשו וברוע הימיני יתבקהו. (ז) כאשר ראתה הרעיה את עולם אהבתו ובי הוא יומם ולילה לא ימוש ממעתה לזרתה ולנחמה קראת ברגשת נפשה אל בנות ירושלים אשר היה עוד בלבה עליהן על כי לעגו לה בתחלה כאשר בארו לעיל (א' ה' ו') ואמרה השבעתי אתכם בנות ירושלים הגידו נא לי אם אתן בכל חבצלתן לנוד נפשות ברשת אהבתן החובלו לעורר את האהבה הנאמנה עד שתחפץ לעורר בלב האהוב? ופה נשלים כדעת הראב"ע והרב המתרגם השיר האחד והוא נלמד ומחובר יחד כאשר בארו והנה השביעה בלבנות או באילות השדה כי הגה משלי האהבה כמו שנאמר אילת אהבים ויעלת תן (משלי ה' י"ט).

(ח) פה יתחיל השיר השני והם המה הנער והנערה עלמם אשר בפרשה הראשונה, אך שהשיר הזה מאוחר בזמן ימים רבים, כי העלמה שבה כבר אל בית המלך וישבה שמה כל ימי החורף, וכאשר הגיע עת האביב בא הרועה אליה לפתחה כי תלך אחריו להתענג עמו בשדי תפוחים וכרמי חמד. והביאה השניה מובדלת מהראשונה כי עתה כבר כר רוח קנאתו וירע את תומת לבנה ולדקת רוחה ולזה לא כעסה עוד כעס בעבור הרעימה. והנה העלמה בעד אשנב ההיכל נשקפה וראתה את דודה בא ושמעה את קול רגליו כמ"ש הראב"ע אמרה בפני עלמה, ויותר נכון בעיני כי דברה כן אל רעותיה היושבות עמה בבית, קול דודי וגו'; (ט) הגה זה עומד וגו', כי לא הורשה לו לבוא אל הבית פנימה לכן דברה עמו מחוץ לבית: (יב) וקול החור, הוא קול היונה אשר תשמיע עת היא משתוקקת לכן זוגה (דגו) גיררען דער זקקענדען טויבע) וכאשר ראה הרועה כי לא ענתה אותו דבר ואולי רעותיה חשבו אותה מלדבר עמו אמר:

(יד) יונתי בחגוי הסלע, כלומר יונתי האסורה בבית אבנים כנחגוי הסלע. בסתר המדרגה, נסתרת נהיכל המלך אשר יעלו עליו במעלות אם גם כל תלכי עמי הלא תראני את מראיך

כי נסתה פניה בלעייף, ותשמיעני את קולך וגו'. והוסיף עוד לאמור:

(טו) אחוזו לנו שועלים וגו', כלומר אנכי לא אוכל להתמהמה עוד כי אחוזו לנו שועלים ולרין לנאת השדה לעבודתי לבלתי ישחיתו את ברמינו. (טו) ובשמה זאת נכמרו רחמיה עליו ואמרה אל רעותיה לא אוכל להתאפק עוד מלדבר עם דודי ולמלאות משאלתו כי אני לדודי וגו' ולזה הביטתהו שאם ישוב אליה עד שיפוח היום תלך אחרו.

ג (א) על משכבי, כבר הביא המבאר בשם חכם אחד המשך הפסוקים האלה לפרשה הקודם ע"ש. (ד) אל בית עמי וגו', והוא היה חוץ לעיר סוכה בכרם ופה נתעלסו יחדיו באהבים ולזה אמרה שוב השבעתי אתכם כאשר פראנו לעיל.

המעמר לשיר השירים

כד

(ו) מי זאת, עד סוף הפרשה לדעתי אין זה שיר בפני עצמו כאשר הבינו המפרשים אך הוא מחובר ומשולב אל הקודם. וזה כי אחרי אשר השתעשעו בנית אמה הלכה עמו אל מקום מלונתו כאשר נזכר לעיל אף ערשנו רעננה במקום גבוה בנרס, והנה היה הירח יקר הולך ועיניהם למרחוק הביטו בקעת מלאות פרחים ונאות דשא הנותנים ריח, ואמרה אל הרועה ראה נא איך שפרה נחלתנו. — כי אנתנו פה נתעדנו יותר מן המלך בהיכל שן ובמטת זהב ולכן גם טוב לי עתה מאז כאשר ישנתי בניתו. והנה ראתה אידים נותנים ריח מפרחי הלמחים עולים בנקה ובהר ודמתה אותם לענן הקטורת אשר יקטירו בהיכל עונג ואמרה מי זאת וגו', ומלת מי אינו מורה על גוף בעלי חיים כדלקמן (ח' ה') אך הטעם כמו מה וכן מלינו מי שמך (אופטיים י"ג י"ז) תמורת מה שמך: מן המדבר, כבר בארנו ביהושע (ח' ט"ו) כי גם מקום מרעה נקרא מדבר ע"ש. מכל אבקה רובל, אשר יקטירו מהם בנית המלך. והוסיפה עוד להלל את מעמדה עתה ואמרה:

(ז ח) הגה מטהו שלישלמה וגו', כלומר אם גם שוכב על מטת שן בכל זאת לנו בלילה כל יגוח ויפחד תמיד מחמת המורדים, ולריך להעמיד ששים גבורים אחוזי חרב סביב למעתה, ומלת מפחד בלילות איננו מוסב על הגבורים כ"א שיעורו שכל זה יעשה המלך מפחד בלילות; אולם אנתנו פה נשכבה יחדיו בטח באין מחריד ושנתנו ערבה ולכן מה יפה חלקנו. ואמרה עוד: (ט י) אם גם אפריון אשר עשה לו המלך שלמה הוא שכיות החמדה כי עמודיו עשה כסף וגו' הלא חוכו רנוף אך אהבה מבנות ירושלים [הנה] אך אנתן יאהביון ולא ידעו חן ערך אהבת נעורים, אולם ערשנו תוכו רנוף אהבה נאמנה. — והסבה אמריה אל בנות ליון וירושלים ואמרה: (יא) אנתן בנות ליון לאינה וראינה במלך שלמה בעערה וגו' הביטו בו בעין קנאה אם מלך ביופיו תחוינה עיניכם אנכי אשמח בגורלי ובאלוף נעורי ובל אקנא שוכנת בחיק המלך. —

ד השיר הזה כבר מבואר הטיב ואך מעט מזעיר אוסיף בפרושו.

(ד) במגדל דוד וגו', לדעתי כוונת הזיור הזה היא כי על נוארה תלויות מגינים ושלטים להגן על לכה שלא יפגעו בו חלי התאווה והתזוקה לאיש זולתו ולזה אמר עוד שני שדיך וכמו שפירש הר"י ערמאה.

(ו) עד שישוח, גם פה נכונים דברי הנ"ל כי מרוב לניעותה לא רלתה כי יהלל אותה בחלקי הגוף אשר כבוד הנשים יסתירם עיין בנאור. אולם מה שאמר שם אבל הוא לא ימוע עי"ו, והוסיף לפארה כלך יפה ע"ש, לדעתי נהסך הוא כי שמע אליה ולכן הלל אותה אך על דרך כלל כלך יפה רעייתי ומוס אין כך ובה הראה רגשת נפשו הרבה וענוגה (לפרטעט געפיה) כאשר יבין כל איש אשר חנן ה' אותו בלב רגש.

(ב) אני ישנה וגו', יראה לי כי אם גם נכון הוא כדעת המנאר שכבר נשאת לו כנראה משיר הקודם, בכל זאת עוד שנה אל העיר לבית המלך לעמוד על משמרתה ולכן מלאזה אומרי העיר ודברה עם בנות ירושלים.

(ז) הכוני פצעוני וגו', הנה בפעם הראשון (לעיל ג' ג') כאשר פגעה בזומרים לא עשו לנערה דבר אך היא שאלה אותם את אהבה נפשי ראיתם, כי אז אם גם קמה מעל משכבה בלילות הן היתה ערה והמתונה לרודה וא"כ עוד לבשה בגדיה התמודות וכל רואיה הכירו כי מבית המלך היא ולזה לא שלחו את ידם בה; אולם עתה היתה ערומה ויחפה כאשר אמרה פשעתי את כנתתי וגו' ובחפזה העמישה מן הנא בידה אך לבשתי את גופה ומבלי סדרים בסתה את פניה בלעייף, ולזה חשבה הזומרים לבת בלעיל.

(ח) השבעתי אתכם, בין כך ובין כך עלה האחר ופגזה בנות ירושלים ודברה עמהן.

(א) ראשו כחם פו, כלומר אם גם לא תעטרהו עטרת תפארת בכל זאת ראשו כחם פו כי

קולותיו

המעמר לשיר השירים

קולותיו תלתלים שקורות יכתירוהו יותר מכחר מלכות, ולכוונה מיוחדת הזכירה זאת לכוונת ירושלים ולזה אמרה גם:

(יד) ידיו גלילי זהב וגו', אם גם לא יבריקו טבעות מלכות באבני יקרות על אבבעותיו הן ידיו גלילי זהב, ואם גם לא יחגור חגורה משנת באבני חפץ הן מעיו עשת אן מעלפת ספירים, ואם כל ישב על כסא אן מלכסה בזהב מופו הלא (טו) שוקיו עמודי שז וגו'.

ך (כג) לדעתי עבר עליה עתה רוח קנאה ולא רחמה כי תלכנה הנערות עמה לבקש את דודה, ולזה אמרה: דודי ירד לגנו כלומר כבר ידעתי אן אשאלנו ולכן תלכנה לדרככן כי אני לדודי ודודי ליואך עמי לבדי רובה להתעדן וירע זאת בעיניו אם אכזב אליו בחברת עלמות.

(ט) אחת היא לאמה וגו', אמר כי רעיתי היא יחידה לאמה וברה כלומר תמימה ונאמנה ליוולדתה ושכנה תמיד בבית אמה וא"כ לא ידעה דבר מדתי ונימוסי חזר המלך, ככל זאת כמעט בזה אל בית המלך ראיה הבנות (והנה העלמות אן מספר שזכר לעיל) ומלכות ופלגשים הללו אותה ואמרו מי זאת הנשקפה וגו' והודו כי היא בנייהן כשמש וירח בין כוכבי אור.

(יא) מה יתחיל לדעתי שיר אחר והסבה לזה היתה כי היא אשר אך אל אישה תשוקתה געלה נפשה מאוד בהיכל המלך ובכל הנעשה שם, ולזה הלכה אל גנת אגוז שהיתה בגנת ביתן המלך להתבודד שם הרחק מהמית וסאון חזר המלך ואמרה אל העומדים עליה אל גנת אגוז ירדתי עבר במקום עתיד כמו ארד לראות באבי וגו'.

(יב) לא ידעתי, גם אנכי לא ידעתי לבוון מתק המליכה בשסוק הזה על פי המפרשים כאשר יראה המעיין, והוך רואה קורא הנעים כי אנכי אחזתי את דרכי בשירוש הספר הזה לשער

בנפשי מקרים ומעמדים שונים (עראייגיטסע אונד טיטוואיניקען) ולבאר על פיהם המקראות, ולזה גם מה אשמור את דרכי ואומר כי כאשר התהלכה בגן פגשה את המלך והרהיבה עוז בנפשה להתחנן לו לשלח אותה חפשי מעבדות בית המלך ולשוב אל אישה, ואמרה בסוף דבריה לא ידעתי כלומר אני שהיא נפשי (ונפשי הוא ליתר ביאור אפואויליקן להראות כי בכל לבנה ובכל

נפשה תרגיש זה) לא ידעתי כלומר לא אחפון, והוא מענין אני ידעתי אשרים (הושע ג' ה'), כי אתה נדיב (מלך) שמתני למרכבות עמי (ביו"ד נוספת כדעת רש"י והראב"ע), ומרכבות עם לדעתי הנה עגלות לב אשר בהן יתראה המלך להמון עם (טטוואטטוואקען) ויחסר הלמ"ד במלת מרכבות כמו ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול (ש"ב' ב') שזיעורו לבן שאול וכדומה, והכוונה כי שמתני כסוס רחוס במרכבה המקושע במכסות משי וארגמן ובמללות אך להראות את יקר כבוד רוכבו וכענין שפרשנו לעיל (א' ט') על לסוסתי ברכבי פרעה — ובא מלת נדיב לבסוף לחזק כמו והוא יכוננה עליון (תהלים ס"ו ה') ע"ש בבאור. ויראה כי המלך נעתר לה ומלא

את שאלתה ושלחה אותה לביתה.

ך (א) יראה לי שתוכן השיר הזה הוא, כי כאשר באה אל ביתה עשה הרועה לכבודה משתה יין לרעיו וחגגו במחוללת, אולם כאשר ראתה הרעה כי היין בוגד גם ובשמות לבס סרו

מני דרך הנגיעות והענוה וגם אהבת דודה עברה חוק המוסר ואש התאזה מתלקחת בקרבו, שמתה את עכמה והלכה לה והמה באו אחריה ואצרו שובי שובי השולמית, ושולמית הוא תואר ולזה בא בה"א הדעת, ולדעת הראב"ע הוא מן שלם שהיא ירושלים, והיא הסיבה מה תחזו וגו' כמחלת מתנים כלומר מה לי למחול שהוא שובב ושרא כמחלת אנשי הנבא, ויאמרו המה:

(ב) מה יפו וגו', בת נדיב יראה כי אין זה הטרפות הקנין בת אל נדיב (פירטטענטקען טער) כ"א הטרפות התאר (פירטטויבע טאכטער) ונסמך אל התואר כמו מי המרים:

(ג) שדרך וגו', הססוק הזה יוכא מכלל תבריו הן אשר לבניו והן אשר לאחריו וכמעט נעה מן דרך המוסר והנגיעות, ויראה לי כי זה שרו ריעיו וכאשר ראה הרועה בלימה בסתה את פניה בשמעה דברים כאלה, אז החל הוא להלל אותה ע"פ דרכו לעיל (ד' י').

מלך

המעמר לשיר השירים

כה

(ו) מלך אסור ברהמים, כלומר גם המלך יאסר ברהמים (והמה קליעות העצה) כאלה, ולזה בא הבית בקמ"ץ, וכיון כזה, על עת עמדה בבית המלך. והנה יען לנו היה טוב ביין ובערה בקרבנו אף התזוקה לכן אמר:

(ט) אמרתי אעלה בתוך וגו', וכאשר הזכיר יין הטוב ענתה היא מדקדק החול הולך דודי למישרים, כנר הרגשתו כי היין הטוב הולך לדודי למישרים ולזה הוא (דודי) דוכב כפשת ימינים כלומר בחולם חלום, ויחסר כף השמוע בדרכו לשעמים, אך נמצע דברה זאת נחמה כי חזקה עליו ומיד דברה אצו רבות ואמרה (יא) אני לדודי ועלי תזוקתו, הכוונה אני לדודי אשר עלי תזוקתו וגם בקרבי באה נוערת שלפנת יה — אך פה כל טובל לזאת את דודי לך ולזה:

(יב) לכה דודי נצא השדה וגו', וכאשר לא חפן ללכת עמה, ואולי רציו מנעוהו, ורצה להתעלש עמה פה באהבים, אמרה:

ח (א) מי יתן כאה לי וגו', כלומר אם תהיה אצו גם פה בחזן אפקך, אולם באשר אתה איני לא יאות זאת, ולכן

(ב) אנהגך אביאך אל בית אמי עם תלמדני, הכוונה אם תלזה עלי, וכל אמרה עוד את פיה ומה לך פה בסובאי היין ואם למא אתה גם עם אפקך וגו'. והנה הלכו שניהם יחדיו אל בית האם ואם חנקו חק, כי עתה כנר היתה לו לאזה ולזה אמרתי תחת ראשי כאן במשמעו ולא בדלעיל (ב' ו') ע"ס, ואמרה השבעתי אתכם כאשר זכרנו לעיל (עס). (ה) עתה שנו מבית האם וכאשר ראו אותם הרעים מרחוק אמרו מי זאת וגו', וכאשר עברה על עין התפוח אשר עמד אצל בית אמה זכרה אהבת נעוריה ואמרה תחת התפוח (הזה) עוררתך וכמו שפירש המבאר. טוב נאפה את עיניה וראתה מרחוק את אהבה הרועה, ואמרה ראה עם חבלתך אמך וגו', כלומר הנה הואלתי לשבת במקום הזה כל ימי חיי כי בכל מדריך כף רגלי ינעם לנפשי זכר אהבת נעורים, ולכן כל אשוב עוד אל המלך, ולזה תוכל אתה להשימני (ו) נחותם על לבי כי לא אפרד עוד ממך. והוספה עוד להגיד כי עם בבית המלך לא מלאה מרגוע, כי אם גם עזה נמות אהבה, הלא גם קאה באול קנאה והוא קנאה ממש (אייבערנאכט), ורשפיה רשפי אף מוסב גם על הקנאה, וכיונה בזה על רוח הקנאה אשר בעתהו בהיותה פתח המלך באשר פרשו לעיל. וברגשת נפשה אמרה עוד: לא ידעתי איך עבר עליך רוח קנאה, הלא תדע שמים רבים וגו', ואם יתן איש כל הון ביתו (וכוונתה בזה על כל יקר כבוד בית המלך) בזה יבזו לו. ובין כך ובין כך באו אל חברת הרועים וכנר סר יינם מעליהם ולא הלכו עוד שובב בדקד לבס, ולכן התרועעו עמהם, וסיפרה הרעיה כי כאשר היתה עוד עלמה קטנה כנר חזקה נפשה בחלוק נעוריה, וירע זאת בעיני בני אמה אשר נצרו בה כנוכר לעיל, ואמרה לעלמה סרת עצם ואמרו זה לזה ראו נא איות קטנה ושדים אין לה, ואולי עוד הוסיפו וכנר תלך אחרי הנחורים, אך היא נחדה זאת תחת לשונה מדריך הנזירות, מה נעשה וגו' — (י) אולם אני חומה אף לעת כאשר היו שדי כמגדלות ולכן אז הייתי בעיניו וגו'. (יא יב) כאשר התהלכו בשפילי כרמם והתענוו בראותם כי הגפן יתן סריו ויש שבר טוב לפעולתם — אמר כרם היה וגו' כלומר אם גם יש לעלמה כרם גדול רחבת ידים ככל זאת יותר שמה נחלתנו ויפה חלקנו, כי הוא נתן את הכרם לנוערים ולא יבוא אל כרמו ולא יתעקו בו, וגם הנוערים הזכונים עם כל ישמחו בו כי יעבדו אך כרם לא להם, אולם כרמי עלי הוא לפני, ואמר עלי נגד הנוערים, ולשני נגד בעל הכרם, ולכן יהיה לך שלמה האלף ולכם הנוערים המאזים, אנכי לא אקנא ככם ואשמח בחלקי. ועתה אמר אל רשיתו (יג) את היוצאת בגנים אשר תבחר לשבת בגנים ככפרים אשר מבין עפאים יתנו קול השמעיני וגם חברים מקיצינים לקולך והיא נעתר' לו וסרה. (יד) ולדעתי הוא זה אך התעללתי זיר אחד והמחבר לא השלים את השיר פה, אם כי שהי' ידוע בימים ההם כמו הוי אצו והוי

המעמר לשיר השירים

אחות הוי אדון והוי הדה (ירמ' כ"ב י"ח), או שהשיר הזה כבר היה כתוב עד תומו בספר אחר
אשר נאבד מאתנו, ועליו סמך המחבר ופי' זה שיר מקהלות וזרה היא עם החברים הנזכרים, ולכן
בא בסוף הספר.

ואני טרם אכלה לדבר, אעיר עוד את הקורא הנעים כי אם גם בארתי הספר הזה על פי
הפשוט, וחברתי כל המאמרים אחד לאחד, למען היות כל החלקים מתאימים יחדיו, בכל זאת
חלילה וחלילה לי לחלל את קדש הקדשים ולאמור כי מה שפירשתי הוא הכוונה העלמית
בספר הקדוש הזה, אך הלכתי בעקבות גדולי הדור שקדמוני לפרש הענין על פי סדר מליכותיו כפי
הנראה בהשקפה ראשונה, ומבלי לבוא אל הקודש פנימה, כי מה אני לבוא בסוד אלהי ולמנוח
דעת הקדושים.

ויען כל יאשי וחפזי להיות נקי מאלקים ומישראל, ולכל יאשדני איש כי הפכתי חלילה דברי
אלקים חיים, והשפילתי דברים העומדים ברומו של עולם, לזה הכינותי (בעלת הרב המדפיס נ"י)
מקום לפירושי בסוף המגלה ולא נחתיו לבוא בתוכה באשר עשיתי בשאר באורי, כי אמרתי טוב
לי כי ישכון בדי ולא יתערב עם המקרא ופי' רש"י ז"ל, ויהי' זה לי לעד כי לא שמתו את
פירושי ליסוד מוסד ולעיקר כוונת הספר.

פי

מ